YENİ BİR DÜNYA KURULUYOR

Ünlü Berlin Duvarı "yıkıldı". ADC yurttaşları tam seyahat özgürlüğü kazandı. Sırada siyasal, kültürel, toplumsal alanlarda köklü demokratik dönüşümler var. Perestroykanın açtığı yolda, yeni bir dünyanın kurulması yönünde belirleyici adımlar atılıyor. Evrensel demokratik ve insancıl değerler her yerde, her alanda egemen oluyor... (Sayfa 12-13)

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ 23 19 KASIM - 2 ARALIK 1989 1500 LİRA

adımlar

DEMOKRASİ VE ÖZGÜRLÜKLER: ÜLKE İÇİN

HEMEN ŞİMDİ

"Kaldı ki fikir ve düşünce suçlarının, toplumun ulaştığı sosyal, kültürel ve çağdaş seviye itibarıyla ceza yaptırımına konu edilmemesi gerektiği yönünde yaygın ve etkin bir ortamın doğduğu, bu düşünce ve görüş değişiminin en yetkili kurum ve kişilerce de benimsenir ve açıklanır olduğu, fikir ve düşünce suçlarına ilişkin yasal düzenlemelerin değiştirilmesi ve bu tür fiillerin suç olmaktan ya da hürriyeti bağlayıcı ceza gerektirir fiil sayılmaktan çıkartılması halinde TCK'nın 2/2 maddesi uyarınca bu yeniliğin geçmişte suç işleyenlere de şamil olacağı, toplumda vaki olan ve yasal düzenlemelere yansıma eğilimi gösteren bu tür görüş değişikliklerinin ceza yargıçlarınca gözetilmemesinin haklı sayılamayacağı, aksi halde yargı erkinin toplum dinamizminin gerisinde kalarak sosyal yapıya uyumsuz bir kurum durumuna düşeceği görüş ve düşüncesiyle sanık Tektaş Ağaoğlu'nun bihakkın tahliyesine..."

Hiçbir hükümet, parlamento ya da siyasal parti kendisini demokrasinin ve toplumsal gelişmenin bugün kazandığı boyutlardan soyutlayamaz... Çağdaş ve demokratik bir toplum kurmayı başarabilecek miyiz, yoksa 141-142 demokrasinin tepesinde asılı tutulmaya, komünistlerin açık ve yasal çalışma hakkı gaspedilmeye devam mı edilecek? TBKP önderleri Sargın ve Kutlu'nun yurda dönüşlerinin ikinci yılında iyice anlamsızlaşan tutuklulukları ve yargılanmaları hâlâ sürecek mi?.. İşte kapağımızda bir mahkeme kararı. Barış Derneği yöneticisi olduğu gerekçesiyle yargılanan Tektaş Ağaoğlu için İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nin verdiği tahliye kararının gerekçesinden kapağımıza büyüterek aldığımız şu bölüm, pekçok soruna çözüm bulunmasına gerçek bir katkı olabilir oysa. Süren davaların, tutuklulukların, geçmişte verilen hükümlerin, düşünceyi ve ona uygun davranışı yasaklayan yasaların bütünüyle geçersiz kaldığını kim yadsıyabilir?.. Avrupa değişiyor, yeni bir dünya kuruluyor. Türkiye değişen dünyada onurlu bir yer almayı başarabilecek mi?

KOMÜNİST PARTİNİN YASALLIĞI GECİKTİRİLEMEZ!

YENİ BİR DÜNYA, NASIL BİR TÜRKİYE

Haluk Gerger, sosyalist ülkelerdeki büyük reform atılımlarını Batı'nın yaşanan sıcak değişim sürecine yaklaşımını ve Türkiye'nin yerini değerlendirdi. (Sayfa 4)

141-142 İÇİN TBMM'YE YASA ÖNERİSİ

SHP milletvekili Ateşoğulları 141-142 ve 163. maddelerin kaldırılmasını öngören yasa önerisini TBMM'ye verdi. İnönü düşünce özgürlüğünü engelleyen maddelerin kaldırılmasını istedi. (Sayfa 7)

YUNANİSTAN'DA SEÇİMLERDEN SONRA

Yeniden genel seçimlere mi gidilecek, yoksa hükümet krizine bir çözüm mü bulunacak? Sorunun yanıtı 17 Kasım'da netleşecek. (Sayfa 15)

BİR KİTAP FUARI DAHA BİTTİ

TÜYAP 8. Kitap Fuarı'nda 100 bini aşkın okur kitaplarını, kitaplar okurları buldu. (Sayfa 18)

Basın emekçilerinin saldırılara tepkisi

Adımlar(İstanbul)-Gazeteciler e yönelen silahlı saldırıların ikincisiyle birlikte, Cağaloğlu başta olmak üzere tüm basın çalışanları hareketli günler geçiriyor.

14 Kasım'da saldırının hemen ertesinde **Gazete** gazetesi nin önünde toplanan basın çalışanları Valiliğe kadar yürüdüler. Vali ile görüşme istekleri kabul edilmeyen ve Vilayet bahçesine sokulmak istenmeyen gazeteciler polis barikatını aşmayı başardı. Hükümetin ve Valinin istifasını isteyen sloganlar sırasında Eminönü Emniyet Müdürü, "yasadışı oluyor, dağıtacağız," dedi.

15 Kasım saat 11'de TGS ve Gazeteciler Cemiyeti'nin çağrıları üzerine tekrar toplanan basın çalışanları bu kez sessiz bir yürüyüşle Valiliğe geldiler. Kapıları kapatılmış ve barikat kurulmuş olan binanın önünde **Nezih Demirkent** kısa bir konuşma yaptı. Yaklaşık bin kişilik topluluk ellerindeki pankartları bahçeye atarak ve alkışla protesto ederek geriye döndü.

Saldırılar doğrudan ve pankartlarda da yazılı olduğu gibi, hükümetin basını hedef göstermesi sonucu artış gösterince, oluşan bu tepkinin düşündürdüğü iki noktaya değinmekte yarar var.

Birincisi, 1980 öncesinden bu yana ama özellikle 12 Eylül rejimi altında politik basında çalışan basın emekçilerine yönelen saldırılar karşısında tepkisiz kalınması ne yazık ki bu kez saldırıları günlük basına da sıçratmıştır. Görülüyor ki, sorunun özü aynıdır, saldırı aynı odaktan beslenmektedir. Tepki de ortak ve birleşik olmalıdır. İkincisi, herhalde kendisine on yılı aşkın süredir devam eden saldırılara karşı günlük basının tepkisiz ve dahası bir kısmının polisle işbirliği içinde olmasına duyulan tepkiyle, bu kez de politik basın olaya yeterli duyarlılığı gösterememiştir. Kendisine karşı takınılan tavrın olumsuzluğunu göstermenin en etkili yolu olan, birlikte eylemi oluşturması gereken politik basının çalışanları çok ki ve eylem de birlikte gelişmelidir.

Basın emekçileri,gazeteciler silahlı saldırılara sert tepki gösterdiler,valinin istifasını istediler.

AL-PET'de işverenin sorumsuzluğu

İşçiler yaşamlarıyla ödüyorlar

Mete Erden-Kemal Özçakar (İzmir)- Aliağa'da kurulu bulunan petro-kimya tesisleri, yeterli önlemler alınmadığı için, işçilerin ve yerleşim bölgesinde oturan halkın sağlığını ciddi biçimde tehdit ediyor.

Petrol-İş Aliağa Şube Başkanı Mustafa Öztaşkın, Adımlar muhabirlerine yaptığı açıklamada, **"Doğa ve insan sağlığı açısından ölümcül sonuçlara yol açan zehirli gazların, zararlı etkileri yok edilmeden atmosfere bırakılması ve gaz kaçaklarının önlenmesi için ciddi tedbirler alınmaması nedeniyle, bugüne kadar 5 işçinin kansere yakalanarak öldüğünü, 3 işçinin ise hala kanser tedavisi gördüğünü,"** söyledi.

Al-Pet'de çalışan işçiler ise, **"Depolarda muhafaza edilen 17 ton dolayındaki Freon-22 gazının spreylerde kullanılan ve atmosferdeki ozon tabakasını delen gaz olduğunu, depolardaki bu gazın tüm ülkelerde spreyler yoluyla tüketilen gazın birkaç katı fazla zarara yolaçacağını"** söyleyerek, **"İşveren tarafından bu gazların geceleri depoların vanaları açılmak suretiyle havaya karıştırıldığını"** öne sürdüler.

Petrol-İş Sendikası'nın girişimleri sonucu, işçilerin sözünü ettiği depolar, 15 Ekim 1989 günü işverence mühürlenmişti. Ancak fabrikadaki gaz kaçaklarına karşı yeterli önlem alınmaması sonucu, çalışanlarda sık sık kanser hastalığı görüldüğü ve özellikle işçilerin sağlık kontrollerinin zamanında ve ciddi biçimde yapılmamasının hastalığa yakalanma oranını yükselttiği de sendika yöneticilerince belirtiliyor. Petro-kimya tesislerinde 100'ün üzerinde kimyasal madde üretildiğini söyleyen sendika yöneticileri, **"her işçinin çalıştığı bölgedeki gazın cinsine göre periyodik muayenelerden geçmesi gerektiğini, fakat kesin çözümün gaz kaçaklarını önlemek ve işverenin sorumsuz tutumlarına karşı uyanık olmakla gerçekleşeceğini"**de sözlerine eklediler.

Köy-Koop İzmir birliği kapatılmaya çalışılıyor

Kemal Özçakar (İzmir)

1971 yılında 1163 Sayılı Kooperatifler Yasası hükümlerine göre kurulan Köy Koop İzmir Birliği ve bir bütün olarak Köy Koop, 12 Eylül 1980'de başlatılan saldırıdan kendisine düşen payı almıştı. Ancak süreç içersinde bu saldırıları geriletmeyi başaran İzmir Birliği Demokratik Kooperatifçilik yolundaki başarılarını yeniledi.

Köy Koop İzmir Birliği, bugün, evrensel kooperatif ilkelerine ve demokratik işleyişe uygun olarak 500'ü aşkın köydeki onbinlerce üreticinin yaşam ve güç kaynağıdır. Öte yandan kooperatifin İzmir'in değişik semtlerinde 10 satış mağazası, İzmir Gıda Çarşısı'nda toptan satış mağazası, Yaş Sebze ve Meyve Hali'nde 3 satış standı bulunmaktadır. Çeşitli gıda imalatı ve paketleme tesislerinde bulunan İzmir Birliği, bütün ürünlerinin aynı zamanda pazarlamasını yapmaktadır.

Ülkemizin tarım kesimindeki demokratik kooperatifçiliğin gerilediği bir dönemde Köy Koop'un bu gelişmesi gerçekten umut vericidir. Ancak bu gelişmelerden kaygı duyan Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı emriyle yapılan denetimler sonucu, Köy Koop İzmir Birliği hakkında İzmir Ticaret Mahkemesi'ne "iflas istemiyle" dava açılmıştır.

12 Eylül'ün yarım bıraktığı bir işi tamamlama iştahı duyan Bakanlığın bu girişimleri, 12 Kasım 1989 günü yapılan Köy Koop İzmir Birliği 17. Olağanüstü Genel Kurulu ile değerlendirildi. Genel Kurul dolayısıyla biraraya gelen köylü delegeler, demokratik kooperatifçiliğin gelişmesini engelleyen bilinçle hazırlanmış girişimlerin sonuç vermeyeceğini Birliğin kapatılmasına güçlerinin yetmeyeceğini dile getirdi.

Dünyanın hemen bütün ülkelerinde devlet desteği ile güçlendirilen demokratik kooperatifçiliğin, ülkemizde ise yaşatılmasına yönelik zorlukları açıklayan bu olaylar devam ederken, Gülüm Süt'ün kurtarılması için devlet kasasından 70 milyar'lık bir ödenek ayrılması, siyasi iktidarın çifte standart politikasının ve kooperatifçiliğe ülkemizde verilen önemin ne kadar adaletsiz noktalara vardırıldığını kanıtlıyor. Siyasi iktidarın serbest piyasa ekonomisinden anladığı, köylünün ürünlerinin holdingler tarafından talan edilmesi, kooperatifleşmenin önünün alınması mı?.. Şu ana kadar ki uygulamalardan çıkarılanında bu olduğu anlaşılıyor.

Köy-Koop 17.Olağanüstü Genel Kurulu

Adımlar Şenliği'ne katılan memurlara ceza

Adımlar (Sakarya)- 28 Nisan'da Adımlar Sakarya temsilciliğinin düzenlemiş olduğu **Adımlar Açılış Şenliği**'ne katıldıkları gerekçesiyle sekiz öğretmen bazı devlet memurları hakkında açılan disiplin soruşturmaları sonuçlandırıldı. Soruşturma sonucunda **"söylenen marş ve şarkıları ile konuşmaları ideolojik nitelikteki toplantıya"** katılmak gerekçesi ile toplantıya katılan devlet memurlarının **"bir yıl kademe ilerlemesinin durdurulması"** karar verildi.

Sakarya Adımlar Temsilciliği konuyla ilgili bir basın bildirisi açıkladı. Bir şenliği ücret karşılığında izlemenin salt bazı konuşmacılar **"komünist partisi toplumsal gerekliliktir"** dediği için siyasi bir parti yararına aktif faaliyet olarak nitelemenin yılgınlık yaratma politikası olarak nitelendiği bildiride özetle şu görüşlere yer verildi, **"Bir yanda televizyondaki açık oturumda benim dönemimde hiç bir öğretmene düşüncelerinden dolayı ceza soruşturması açılmamıştır diyen Milli Eğitim bakanı, dier yanda başkalarının düşüncelerini dinledi diye mumur ve öğretmenlere en ağır cezalar. Bir yanda Zülfü Livaneli'yi televizyona çıkaran devlet, diğer yanda Livaneli'nin İstanbul Konserlerini yasaklayan aynı devlet.**

Böyle çelişkilerin yaşandığı bir ülkede demokrasinin işlediğini söyleyebilmenin olanağı yoktur. Memurlara verilen cezanın anti-demokratikliği ortadadır. Bu cezaları veren İl Disiplin Kurulu'nda bulunanlar, verdikleri cezalarla siyasi tercihlerini belirtmiş olmuyorlar mı?

Özelleştirme paneli

Osman Aslanbay (Ereğli-Zonguldak)- Adımlar gazetesi Ereğli Temsilciliği KİT'lerin özelleştirilmesi girişimleri ile ilgili bir panel düzenledi.

Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı **Aziz Nesin**'in yönettiği panele konuşmacı olarak, SHP İzmir milletvekilleri **Kemal Anadol** ve **Veli Aksoy, Kimya Mühendisleri Odası Başkanı İhsan Karababa** ve **Prof. Arslan Beşer Kafaoğlu** katıldılar.

11 Kasım günü Ereğli Belediye Sinemasında düzenlenen panele ilgi beklenenin üzerinde oldu. İzleyicilerin bir kısmı yer bulamadıkları için salona giremediler.

Yaşamının 61 yılını partisine adadı

BİLEN'E SAYGI...

İ.BİLEN

18 Ekim 1902'de Rize'de doğan İ.Bilen'in çocukluğu İstanbul Kulaksız'da geçti. 18 yaşındayken Haliç Tersanesinde makinist olarak çalışmaya başladı. Tersane işçisi genç Bilen, 16 Mart 1922'de TKP'ye girdi.

1923-25 yılları arasında Moskova Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde öğrenim gördü. Daha sonra ülkeye dönen Bilen yoldaş, Adana il örgütünü kurmakla görevlendirildi. 1929-33 yılları nı hapiste geçiren İ.Bilen, 1932 yılında toplanan 4.Kongrede Merkez Komitesi üyeliğine seçildi.

1937-43 yılları arasında ise Komintern'de TKP temsilcisi olarak, Dimitrof, Kuusinen, Manuilski ve Pieck ile birlikte çalıştı.

TKP, 1973 yılında İ.Bilen yoldaşın öncülüğünde partiyi yığınlarla bağlama kararı aldı. 8 Ocak 1874'de parti merkez komitesi organı Atılım yayınlanmaya başladı.

1983 Ekim ayında 51 yıl aradan sonra TKP'nin 5.Kongresi toplandı. Kongre, yeni parti programı ve tüzüğünü onayladı. Merkez Komitesini seçti. MK ilk toplantısında İ.Bilen'i parti başkanlığına, Haydar Kutlu'yu MK genel sekreterliğine getirdi. Kongreden kısa bir süre sonra, 18 Kasım 1983'de Bilen yoldaş, 81 yaşındayken dünyaya gözlerini yumdu.

► İ.Bilen: TKP'nin 1973 atılımında, 51 yıllık aradan sonra 5.Kongre'nin toplanmasında, yenilenme, birlik ve yasallık yolunun açılmasında önemli rol oynadı...

► Orhan Demirbağ

Bu, bir yoldaşı ölüm yıldönümünde anma yazısı olmalı. Kuşkusuz, anma yazılarını eskiden yazmak daha kolaydı. Genel, kalıplaşmış cümlelerle, sadece unutulmadığına vurgu yapan mücadelesinin yaşatılacağına and içilen yazılardı bunlar. Kolaydı, çünkü genellikle yitirilen yoldaşa övgüler düzme mantığına dayanırdı.

Belki de bize özgü bir davranış biçimiydi bu. Yaşamını yitiren insanların arkasından "kötü söz" söylemeye dili varmama alışkanlığı. Hani cenaze töreninde musalla taşına konan ölü hakkında imamın sorduğu, "ey cemaat bu insanı nasıl tanırsınız?" sorusuna "cemaatin" hep bir ağızdan verdiği " iyi, iyi bilirdik" yanıtı gibi.

Elbette herşeyin değiştiği, eski değerlerin tartışıldığı, yeni değerlerin ortaya çıktığı günümüzde, bu anlayışda anlamını yitiriyor. Daha doğrusu birçok insan şimdi, eskiden sıkı sıkıya sarıldığı değerleri, hatta dokunulmaz sayılan şeyleri eleştirmekten geri durmuyor. İnsanlar bazen biraz da utanarak böylesi değerlere eskiden körü körüne bağlı olduğunu dile getiriyor. Kimileri geçmişte "aldatılmış" olduğunu düşünüyor ve bunun verdiği hınçla tepki gösteriyor.

18 Kasım 1983'te yitirdiğimiz İ.Bilen yoldaş için de bugün kimi çevrelerden benzer "eleştiriler" yükseliyor. Hatta haftalık Tempo Dergisinin eski "yazarlarından" biri işi küfür etmeye kadar götürdü. V.İhmalyan'ın anılarında, Vedat Türkali'nin yazılarında Bilen yoldaş, "her kötülüğün başı" , "iblis" olarak değerlendirilebiliyor.

Haydar Kutlu'nun Yeni Açılım'ın 17. sayısında yayınlanan "Yeniden Örgütlenme Görevi" başlıklı yazısında dile getirdiği gibi, "Geçmişin muhasebesini yapmaksızın yeni politika ve düşüncelerden sözetmek de güven verici olamaz. "Bu nedenle komünist hareketin, TKP'nin tarihinin eleştirel bir gözle yeniden ele alınması kuşkusuz gerekli. Ancak şu da gerekli kanımca. Herşey yerli yerine oturmalı. "Beyaz sayfalar" olmamalı tarihte. İnsanlar tarihimizi dikkatlice, titizlikle ele alabilmeli. Ve tabii tarihimizi bir bütün olarak. Komünist hareketin 70 yıllık tarihsel mirasına sahip çıktığımızı deklare ediyorsak, buna uygun davranabilmeliyiz. Unutulmuş insanlar, isimler de olmamalı. Herkes eksiği, fazlası ile yerine oturmalıdır.

"Bilindiği gibi, 1973'de parti yönetimi ülkede TKP'yi canlandırmak üzere atılım kararı aldı. Bu karar gecikmiş bir karar olmakla birlikte, yerindeydi. Kararda, İ. Bilen yoldaşın rolü önemlidir. Önceki ve sonraki hatalarına karşın bu rolün önemini görmek gerekir." diyor, Kutlu. (Y.Açılım, sayı:17, sy:10)

81 yıllık yaşamının 61 yılını partisine adayan, 51 yıllık aradan sonra TKP'nin 5. Kongresi'nin toplanmasını sağlayan ve Kongre ile genç kuşakların parti yönetiminde sorumluluk almasının önünü açan Bilen yoldaşı ölümünün 6. yılında saygıyla anıyorum. Bilen yoldaş, benim gibi birçok insanın komünist hareketle tanışmasında, bu hareketin saflarına katılmasında belirleyici bir rol oynamış ve öğretmenimiz olmuştur. Saygılar O'na...

MUSTAFA HAYRULLAHOĞLU ANILDI

Mustafa Asım Hayrullahoğlu

1948 yılında Diyarbakır'da doğdu. İÜ İktisat Fakültesini bitirdi. Öğrencilik yıllarında gençlik hareketi içinde yer aldı. FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu) ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nda çalıştı.

Türkiye İşçi Partisi'ne üye oldu. 1969 yılında işçi hareketi içinde yer aldı. 1975 yılında TKP'ye üye oldu. İstanbul parti örgütlerinde çalıştı. Gözaltına alındığında Merkez Komitesi üyesiydi.

"15 Kasım 1982 günü akşamıydı. Saat 8 civarındaydı. Yanıma isminin orada polislerden Mustafa Hayrullahoğlu olduğunu duyduğum bir şahsı yatırdılar. Bana bu şahsı gözetmemi, bakmamı söylediler. Bu şahıs gördüğü işkencelerden dolayı kendinde değildi. Yarı ölü haldeydi. Soğuk kış günü sürekli titriyordu. Gömleğini açtığımda göğsünün tam ortasında 2 cm çapında bir darbe sonucu olmuş dairesel bir morarmanın bulunduğunu gördüm. Polisler sürekli yanıma gelerek yarı ölmüş koma halinde olmasına bile bakmadan, tekmeleyerek bazı şeyleri kabul etmesini söylüyorlardı. Hatta doktor getirdiklerini kabul ederse, doktorun bakabileceğini söylüyorlar ama, doktorun bakabilmesi için önce suçlamaları kabul etmesini istiyorlardı. Halbuki bu şahıs konuşacak durumda değildi. Gece boyunca bile benimle dahi tek cümle kurarak konuşmuş değildi.

16 Kasım 1982 sabahı saat 8 civarında ise polisler tekrar geldi, fakat bu şahısta ne bir inilti ne de nefes alma gibi hayatta olduğunu belirten bir emare görülmemesi üzerine, sol koluna dokundum. Buz gibiydi. Soğumaya başlamıştı. Polisler hemen kalbini dinlediler, yanımda fısıltı halinde, ölmüş dediler. Bu şahıs kısa bir süre önce ölmüştü. Benim hemen kelepçelerimi çözerek oradan dışarı çıkardılar ve başka bir odaya yine gözlerim bağlı olarak aldılar ve bir sandalyeye oturttular. Yanıma sürekli polisler geliyor, bu konuda hiçbir şey görmediğimi ve duymadığımı söylüyorlar ve bana, 'Bunları başka yerlerde mahkemede, savcılıkta söylersen tekrar buraya gelirsin, seni tekrar buraya alırsak o zaman seni yaşatmayız. İşte bak böyle', diyerek kısa aralıklarla boğazımı sıkıyorlardı."

Bu sözler **Mustafa Hayrullahoğlu**'nun işkencede öldürüldüğüne tanık olan bir başka tutuklunun Hayrullahoğlu davasının dosyasında yer alan dilekçesinden, tüm tehditlere karşın, bu tanık gördüklerini bütünüyle anlattı. TKP MK üyesi Mustafa Hayrullahoğlu'nun işkencede nasıl öldürüldüğü de, cinayeti kimlerin işlediği de belli aslında.

Oysa işkence yapmaktan yargılanan beş polis hakkında açılan dava beraatle sonuçlandı. Bu konuda son olarak müdahil avukatların Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'na yaptıkları karar düzeltme istemi de reddedildi. Böylece sanık polisler hakkındaki beraat kararı Türk İç Hukuku açısından kesinleşti. Hayrullahoğlu'nun avukatları şu anda Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuru hazırlıklarını yapıyorlar. Önümüzdeki günlerde, bireysel başvuru hakkını kullanarak, olayı komisyon önüne götüreceklerini söylüyorlar. Başvurunun temel dayanağını ise, yargılamanın adil ve tarafsız olmadığı noktası oluşturuyor.

Mustafa Hayrullahoğlu, 14 Kasım günü İstanbul'da Kasımpaşa 'Kimsesizler Mezarlığı'nda aralarında eşi Aynur Hayrullahoğlu ve arkadaşlarının bulunduğu kalabalık bir topluluk tarafından, çiçekler ve alkışlarla anıldı.

Mehmet Koç'un kısa bir konuşmayla açtığı anma toplantısında, daha sonra söz alan Toygun Eraslan yirmi yıllık arkadaşlıkları boyunca tanıklık ettiği Hayrullahoğlu'nun kişiliğini anlattı. Uyumlu, yumuşak ve esnek, insan ilişkilerinde sıcak ve dost Hayrullahoğlu'ndan. Eraslan, "O örnek bir insan ve örnek bir komünistti," dedi.

Bu arada Adımlar temsilciliklerinde de, Hayrullahoğlu'nu anma toplantıları yapıldı, dia gösterileri düzenlendi.

► Mustafa Hayrullahoğlu'nun yiğitlik ve özveri örneğinin yeri hiç unutulmaz.

Haluk Gerger ile, yaşanan günler üzerine söyleşi

YENİ BİR DÜNYA, NASIL BİR TÜRKİYE

Yeni dünyada Türkiye ancak militarizm yerine dışarda diplomasi ve barış, içerdeyse demokrasi ve insan haklarını ikame edebilirse, uygar yerini alabilir, aksi halde Orta Doğu bunalımlarının batağıyla faşist Türk-İslam sentezinin çirkefine boğulur...

Haluk Gerger'in uluslararası politikaya ilgisi ve serinkanlı yaklaşımları bilinir. Okurları için bir danışman gibidir de. Avrupa'da tabii ki asıl olarak sosyalist ülkelerde yaşanan son gelişmeler, daha doğrusu bir patlamalar dizisi halinde yaşanan değişim ve ilerleme sürecinin yanı sıra, Türkiye'nin değişen dünya içindeki yeri üzerine Gerger'in görüşlerine de başvurduk. Gerger'in özgün görüşleri, herhalde bu sıcak süreci biraz daha aydınlatacaktır.

- Sayın Gerger, içinde bulunduğumuz 1989 yılında ve özellikle son aylarda "yeni bir dünyanın, yeni bir Avrupa'nın kurulmakta olduğu" biçiminde sözlere sıkça rastlanır oldu. Sizce nasıl bir dünyaya, nasıl bir Avrupa'ya doğru gidiyoruz? Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası haritası yeniden tartışılmaya başladı. Hatta İkinci Yalta, Birleşik-konfederatif Almanya önerileri ortaya atılıyor. Sizce bunlar gerçekçi mi?

- Gerger: Sınırlar anlamında yeni bir Avrupa'ya doğru bir sürece girmekte olduğumuzu sanmıyorum. Yaşanan değişiklikler "sınırları düzenleme", "Avrupa haritasını yeni baştan oluşturma", vb. intikamcı-militarist özlemlere cesaret verebilir ama, gelişmelerin bu denli radikal dönüşümlere varabileceğine ihtimal vermiyorum. Alman birleşmesini ise, henüz isteyen yok. Yenilik, olsa olsa, var olan sınırlar ve blokların, içinde ve aralarındaki ilişkilerin niteliğinde ortaya çıkabilir, daha doğrusu çıkmakta. Yani, blok yapıları daha da gevşer, silahsızlanma yeni bir ivme kazanarak, birincisinin aksine, askeri boyutu da içeren bir yumuşama ortaya çıkar, vs. Bu arada "Atlantikten Urallara" ya da "Ortak Ev" Avrupa idealinin kültürel ve insani temelleri güç kazanır, Avrupa entegrasyonu için daha bütüncül ve iddialı senaryolar, hatta projeler gündeme gelebilir... Bunların ötesindeki beklentilerin henüz gerçekçi olmadıklarına inanıyorum.

Üstelik, gerçek anlamda "yenilik" henüz Avrupa'nın ya da bloksal denklemin esas olarak sadece bir yarısında, yani "Doğu"da ortaya çıkmıştır. Orada birşeyler çöküyor; çöken belirli bir sosyalizm değil sadece, karşı tarafa bakış, "düşman imajları", askeri denge anlayışı, soğuk savaşçılık da, üstelik bence henüz tek taraflı olarak hızla erozyona uğruyor, siliniyor. Buna karşılık bu konulardaki geleneksel tavır daha az seslendirilir olsa da, Batı'da içten içten sürüyor ve kimbilir zafer sarhoşluğu içinde belki de güçleniyor. Avrupa'yı bölen, soğuk savaşı çıkararak, uluslararası ilişkileri militerleştiren ideoloji, hükmünü beyinlerde, inançlarda, alışkanlıklarda icra ediyor. Basit iki örnek: Batı, tüm bu sarsıcı ve karmaşık gelişmeleri, "1917'deki tarihsel hata"nın karşısında, kapitalizmin nihai zaferi olarak algılıyor. Böylesi basiretsiz, şaşkın ve hatta gafil "kafa"dan olumluya yönelik ne beklenebilir ki. Gerçi doğru Doğu'da birşeyler çöküyor, deformasyonlar, aşırılıklar, hantallıklar ve hatta düpedüz ihanetler çöküyor ve "yeni" de henüz ortaya çıkmış değil; dolayısıyla, ola ki ergeç ortaya çıkacak "yeni"den Batı düşkırıklığına uğrar ve bunu da reaksiyon getirir. Ayrıca Batı, bu en müsait ortamda ve karşıda "tek yanlılık" (unilateralism) güçlenmişken dahi, Avrupa'nın nükleer silahlardan arındırılması olasılığını elinin tersiyle itiyor, reddediyor.

▶ Haluk Gerger: Gerçek anlamda "yenilik" henüz Avrupa'nın ya da bloksal denklemin esas olarak sadece bir yarısında, yani "doğu" da ortaya çıkmıştır.

Bence şimdilik söylenebilecek olan şu: Evet, politik ortamda, bloklararası ilişkilerin çatışma-işbirliği parametrelerinde, stratejik alanda, kültürel ilişkilerde yumuşama ve demokratikleşme yönünde önemli değişiklikler esas olarak bir tarafın zorlamasıyla da olsa yaşanıyor; bunun daha da derinleşmesi, kök salmak anlamında kalıcılaşması da beklenebilir ama, bence şimdilik tahminleri, bu noktada durdurup gelişmeleri destekleyerek beklemeli...

Batı, tüm bu sarsıcı ve karmaşık gelişmeleri, "1917'deki tarihsel hata"nın karşısında kapitalizmin nihai zaferi olarak algılıyor. Böylesi basiretsiz, şaşkın ve hatta gafil "kafa"dan olumluya yönelik ne beklenebilir ki...

- Bu koşullar içinde tartışmaların odaklandığı bir başka konu da askersel blokların kalkması zamanının artık gelip gelmediği. Sizce önümüzdeki yıllarda NATO ve Varşova paktlarını nasıl bir gelecek bekliyor?

- Gerger : Nükleer çağla birlikte, askersel blokların kalkması zamanı gelmiştir, dolayısıyla vakit geçiyor bile... Varşova Paktı fiilen bir dağılma sürecinde gibi görünüyor. Aslında ne kadar homojen (monolitik) bir yapı olarak vardı, tartışılabilir. "Komünist monolitik" bence hep bir Batı aldatmacasıydı, soğuk savaşın propaganda amaçlarından biriydi ve "Doğu"nun bürokrasisinin de işine geliyordu. Çünkü önemli bir ayıplarını örtüyordu; yani aralarında gerçek bir uluslararası dayanışmayı yaratamamışlardı ve bunun temellerini sağlayamayan bürokrasi, değişik bir biçimde de olsa bunu varmış gibi gösteren Batı propagandasını ehveni şer görüyordu. Buna karşılık, yakın ya da görünür gelecek içinde NATO'nun ortadan kalkacağını ya da daha doğru bir ifadeyle, kurucularınca kaldırılacağını beklemek safdillik olur. Aksi olabilir, bu olmaz. NATO metropol kapitalizminin psikolojik, politik, askeri merkezidir, burjuva dayanışmasının (enternasyonalizm) çelikten, tanktan toptan ifadesidir. Doğu'da ortak düşman ortadan kalksa da, Üçüncü Dünyadaki ve asıl içerdeki düşman yok olmadığı sürece (ki bu kapitalizmin de yok olması anlamına gelir), NATO kalacaktır. Tabii biçimde, iç disiplininde işleyiş mekanizmalarında, işlevlerinde ciddi değişiklikler söz konusu olabilir ama, geniş anlamıyla NATO, kapitalizm içi radikal bir bunalım olmadığı sürece, kaldırılmaz. Kapitalizmin militarizmden bu denli, yani NATO'yu kaldıracak ölçüde soyutlanabilecek bir iç dönüşüm (bunalım hariç) geçirebileceğine ise, inanmıyorum.

- Son günlerde bu sorunlar Türkiye'de tartışılıyor. Akla hemen İsmet İnönü'nün, "Yeni bir dünya kurulur ve Türkiye de yerini alır" biçimindeki ünlü sözü geliyor. Bu öngörünün birinci bölümünün gerçekleşmekte olduğu söylenebilir ama, ya ikinci bölümü? Türkiye yeni gelişmelere uygun, yeni bir dış politika ve yeni bir ulusal savunma konseptini nasıl oluşturabilir? Türkiye'nin "stratejik önemi" neydi, şimdi ne oluyor?

- Gerger: Bütün bu yumuşamaya ve silahsızlanmaya yönelik gelişmelerden dolayı Türkiye'de egemenler panik içindedir, bu açıkça görülüyor.

Gelişmemiş (isterseniz ilkel) burjuvazisi, dışa bağımlı ve toplumsal gereksinmelere desteksiz yanıt vermesi olanaksız ekonomisi, ve bürokrat-burjuva patentli resmi ideolojisiyle, Türkiye böylesi bir dünyaya yabancıdır; onun egemenlerinin havası-suyu, candamarları (içte ve dışta) militarizmdir. Türkiye burjuvazisi ayakta durabilmek için (ekonomik, askeri, politik) dış desteğe; dış destek için jeopolitik (stratejik-askeri) öneme; jeopolitik önem için de dışarda gerginlik, çatışma, bunalım, soğuk savaşa ihtiyaç duyar ve Türkiye'yi bunlara mahkum etmiştir. Ülke piyasasının tüm mekanizmaları bu yukarıda çizdiğim kısır döngüye uyarlanmıştır ve kalıplar da artık kemikleşmiş olduğu için, ancak iç ve dış politikada, ancak radikal bir yapısal değişim çağdaş yaşama uyumu sağlayabilir.

Tabii Doğu-Batı bağlamında Türkiye burjuvazisinin çatışma ve gerginlik kışkırtacak gücü yoktur, nihai karar bağlı bulunduğu metropollerde verilecektir ama, Batı içindeki tartışma ve ayrışmada, Türkiye burjuvazisi militarizm yanında yer alır- tabii cömert "yardım" karşılığı... Nitekim nükleer modernizasyon konusunda alınan tavır böyle olmuştur.

Bir diğer çok güçlü olasılık ise, Türkiye'nin "Batı Klöbü Üyeliği"nin aslında tam rücu etmesi, yani Batılılık cilasına bile fazla gerek kalmadan Türkiye egemenlerinin Ortadoğu'daki bunalım ve istikrarsızlıklardan medet umarak, jandarmalığa bu bölgede iyice soyunarak Batı yardımını haketmeye çalışmalıdır.

- Sorunun öbür yanı da ülke içinde izlenecek politikalarla ilgili. Şimdiki anayasasıyla, 141-142'siyle, Kürd sorununa bugünkü yaklaşımıyla, insan hakları ve demokratik bir rejim sorunuyla Türkiye oluşmakta olan yeni dünyada yer almayı nasıl başarabilir?

- Gerger: Türkiye egemenlerinin politikaları yalnız dışta değil, içte ve dışta bir bütünün iki parçası olarak militarizm üretmektir. Bunun dış boyutu Doğu-Batı düzleminde soğuk savaş ise, iç boyutu da "iç düşman" ya da "vatan hainleri" kavramlarında yatmaktadır. Bu, duruma göre, Kürd olur, komünist olur, irtica olur ya da bugünlerde olduğu gibi tümü birden olur. Türkiye burjuvazisi ve onun bürokrasisi bugünkü yapısıyla iç düşmansız yaşayamaz.

Bununla birlikte, iç-dış düşman bütünselliği de gözönüne alındığında, bu bütünlüğü dolayısıyla da iç örgüyü bozan gelişmeler de sözkonusu; yani egemenlerin işi zor. Günün gerçekleri ve gelişmeleri içte ve dışta yapıyı zorluyor, hatta ona hayat alanı bırakmıyor. Yeni dünyada Türkiye ancak militarizm yerine dışarda diplomasi ve barış, içerdeyse demokrasi ve insan hakları ikame edebilirse, uygar yerini alabilir; aksi halde Ortadoğu bunalımlarının batağıyla faşist Türk-İslam sentezinin çirkefinde boğulur. Bekleyelim (tabii mücadele ederek) göreceğiz...

"SOSYALİST VE KOMÜNİST PARTİLERİN ÇOĞUNLUĞU DEMOKRATİK YÖNTEMLERİ BENİMSİYOR"

SHP Meclis Grubu, Türk Ceza Yasası'nın 141, 142 ve 163. maddelerinin kaldırılmasını öngören bir yasa önerisini, 14 Kasım günü TBMM Başkanlığı'na verdi. SHP'li 70 parlamenterin imzasını taşıyan yasa öneris ine, Ankara dışındaki milletvekillerinin de katılmasıyla, imza sayısının yakında 90'a ulaşması bekleniyor.

Meclis Başkanlığı'nca ilgili komisyona gönderilecek yasa önerisinin gerekçesinde, **"Birey, kurulu düzenin ve ondan kaynaklanan hukuksal, sosyal, siyasal yapılanmanın karakterine ve gereklerine uygun biçimde düşünmeye, düşüncesini o yolda açıklamaya zorlanamayacağı gibi, böyle bir disipline ters düşmeyecek örgütlenme biçimiyle de sınırlı olmamalıdır. Çünkü zaman içinde devletin anayasal yapısı kadar, onun ideolojik temelleri de değişebilir."** görüşüne yer verildi.

Bu arada, SHP Genel Başkanı **Erdal İnönü** de, yasa önerisinin TBMM'ye verildiği gün yaptığı açıklamada, **Turgut Özal**'ın, düşünce özgürlüğü konusunda gerçekten samimi olduğunu kanıtlamak için, 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılması için adım atması gerektiğini söylüyordu.

Ankara büromuzdan **Atilla Aşut**, öneriyi hazırlayan SHP Ankara milletvekili **Kâmil Ateşoğulları** ile konuştu.

— Sayın Ateşoğulları, kaldırılmasını önerdiğiniz ceza maddeleri, gerçi, toplumumuzun ulaştığı düşünsel gelişme düzeyi karşısında çoktan aşılmış ve toplumsal meşruiyetini yitirmiş yaptırımlardır ama, ana muhalefet partisi olarak bu çağdışı cezaların kaldırılmasını isterken, dayandığınız gerekçeleri yine de öğrenmek istiyoruz.

Ateşoğulları: Yasa önerimizin uzun gerekçesinde, kendi dayanaklarımızı sıraladık. Bu yaptırımları, öncelikle, toplumsal gelişme seyrine ve çağdaş düşünce temeline aykırı buluyoruz. Söz konusu maddeler nedeniyle, toplumsal gelişmenin tüm yönleri tehdit altında tutulmakta; düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün yokluğu yüzünden bilim, sanat, edebiyat ve felsefe alanında sıçrama yapılamamakta, hak arama özgürlüğü büyük ölçüde daralmaktadır. Öte yandan, anılan yasaklama ve sınırlamalar, çeşitli uluslararası sözleşmelere aykırı bulunarak eleştirilmekte, bu maddeler kaldırılmadıkça, Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesinin olanaksızlığı her fırsatta vurgulanmaktadır. Yasa önerimizin gerekçesinde de açıkça belirttiğimiz gibi, eğer bir toplumda iktidar sahiplerinden farklı düşünenler, farklı amaçlar için bir araya gelenler, yalnız bu nedenle ceza görüyorlarsa, o toplumda demokrasi yok demektir. Kaldırılmasını istediğimiz maddeler, demokratik yöntemlerin sosyalizme ulaşmak isteyen siyasal partilerin kurulmasını engellemektedir. Oysa, günümüzde sosyalist ve komünist partilerin çoğunluğu, iktidara gelmek için demokratik yöntemleri, seçim yolunu benimsemiştir.

Düşünce açıklamayı ve örgütlenmeyi yasaklayan bu maddelerin kaldırılması, artık toplumsal bir zorunluluk durumuna gelmiştir.

— Bir süre önce, ANAP Mardin Milletvekili Nurettin Yılmaz da TCY'nin 141 ve 142. maddeleriyle ilgili olarak TBMM'ye bir değişiklik önerisi sunmuştu. Sizin önerinizle Nurettin Yılmaz'ın önerisi arasında nasıl bir ayrım bulunuyor?

Erdal İnönü, ANAP hükümetini düşünce özgürlüğüne saygısını kanıtlamaya çağırıyor.

Ateşoğulları: Sayın **Yılmaz**'ın önerisi, söz konusu maddelere **"cebir"** öğesinin eklenmesini ve ceza miktarlarında indirim yapılmasını öngörmekteydi. Bizim yasa önerimizde ise, TCY'nin 141, 142 ve 163. maddelerinin tümden kaldırılması öngörülmüştür. Bu, çok temelli bir ayrımdır. Çünkü, **"cebir=zor"** öğesinin varlığı koşullarında da, bu maddelerle düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü tam olarak güvence altına almak olanaklı olamamaktadır. Bilindiği gibi, 141 ve 142. maddeler, Türk Ceza Yasası'na girdikleri 1936 yılından günümüze değin 5 kez değişikliğe uğramıştır. 1936'daki ilk biçimiyle bu maddelerde **"cebir/zor"** öğesi yer almaktaydı. 1938 yılında yapılan ilk değişikle bu öğe kaldırılmıştır. Daha sonra, 1951 yılında, **Demokrat Parti** milletvekilli **Şevket Mocan** ve arkadaşlarının önerileriyle, "belli koşulların oluşması durumunda", 141. maddeye "ölüm cezası" konulmuştur. Bu değişiklikler sırasında Adalet Komisyonu Başkanı olan **Halil Özyörük**, maddeye **"cebir"** öğesinin konulmaması durumunda, yasanın, **"herhangi bir hükümet elinde müthiş bir silah olacağını"** ve **"demokrasinin yıkılacağını"** ısrarla savunmasına karşın, TCY'deki geriye gidişi önleyememişti.

Halil Özyörük, kaygılarında elbette haklıydı. Ancak, maddeye **"zor"** öğesi eklenmiş olsaydı bile, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önündeki engeller yine de kalkmış olmayacaktı. Çünkü, uygulamada, **"zımni zor"** öğesi gibi bir kavram oluşturulmuştur. bu anlayışa göre, "bir örgüt, amacına ulaşabilmek için **zor** yönetimini açıkça söylemese bile, zora başvurmaksızın amacına varması olanaklı değilse, **zor** öğesinin varlığını kabul etmek gerekir." Benimsenen bu mantıkla, **"büyük kast"** öğesini ortadan kaldıran ve **"ileriye yönelik suç"** ihdası gibi, ceza hukukunun temel ilkelerine aykırı bir uygulama yaratılmıştır.

Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi'nin 8.12.1988 gün ve 1988/2-1 sayılı kararında da belirtildiği gibi, **"iktidar"** ile **"egemenlik"**'in ayrı kavramlar olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bunun da ötesinde, sosyalist partilerin tümü, "sınıf diktatörlüğü"nü artık bırakmış bulunuyorlar. Bu partiler, "sınıf iktidarı"na, yasal çalışmalarla ve seçimle geleceklerini açık açık ilan ediyorlar. Böyleyken, 141 ve 142. maddeler, Türkiye'de yasal sosyalist partilerin kapatılmasına yol açmıştır. Nitekim, demokratik yollarla iktidara gelmeyi amaçlayan **Türkiye İşçi Partisi**, 12 Mart sonrası yapılan yargılama sonucu kapatılabilmiştir.

Bütün bunlar da gösteriyor ki, söz konusu maddelere **"zor"** öğesinin eklenmesi, özlenen amaca ulaşmayı sağlamayacaktır. O nedenle biz, kesin ve kalıcı bir çözüm için, konuya **köktenci** yaklaştık. Tek sağlıklı çözüm, bu maddelerin, Türk hukuk sisteminden temizlenmesidir.

— Önerinizin TBMM'de yasalaşma şansı nedir?

Ateşoğulları: Önce, eski Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**'in, daha sonra **Turgut Özal**'ın yurt içinde ve dışında yaptıkları açıklamalar, verdikleri sözler vardır. Anılan maddelerin kaldırılması gerektiği yolunda, başta Kültür Bakanı **Namık Kemal Zeybek** ve Milli Eğitim Bakanı **Avni Akyol** olmak üzere, ANAP hükümetinin birçok bakanı, çeşitli vesilelerle görüş açıklamışlardır. ANAP milletvekilleri arasında da bu maddelere karşı olan çok sayıda arkadaşımız vardır. Meclis aritmetiği ortada... İktidar partisi yetkilileri ve milletvekilleri eğer sözlerinde durup önerimizi desteklerlerse, bu yasanın kısa zamanda çıkmaması için hiçbir neden yok. SHP olarak, ANAP ve DYP gruplarından bu konuda samimi destek beklemekteyiz.

Özgürlüğü kazanmayı başa almazsak...

Zülfü Dicleli

Yeni bir dünya kuruluyor... Demokratik Almanya'daki son gelişmelerden sonra bu şimdi daha iyi bilince çıkıyor. Türkiye bu yeni dünyada nasıl bir yer alacak? Kaçınılmazlıkla bu soru gündemimize geliyor. Kamuoyu bu soruya yanıt aramaya başlıyor.

Ama önce şu soruya yanıt vermemiz gerekmiyor mu? Türkiye bugün nerede?

Türkiye eskide... Eskinin en içinde! Türkiye'de herşey karşıtlık, uzlaşmazlık, dayatmacılık üzerine kurulu.

Dün 12 Eylül anayasası topluma dayatılmıştı. Bugün Özal'ın cumhurbaşkanlığı dayatıldı. Bunu, değil yalnız toplumun bütününe, ANAP'a bile yeni hükümetin dayatılması izledi. Bizans'tan kalma yöntemlerle yeni hükümet kuruldu.

Bu hükümet ölü doğmuştur. Toplumun geniş kesimlerince ciddiye alınmayacaktır. İstikrarsızlığı değil giderme, azaltma olanağına bile sahip değildir. ANAP'ın 1992'ye kadar hükümette kalmada ısrar etmesi istikrarsızlığı daha da artıracaktır.

İnönü'nün dediği gibi, erken seçimin kaçınılmazlığı her geçen gün daha iyi görülecektir. Özal ve ANAP, akıntıya kürek çekmektedir.

Demirel'in dediği gibi erken seçimi zorlamak gerekir ve bu yalnızca muhalefet partilerinin etkinlikleri ile sağlanamaz, basın, aydınlar, sendikalar bunun için çaba harcamalıdır.

Ama erken seçimin gerçekleşmesiyle, sorunları aşmak olanaklı olabilecek mi? Demokratik bir seçim yasası olmazsa, gene seçmenlerin azınlığının desteğine sahip bir parti, parlamentoda çoğunluğu elde edip, kendi iradesini topluma dayatmaya çalışmayacak mı?

Ya 12 Eylül Anayasası, o durduğu sürece, toplum hiç aydınlığa kavuşabilir mi?

Türkiye'yi eskinin içinde tutan 1982 Anayasasıdır. Bu anayasayı devlet yaptı. Onun için devlet ile halkın çıkarlarının karşıtlığından yola çıkar, devletin halkı yönetmesini sağlamak ister, amacı eskiyi korumaktır. Asıl çelişki, yeni bir dünyanın kurulmaya başladığı bir dönemde, yeni gelişmeler Türkiye'yi de nesnellikle içine alırken bu kadar eski anlayışla yapılmış bir anayasanın topluma dayatılmış olmasıdır.

Seçimlerin yenilenmesi için mücadele, seçim yasasının ve anayasanın yenilenmesi için mücadele ile birleştirilmedikçe, bu üç konuda geniş bir mutabakat sağlanmadıkça, Türkiye dar bir çemberin dışına çıkamayacaktır.

Türkiye'nin sorunu, onlarca yıldır, özellikle de şimdi, rejim sorunudur. Halkın, toplumun özgürlüğü sorunudur. Devletin halkın hizmetine girmesi sorunudur. Bugün bu, Anayasa sorunu olarak ortaya çıkmaktadır.

Son beş-altı yılın deneylerine bakalım. Bütün politik güçlerin etkinliğini çözümleyelim. Şu sonuç çıkmıyor mu? Demokrasi ve özgürlük sorunu başa alınmazsa, öne konulan hiçbir hedefe erişilemiyor, hiçbir alanda politik başarı sağlanamıyor. İşte ANAP'ın durumu, işte SHP ve DYP'nin durumu, işte marksist solun durumu. Kim, hangi alanda bir başarıdan sözedebilir?

Bizi, eskinin dışına çıkaracak olan özgürlük için mücadeledir. Kurulmakta olan yeni dünyanın belirginleşen ilk çizgileri de bunu gösteriyor. Ve Türkiye özgürleşmeden, demokratikleşmeden, halk politikada söz sahibi olmadan, kelepçeler çözülmeden, Türkiye kurulmakta olan yeni dünyada hiçbir yer alamaz, bu süreçte hiçbir rol oynayamaz.

Özgürlük verilmiyor, alınıyor, kazanılıyor, uğrunda çalışarak yaratılıyor ve her özgürleşme hareketi bütün toplumun özgürleşmesine katkıda bulunuyor.

Bugün şunu daha iyi görebiliriz: Dünya için, Türkiye için, partiler için, örgütler için, bireyler için; hepsi için aynı şey geçerli; özgürleşmeyi, demokratikleşmeyi başa almazsan, bunun için kararlılıkla mücadele etmezsen, hiçbir sorunu çözemezsin. Özgürlüğü kazanmayı başa alamazsan, eskinin içinde oturmaya devam edersin, bu ise, artık çürümedir,kaostur.

Demokrasi, hemen şimdi!

ÇAĞDAŞ BİR TOPLUM OLMAK İÇİN

Demokrasi: ülke için. Beklemek yerine, hemen şimdi gerçekleştirmek gerekiyor. Hiç bir hükümetin ya da siyasal partinin kendisini bu ülke gerçeği dışında tutması mümkün görünmüyor.

Adımlar (İstanbul)-"Fikir ve düşünce suçlarının, toplumun ulaştığı sosyal, kültürel ve çağdaş seviye itibariyle ceza yaptırımına konu edilmemesi gerektiği yönünde yaygın ve etkin bir ortamın doğduğu, bu düşünce ve görüş değişiminin en yetkili kurum ve kişilerce de benimsenir ve açıklanır olduğu, fikir ve düşünce suçlarına ilişkin yasal düzenlemelerin değiştirilmesi ve bu tür fiillerin suç olmaktan ya da hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiriz fiil sayılmaktan çıkartılması halinde TCK'nın 2/2 maddesi uyarınca bu yeniliğin geçmişte suç işleyenlere de şamil olacağı, toplumda vaki olan ve yasal düzenlemelere yansıma eğilimi gösteren bu tür görüş değişikliklerinin ceza yargıçlarınca gözetilmemesinin haklı sayılamayacağı, aksi halde yargı erkinin toplum dinamizminin gerisinde kalarak sosyal yapıya uyumsuz bir kurum durumuna düşeceği görüş ve düşüncesiyle sanık Tektaş Ağaoğlu'nun hihakkın tahliyesine..."

İstanbul 6.Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2 Kasım günü yapılan duruşmada, geçtiğimiz Eylül ayında politik göçmenliğe son vererek, yurda dönen TSİP ve Barış Derneği yöneticisi **Tektaş Ağaoğlu** için verilen ara kararın gerekçesinde, yukardaki sözler de mahkeme salonunda okunuyordu.

Türkiye'nin bugünkü koşullarında bile, toplumun ulaştığı **"sosyal, kültürel ve çağdaş seviye"**'nin, artık düşünce suçu kavramını kabul etmediği anlatılmak isteniyordu.

Sonra, sözgelimi başbakanın, hükümetin, parlamentonun da eskimiş düşüncelerinin değişmekte olduğuna dikkat çekiliyordu.

Yürürlükteki yasaların, **141** ve 142'den başlayarak, düşünce ve ona uygun davranış özgürlüğüne ket vuran başka yasaların yetmezliğinden sözaçılıyor ve yeni yasal düzenlemelerle birlikte, eskiden sözkonusu yasalara göre tutuklanmış ya da hüküm giymiş olanların da özgürlüklerine kavuşturulmaları gereği belirtiliyordu.

Ceza yargıçlarının toplumun ulaştığı düzeyin gerisinde kalarak kararlarını vermelerinin kabul edilemeyeceği, bunun tersinin esaslı bir haksızlık sayılacağı, toplumsal gelişmenin ulaştığı değerlerin görmezden gelinemeyeceği vurgulanıyordu.

Tektaş Ağaoğlu'nu yargılayan İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi heyetinin aldığı kararı böyle açıklamak için zorlamaya gerek kalmıyor. Karar kendisini anlatıyor. Yargı heyeti kendi ulaştığı düzeyi paylaşmak istiyor. Bu karardan sonra, düşünce suçunun ve o düşünceyi gerçekleştirme fiilinin suç sayılması hâlâ mümkün olabilir mi? Aynı ceza maddelerine göre yargılanan pekçok düşünce suçlusunun, bu karar emsal alındığında, yargılanmalarının gittikçe anlamsızlaşmasına nasıl karşı çıkılabilir?

Oysa aynı günlerde, 22 Eylül 1989 günü Türkiye'ye dönen ve tutuklanan TBKP MK Politbüro üyesi **Erdal Talu** da, Barış Derneği ve TKP yöneticisi olmak suçuyla, 8 Kasım günü, yine İstanbul'da, 2.Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanıyordu.

Erdal Talu mahkemedeki sorgusunda, barışı korumak için çalışmanın insanlık görevi olduğunu, 12 Eylül 1980 askeri darbesi öncesinde Barış Derneği'nin çalışmalarının hiçbir adli kovuşturmaya hedef olmadığını belirtti. Talu, kendisinin TİP ve TKP'nin 1988'de birleşmesiyle oluşan TBKP'nin yöneticisi olduğunu, yasal komünist partinin kurulması çalışmalarına katılmak için Türkiye'ye döndüğünü söyledi.

Erdal Talu'nun avukatları tarafından belirtilen tahliye talebine, bu kez savcı da katıldığını ekliyordu.

Ancak mahkeme heyeti daha sonra aldığı kararda, **"Davaya konu olan suçun 1980'den bu yana süreklilik arzettiğini, o nedenle konunun mahkemelerinin alanına girmediğini"** öne sürerek, **"davanın İstanbul DGM'ye devredilmesine"** karar veriyor ve bu gerekçeyle, tahliye talebini reddediyordu.

Oysa aynı adliye binası içinde, Tektaş Ağaoğlu için verilen örnek kararda, **"kendiliğinden gelip teslim olan ve gıyabi tevkifinin vicahiye çevrilmesi olanağını yaratan sanığın kaçacağından ve toplanmış kanıtlara etki ihtimalinden sözedilemeyeceği"** belirtildikten sonra, şunlar da ekleniyordu:

Tevkifin kişi hürriyetini selbettiği, tartışılmaz bir gerçek olduğuna ve kesinleşmiş hüküm bulunmadıkça, her an lehe sonuç doğabilme olanağı mevcut yargılamalarda telafisi mümkün olmayan zararlar yaratacağı açık bulunduğuna binaen tutuklamanın devamına hükmetmek yetkisine sahip yargı kurumlarının ihtiyad ve duyarlılıkla bu kararları vermeleri icap ettiği..."

Erdal Talu'nun duruşmasına, Hollandalı gazeteci **Anne De Boer** ile Hollanda İstanbul Konsolosluğu'ndan bir temsilci de gözlemci olarak katılıyorlardı.

Öte yandan, yine geçtiğimiz 22 Eylül günü yurda dönen **Alaattin Taş**'ın yargılanmasına da 10 Kasım günü İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Alaattin Taş da Türkiye Barış Derneği ve TKP üyesi olmakla suçlanıyordu. Taş, mahkemedeki ilk sorgusunda, **"dünyada kalıcı ve adil bir barışın gerçekleşmesini savunduğu"** için Barış Derneği'ne üye olduğunu belirtirken, İGD yöneticisi olduğu sıralarda, **"TKP ile örgütsel hiçbir ilişkim olmamıştır"** diyordu.

Alaattin Taş, polis sorgusunda söylediklerini mahkemede teyit etmek amacıyla, sözlerini şöyle tamamlıyordu:

"Ancak ben, TBKP'nin üyesiyim. Bu partinin kurulmuş olduğu 1988 tarihinden hemen sonra bu partiye yurt dışında üye oldum. Ancak bu partinin görüşlerinin suç teşkil etmediği belli. Ben bu partinin üyesi olduğumu, yurt dışından gelir gelmez başlayan hazırlık soruşturmasının her aşamasında beyan ettim."

Alaattin Taş'ın sorgusunda dile getirdiği tahliye talebi ise, mahkeme heyeti tarafından yerinde görülmüyordu. Bu arada Taş'ın duruşmasını izlemek için tanınmış Yunan aydınları ve demokratik örgüt yöneticileri **N.Fotiadis, K.Flaypuras, S.Georgopoulos, K.Ayestos, İ.Papadopoulos, G.Tsirimonos** İstanbul'a gelirken, Yunanistan'da çok sayıda tanınmış kişinin imzaladığı bir dayanışma bildirisi açıklanıyordu.

► Erdal Talu'nun tahliyesini yalnız avukatlar değil,savcı da istedi. Alaattin Taş, TKP ve Barış Derneği üyeliğinden yargılanıyor.

Ulusoy salıverildi

Öte yandan, yine 10 Kasım günü İstanbul DGM'de yargılanmaya başlanan **Talat Ulusoy** hakkında, tahliye kararı veriliyordu. Bilindiği gibi Erdal Talu ve Alaattin Taş ile aynı gün yurda dönen Mimarlar Odası İzmir Şubesi eski yöneticisi Talat Ulusoy, hazırlık soruşturmasında ve tahliye edildiği gün mahkemede, formel bir üye olmanın ötesinde, kendisini TBKP üyesi olarak kabul ettiğini belirtiyordu.

Birbirinden farklı mahkemelerin aynı konuda ayrı kararlar vermelerine karşın, düşünceyi açıkça suçlamaktan kaçındıkları ve böyle bir suçun varlığına ancak zımnen dayandıkları da gittikçe daha açık biçimde ortaya çıkıyordu. Yasalar uygulanabilirliklerini kaybediyorlar. 141 ve 142'nin Demokles kılıcı olmanın ötesinde, yıprandıkları, demokrasinin kaçınılmaz gelişmesinin önünde kaldırılması gereken iki çağdışı engel olduğu gerçeği kendisini yakıcı biçimde gösteriyor.

BOZIŞIK'IN TAHLİYESİ REDDEDİLDİ

Uzun yıllar süren politik göçmenlik yaşamına son vererek, geçtiğimiz 22 Eylül'de yurda dönen ve ilk sorgusundan sonra tutuklanan **Mehmet Bozışık**'ın tahliye istemi, 7 Kasım günü reddedildi.

Ankara Merkez Cezaevi'nde iki aya yakın bir süredir tutuklu bulunan TBKP MK üyesi Mehmet Bozışık 89 yaşında ve dünyadaki en yaşlı politik tutuklu olarak biliniyor.

Bilindiği gibi, Mehmet Bozışık Ankara DGM'deki ilk sorgusunda, Anayasa'nın kendisine tanıdığı "susma hakkı"nı kullanacağını belirterek, ifade vermeyi kabul etmemişti. Bozışık daha sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde 12 saat süreyle sorgulanmış, yaklaşık bir hafta gözaltında tutulmuş ve Ankara DGM Savcılığı tarafından, 141/1 maddesi uyarınca tutuklanmıştı.

► Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde: Haydar Kutlu, Mehmet Bozışık, Nihat Sargın, (Oturanlar) Şeref Yıldız, Ahmet Kardam.

Kutlu ve Sargın'ın yurda dönüşünün ikinci yılı

ÖZGÜRLÜĞE DOĞRU

Adımlar (İstanbul): **Nihat Sargın** ve **Haydar Kutlu**'nun yurda dönüşlerinin ikinci yılı İstanbul'da gerçekleştirilen bir dizi etkinlikle değerlendirildi.

"13-18 Kasım Özgürlüğe Doğru" haftası nedeniyle hazırlanan Adımlar imzalı ve "Özgürlüğe Doğru" başlıklı bill-board afişleri, hafta boyunca kentin pekçok yerinde asılı kaldı. 13 Kasım akşamı İstanbul Mülkiyeliler Birliği'nin Kuruçeşme'deki lokalinde verilen kokteyl ile, hafta açılışı yapıldı. Kokteyle, Güneş, Milliyet, Günaydın, Hürriyet ve Cumhuriyet gazeteleriyle Nokta, 2000'e Doğru ve Sokak dergilerinden çok sayıda gazeteci katıldı. **Mehmet Kemal, Şükran Ketenci, Füsun Özbilgen, O.Saffet Arolat, Necati Doğru, Emin Tanrıyar, Koray Düzgören, Ercan Yaşa, Enver Aytekin, Tunca Aslan, Ender Helvacıoğlu, Esmahan Akyol, Atilla Akar, Ayça Atikoğlu, Atila Birkiye, Adnan Özyalçıner, Sennur Sezer, Rasih Nuri İleri, İdris Erdinç, Şahabettin Bakırsun, Avni Uz**'un da aralarında bulunduğu kokteylde, **Zülfü Dicleli, Selim Mahmutoğlu, Toygun Eraslan, Özcan Kesgeç, Yüksel Selek, Adnan Sel, Selma Atabek, Ali Fuat Vardal, Vedat Baranoğlu, Yusuf Kıtık, Mebuse Cinmen, Ömer Ağın, Emin Turan, Hulûk Tan İpekçi** ve Adımlar çevresinden geniş bir topluluk, Kutlu ve Sargın'ın yurda dönüşü ve komünistlerin yasallaşma taleplerine ilişkin konuşma, tartışma olanağı buldular.

Kokteyl salonunda TBKP'nin ilk Başkanı **Behice Boran**'ın ölümünden sonra Türkiye'deki cenaze törenleri ile Sargın ve Kutlu'nun yurda dönüş sürecini içeren video filmler gösterildi. Kokteylin bitiminde, gazetecilere Avrupa Hukukçular Birliği ile Kutlu-Sargın'ın avukatlarının değerlendirmelerini içeren bir dosya verildi.

Mülkiyeliler Birliği lokalinde, yurda dönüşle ilgili bir de fotoğraf sergisi açıldı.

Bu arada, 13-18 Kasım haftası boyunca Dünya Sineması fuayesinde de **"Adını Siz Bulun"** adlı bir karikatür sergisi açıldı.

Ayrıca Mülkiyeliler Birliği de demokrasinin sorunları konulu bir panel düzenledi. Gazetemizin basıldığı gün yapılan panele, yurt dışından da yabancı konuklar çağrılıydı.

F.Almanya'da demokrasi ve özgürlükler şenliği

12 Kasım günü Federal Almanya'nın Gelsenkirchen kentinde Adımlar "Demokrasi ve Özgürlükler Şenliği" düzenledi. Şenliğe Batı Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden Adımlar Temsilcileri, TBKP temsilcileri ve göçmen işçiler ve aileleri katıldılar. Toplantının açılışında, şenliğin Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun yurda dönüşlerinin ikinci yılında yapıldığı ve bunun anlamı üzerinde duruldu. Tüm politik tutuklularda dayanışma duyguları dile getirildi.

Konuşma sırasıyla, **Umur Coşkun, Perwin** (Brüksel Kürt Enstitüsü Başkanı), **Vedat Türkali, Murat Belge, Bülent Ulu**er ve **Ali Taygun** demokrasi ve özgürlükler, komünist hareketin yasallığı, birliği, Kürt halkına yönelen baskı ve terörün son bulması, sosyalizmin çağdaş dünyadaki sorunları ve benzer konularda görüşlerini açıkladılar.

Konuk sanatçılar **Sadık Gürbüz, Serkan, Edip Akbayram, Şivan Perwer** ve folklar ekibi geceye renk kattı. Ayrıca aynı gün şenliğe katılanların çocukları da kendi şenliklerini düzenlediler. Doksanı aşan sayıda çocuk, çeşitli etkinlikler ve resim yarışmalarıyla, canlı bir gün geçirdiler. Bin iki yüzden çok izleyicinin tıkabasa doldurduğu salon, çocukların kürsüyü zaptedip, **"Gelecek biziz"** haykırışlarıyla, coşkuyla sona erdi.

Kutlu ve Sargın'ın dönüşünün ikinci yılında, 141-142'nin hukuksal ve politik hiç bir dayanağı kalmamıştır

YASAL KOMÜNİST PARTİNİN KURULUŞU GECİKTİRİLEMEZ

TBKP Başkanı **Nihat Sargın** ve Genel Sekreteri **Haydar Kutlu**'nun yurda dönüşlerinin ikinci yılı nedeniyle, TBKP MK bir açıklama yaptı. Sargın ve Kutlu'nun yurda dönüşlerinin ikinci yılında demokrasi sürecinin bugününün değerlendirildiği MK açıklamasında, ülkede demokrasi sürecinin ilerletilmesi ve yasal komünist partinin kurulma hakkının elde edilmesi için sol ve demokratik güçlere de çağrı yapılıyor. Açıklamada şu görüşlere yer veriliyor:

"TBKP Başkanı Nihat Sargın ve Genel Sekreteri Haydar Kutlu bundan iki yıl önce yurtdışından Türkiye'ye döndüler. TKP ve TİP yeni politik düşünce temelinde birleşerek TBKP'yi oluşturmuşlardı. Birliğin sağlanmasından kısa bir süre sonra yitirdiğimiz TBKP'nin ilk başkanı Behice Boran'ı bütün Türkiye kucaklamıştı. Kutlu ve Sargın TBKP'yi yasal olarak kurmak için Türkiye'ye geldiklerini açıklamışlardı. Komünist Parti'yi politik sistemin vazgeçilmez bir unsuru olarak benimsemeyen bir rejim demokratik olamazdı.

Başta hükümet, bütün kamuoyu bu girişimi önce şaşkınlıkla karşıladı. Alışılmamış bir şey olmuştu. Yıllarca haklarında ileri-geri herşey söylenen komünistler liderleri, politikaları, programlarıyla kamuoyunun önüne çıkmışlar, özgürlüklerini talep ediyorlardı, demokrasi için her türlü özveriyi göze almışlardı.

Bu somut girişim, haklı olmanın verdiği güvenle TBKP'nin halkın önüne çıkması, herkesi somut bir tutumu almaya itti. Şimdi, iki yıl sonra, hemen hemen bütün politik ve toplumsal güçler, komünist partinin yasal kurulmasının gerekliliğini dile getiriyor, gerçek çoğulcu bir demokrasi fikri sağlam taşıyıcılara kavuşuyor.

İki yıl içinde Türkiye'nin demokrasinin evrensel standartlarına ulaşmasının günümüzün en önemli toplumsal gereksinimi olduğu bilince çıktı. Açıklık, çoğulculuk, politik, ideolojik, kültürel çeşitliliğin sorun değil zenginlik sayılması, şiddetin yaşamdan dışlanması, katılım, diyalog ve işbirliği fikirleri giderek güçleniyor, yeni bir politik kültürün ilk unsurları biçimlenmeye başlıyor.

Toplum, son cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşananlardan şu dersi çıkarıyor: Çıkış yolu tektir, temel insan haklarının yaşama geçtiği halkın katılımına açık, özgürlük sağlayan demokratik bir rejime ulaşmaktır. Bütün politik ve toplumsal güçler bu hedefte birleşmelidir.

Her alanda yaratıcı düşünce olmadan, yeni bir aydınlanma yaşanmadan Türkiye hiçbir sorununu çözemez. Düşünce özgürlüğü yaşamsaldır. Günümüzde düşünce özgürlüğünün eksiksiz sağlanması ile 141-142. maddelerin hiçbir hukuksal ve politik dayanağı kalmadığı tekrar tekrar kanıtlanmıştır. TBKP'nin yasallık talebine niçin yanıt verilmiyor? Kutlu ve Sargın'ın tutukluluk halleri niçin hala devam ediyor? Bu sorulara bugün hiçbir politikacı ve hukuk adamı inandırıcı ve anlamlı bir yanıt veremiyor. Komünistlerin özgürlüğü kabaca çiğnenmeye devam ediliyor. Demokrasinin önü tıkanıyor.

TBKP, bütün öteki partiler gibi açık, serbest çalışmak istiyor, ülkenin politik yaşamında yer almak istiyor. Demokrasi isteyen herkes bu istemin yaşama geçmesine yardımcı olmalıdır. Bu, çağdaşlaşma görevidir. İnsan haklarında çifte standart olmaz. Demokrasi için, komünistler gibi düşünmeseler de, bütün politik güçler komünistlerin açık çalışma istemini desteklemelidir.

Türkiye'nin güçlü ve etkili bir komünist partiye gereksinimi vardı. İşçilerin ve öteki emekçilerin çıkarlarını savunacak, aydınlarımızla karşılıklı etkileşim ve işbirliği içinde kültürel gelişmeye katkıda bulunacak, bugünkü ve yarınki bütün marksistleri çatısı altında birleştirecek bir komünist parti olmaksızın Türkiye'nin 2000'li yıllara hazırlanması, politik kültürel, teknolojik yenilenmeyi gerçekleştirmesi söz konusu olamaz.

Yasal KP kurma hakkının kazanılması, böylesi bir çağdaş partinin bütün marksistlerce elbirliğiyle oluşturulmasının koşullarını hazırlayacaktır. Birlik, yasallık, sosyalizm için çalışan bütün güçler şimdi bu hakkın kazanılması için birlikte mücadele ederek, geleceğin soldaki boşluğu dolduracak, çağdaş, kitlesel, etkili partisini bugünden hazırlayabilirler.

Yasal Komünist Parti'nin kurulması daha fazla geciktirilemez. Ülkemizde demokratikleştirme sürecini ilerletmek için, demokrasi isteyen bütün güçlerin, kararlı, somut, elle tutulur adımlar atmasına bugün her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır. Cumhurbaşkanlığı seçimleri sırasında yaşananlar bunu açık gösterdi. Şimdi yeni, demokratik bir anayasa için, temel insan hak ve özgürlüklerinin sağlanması için herkes kendi istemleriyle politik gündeme katılmalıdır.

Özgürlüğe doğru!

Demokrasi hemen şimdi!

Yasal Komünist Parti, hemen şimdi!"

F.Almanya demokratik göçmen hareketinin önde gelen isimlerinden, üyemiz, değerli insan

KAMBER KAPLAN'ı kaybettik.

Acımız büyüktür. Ailesinin, F.Almanya'da özellikle Köln'de yaşayan tüm vatandaşlarımızın başı sağolsun.

Göçmen Dernekleri Federasyonu (GDF)
Genel Yönetim Kurulu adına
Genel Başkan
ARİF ÜNAL

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun açıklamaları

SORUŞTURMA SÜRÜYOR

Adımlar (İstanbul)-Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, titizlikle gizli tuttuğu çalışmalarının basına sızmasını istemiyor. Özellikle Türkiye'den yapılan çok sayıda başvurunun görüşüldüğü toplantıların, bazen de gerçeği yansıtmayan biçimde basında konu edilmesinin, Komisyon'u tedirgin ettiği belirtiliyor. TBKP Başkanı **Nihat Sargın** ve Genel Sekreteri **Haydar Kutlu**'yu Strasbourg'daki duruşmalarda temsil eden avukatları **Güney Dinç** ve **Erşen Sansal** da konuyla ilgili olarak **Adımlar**'a bir açıklama yaptılar. Dinç ve Sansal, Komisyon'un tutumu hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getiriyorlar:

"Bilgi kaynağı durumuna düşmemeye özen gösteriyoruz"

"Avrupa İnsan Hakları Komisyonu bütün çalışmalarını gizlilik içinde yürütmekte ve kendi resmi açıklamaları dışında basına bilgi sızmasından tedirginlik duymaktadır. Sargın ve Kutlu'nun başvurusunu yürüten avukatlar olarak bizler de Komisyon'un gizlilik kurallarına uymakta ve basına bilgi kaynağı durumuna düşmemeye aşırı özen gösteriyoruz. Yani en yakın dostlarımızın eleştirilerine katlanıp temsil ettiğimiz kişilerin dışında kimseye bilgi vermiyoruz. Adımlar'ın bu konuya ilgi göstermesini anlayışla karşılıyoruz. Ancak yürüttüğümüz görevde herhangi bir aksamaya neden olmaması için, okuyucularınızın şimdilik Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Genel Sekreterliği'nin yayınladığı basın bültenleri ile yetinmelerini öneriyoruz.

İşin ilginç yanı, bizim dışımızdaki kaynaklardan bilgi derleyen basınımız, Genel Sekreterliğin basın bültenlerini bütünlük içinde bugüne kadar yayınlamamıştı. Böylece resmi açıklamanın tamamı da ilk kez Adımlar'da yayınlanmış olacaktır.

Bu açıklamalardan ilki 11 Mayıs günlü duruşmadan sonra Strasbourg'da, ikincisi de üç günlük soruşturmanın ardından, 20 Ekim 1989 günü Ankara'da yayınlanmıştır."

Bu arada avukat Güney Dinç, geçtiğimiz 18 Ekim günü yapılan Kutlu-Sargın duruşmasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin TC mahkemelerinde doğrudan uygulanmasının istenmesinin önemine dikkat çekerek, şunları dile getirdi:

"18 Ekim 1989 tarihli Kutlu-Sargın duruşmasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6366 sayılı yasayla onaylandığı ve Anayasa'nın 90. maddesine göre üstün nitelikte bir yasa olduğu belirtilerek, ilk kez TC mahkemelerinde doğrudan uygulanması istendi.

Böylece ilk kez Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ulusal mahkemelerce doğrudan uygulanması talep edilmiş oldu. Bu talep ilerde yargılama sonucunda mahkemeden çıkacak kararın -hatta tutukluluğa ilişkin ara kararların da- koşulları oluştuğunda AİHK'ya gönderilmesine yolaçmakta ve bu doğrultudaki ilk adımı olmaktadır."

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Sekreterliği'nin aşağıda yayımladığımız resmi açıklamaları, yapılan başvuruların nasıl ele alındığını ve Komisyon'un yaklaşım ve çalışma tarzını aydınlatmak bakımından, ilgi çekici olduğu kadar, yararlı da iki örnek oluşturuyor.

*"**Komisyon dilekçeyi kabul ettiği takdirde,**
a) Olayları saptamak üzere dilekçeyi tarafların temsilcileri ile birlikte, her iki tarafı da dinleyerek inceler ve eğer gerekiyorsa, soruşturma açar.
Bu soruşturmanın etkin bir biçimde yürütülmesi için ilgili devletler Komisyon'la görüş alışverişinde bulunduktan sonra gereken her türlü kolaylığı gösterirler."*

Komisyon'un ilk açıklaması

11 Mayıs 1989 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, numaraları yukarıda belirtilen ve Türkiye'ye karşı yöneltilmiş olan dilekçelerin kabul edilebilirliği ve esası hakkında bir duruşma yapmıştır.

Dilekçeler, iki türk siyaset şahsiyetinin gözaltında bulundurulma koşulları konusundadır. Dilekçeler, Sözleşmenin 5. madde 1.paragrafı (yakalamanın yasallığı), 5. madde 4.paragrafı (tutukluluğun yasallığı hakkında kısa sürede karar verilmesini isteme hakkı) ve 3. maddesi (işkencenin, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelenin yasaklanması) açısından ortaya çıkan problemlere ilişkindir.

Duruşma sonucunda, kapalı oturum ile toplanan Komisyon dilekçeyi görüşmüş ve kabul edilebilir bulmuştur.

* * *

Dilekçe sahipleri, 1926 doğumlu (Nihat Sargın) ve 1944 doğumlu (Nabi Yağcı) türk vatandaşlarıdır. Uzun yıllar Türkiye dışında kaldıktan sonra 1987 yılı Kasım ayında ülkelerine dönmeye karar vermişlerdir.

Dilekçe sahipleri, 16 Kasım 1987 gününde, Ankara havaalanına gelişlerinde, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığının emri üzerine yakalanmışlar ve aynı gün Savcılık kararı ile gözaltına alınmışlardır.

▶ Erşen Sansal

Gözaltının bitiminde, 5 Aralık 1989 tarihinde, soruşturma ile görevli yargıç dilekçe sahiplerini dinlemiş, Türk Ceza Kanunu'nun devletin şahsiyetine karşı işlenmiş suçlara ilişkin çeşitli maddelerine muhalefetten suçlamış ve tutuklanmalarına karar vermiştir.

9 Aralık 1987'de, dilekçe sahipleri, Yenimahalle (Ankara) Savcılığı'na şikayette bulunmuşlar ve gözaltı sırasında polis memurlarının kötü muamelelerine maruz kalmaktan ve yasaya aykırı olarak hürriyetlerinden yoksun bırakılmaktan yakınmışlardır.

21 Aralık 1987'de Yenimahalle Ankara Savcılığı takipsizlik kararı vermiştir.

7 Ocak 1988'de, dilekçe sahiplerinin avukatları, bu takipsizlik kararına, Altındağ (Ankara) Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı nezdinde itiraz etmişlerdir.

18 Ocak 1988'de, Altındağ (Ankara) Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı, dosya üzerinden yaptığı inceleme sonucunda, avukatların savcılığın takipsizlik kararına karşı yapmış oldukları itirazı reddetmiştir.

Komisyon önünde, dilekçe sahipleri, işkence gördüklerinden, Sözleşmenin 3. maddesine aykırı olan diğer muamelelere tabi tutulduklarından ve Sözleşmenin 5. maddesi hükümlerine aykırı olarak hürriyetlerinden yasal olmayan bir biçimde yoksun bırakıldıklarından yakınmaktadırlar.

Dilekçelerin kabul edilebilirliği konusunda Hükümet şu kanıtları ileri sürmektedir:

Sözleşmenin 5. maddesine dayanan şikayetler için, hükümet aynı maddenin 5. paragrafı ile getirilen ve diğer paragraflarının ihlali durumunda tazminat hakkını öngören hükme dikkat çekmiştir. Hükümet, dilekçe sahiplerinin Türkiye'de mevcut elverişli ve etkili bir dizi başvuru yolunu tüketmediklerini saptamıştır. Bu yollar şunlardır:

— Anayasa'nın 11. ve 36. maddesi ile bağlantılı olarak 19. maddesine dayanan başvuru yolu;

— Türkiye'de kanun hükmünde olan Sözleşmenin 5. maddesinin 5. fıkrasına dayanan ve Anayasa'nın 11. ve 36. maddelerindeki dava açma hakkının kullanıldığı başvuru yolu;

— Borçlar Kanunu'nun 41. maddesine dayanan tazminat davası yolu;

— Haksız tutuklananlara tazminat verilmesine ilişkin 466 sayılı kanuna dayanan başvuru yolu.

Nihayet, hükümet, Altındağ Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı'nın verdiği karara karşı Ceza Usul Yasası'nın 343. maddesi ile öngörülen başvuru yolunun da kullanılmadığını ifade etmiştir.

Sözleşmenin 3. maddesine dayanan şikayetler bakımından ise, hükümet bunların açıkça esassız oldukları görüşündedir:

Dilekçeleri destekleyen hiçbir delil bulunmadığı gibi, bunlardaki iddialara karşı hükümet tarafından yeterince delil (özellikle tıbbi raporlar) ileri sürülmüştür.

Ek olarak, hükümet, 3. maddeye dayanan şikayetlerin, duruşmada açıklanan iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle reddedilmesini istemiştir.

İç hukuk yollarının tüketilmemesine dayanan def'iler konusunda dilekçe sahipleri ilk olarak Ceza Usul Yasası'nın 343. maddesinde düzenlenen yazılı emir yolunu harekete geçirmeye sadece Adalet Bakanı'nın yetkili olduğunu ve bu konuda mutlak bir takdir yetkisine sahip bulunduğunu belirtmişlerdir. Meselenin Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesi konusunda ise, bu usulün ancak savcının bir ceza davası açmasından sonra mümkün olabileceğini, bu olayda ise böyle bir şeyin olmadığını ifade etmişlerdir. Gözaltına alma kararına itiraz konusunda ise, tutulmalarının ancak müessir fiil sayılabileceğini, çünkü bir yargıç kararı bulunmadığını ileri sürmüşlerdir. Diğer yandan, böyle bir yol şayet bulunmuş olsaydı, gözaltı süresince dışarıyla olan bütün bağlantılarının kesilmiş olması nedeniyle bunu kullanmak durumunda olmadıklarını belirtmişlerdir.

▶ Güney Dinç

Dilekçe sahipleri, ana dava henüz sonuçlanmadığından, 466 sayılı yasaya göre, tazminat davası açılamayacağını, Danıştay'da devlete karşı tazminat davası açmanın ve Borçlar Kanunu'nun 41. maddesine göre işkence yapanlara karşı tazminat davası açmanın, Sözleşmeye aykırılığın saptanmasını amaçlayan bireysel başvurunun çözümünde hiçbir etkisi bulunmadığını bildirmişlerdir.

Esas hakkında ise, dilekçe sahipleri, Türk mevzuatının bugünkü durumunun, aşırı uzun bir gözaltı süresine imkan sağlayarak ve tutukluları avukatlarının yardımından yoksun kılarak, bu davada da varlığını ileri sürdükleri kötü muamele için elverişli bir ortam yarattığını ifade etmişlerdir.

Hükümet, esasa ilişkin meseleler hakkında, sadece Sözleşmenin 27. maddesinin 2. paragrafındaki "açıkça esassızlık" kavramı bakımından görüş bildirmiştir.

Komisyon, şimdi dilekçelerin esasını inceleyerek ve Sözleşme'de tanınmış insan haklarına saygı gösterilmesinden esinlenen bir dostça çözüme ulaşmak amacıyla, taraflara hizmet sunacaktır (28. madde). Bir çözüme ulaşılırsa Komisyon olayların kısa bir açıklanmasını ve kabul edilen çözümü içeren bir rapor hazırlayarak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne gönderecektir (30. madde).

Buna karşılık, bir çözüm bulunamadığı takdirde, Komisyon, olayları tespit eden ve bunların ilgili devlet tarafından, Sözleşme hükümleri gereğince üstlenilen yükümlerin bir ihlalini oluşturup oluşturmadığı hakkındaki görüşünü bildiren bir rapor hazırlayacaktır. Rapor, bir karar almaya yetkili olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilecektir.

Duruşma sırasında taraflar şu şekilde temsil edilmişlerdir:

Hükümet tarafı:
Prof.Dr. Suat Bilge, Hükümet temsilcisi
Prof. M.Golsong, Danışman
Dr. Deniz Akçay, Uzman
Münci Özmen, Uzman

Dilekçe sahipleri tarafı:
Avukat Güney Dinç, İzmir Barosu avukatı Dilekçe sahiplerinin vekili
Avukat Erşen Sansal, Ankara Barosu avukatı Dilekçe sahiplerinin vekili
Avukat Alain Marx, Strasbourg Barosu avukatı Danışman

Komisyon'un ikinci açıklaması

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun üç üyesinden oluşan bir Delegasyon (Baş delege **Stefen Trechsel** (İsviçreli), **Albert Weitzel** (Lüksemburglu) ve **Sir Basil Hall** (Britanyalı)), **Nihat Sargın ve Nabi Yağcı** tarafından Türkiye'ye karşı yapılan 14116/88 ve 14117/88 sayılı başvurular çerçevesinde ifade almak ve tanık dinlemek için 18 ile 20 Ekim 1989 tarihleri arasında Ankara'ya gelmiştir. Soruşturma, dilekçe sahiplerinin 16 Kasım ve 2 Aralık 1987 tarihleri arasında Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesine aykırı muamelelere maruz kaldıkları yolundaki iddialarına ilişkindir. 3. madde metni şöyledir: "Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ve işlemlere tabi tutulamaz."

Delegeler, dilekçe sahipleri Nihat Sargın ve Nabi Yağcı'yı da Ankara Merkez Kapalı Tutukevi'nde dinlemişlerdir. Ayrıca, Ankara Palas'ta, içlerinde emniyet mensuplarının, bir adli tabibin, bir Cumhuriyet Savcısının bulunduğu toplam 9 tanık dinlenmiştir. Tanıkların hepsi, sözkonusu iddialar ile ilgili olarak ifade vermişlerdir. Delegeler ayrıca dilekçe sahiplerinin gözaltında bulundukları yerleri de gezmişlerdir.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun 11 Mayıs 1989 tarihli kararıyla Sözleşmenin 3. maddesi ile 5. maddesine (özgürlük hakkı) ilişkin iddialar bakımından sözkonusu başvuruları kabul edilebilir bulduğu hatırlanacaktır. Delegeler görevlerini yerine getirirken Sözleşmenin 28. madde, "a" paragrafı uyarınca hareket etmektedirler. Bu paragraf hükümü şöyledir:

"Komisyon dilekçeyi kabul ettiği takdirde,

a) Olayları saptamak üzere dilekçeyi tarafların temsilcileri ile birlikte, her iki tarafı da dinleyerek inceler ve eğer gerekiyorsa, soruşturma açar. Bu soruşturmanın etkin bir biçimde yürütülmesi için ilgili devletler Komisyon'la görüş alışverişinde bulunduktan sonra gereken her türlü kolaylığı gösterirler."□

Sovyet Hukuk Profesörü Kartaşkin

"ORTAK AVRUPA EVİNDE TÜRKİYE'NİN YERİ VARDIR"

Yurdal Kayırhan (İstanbul)- Moskova'daki Lumumba Üniversitesi Hukuk Kürsüsü profesörü Vladimir Alekseyeviç Kartaşkin, "Demokrasi, Özgürlük, İnsan Hakları" konulu konferansa katılmak için 15 Kasım Çarşamba günü İstanbul'a geldi. Türkiye'de bir hafta boyunca çeşitli etkinliklere katılacak olan Prof. Kartaşkin 17 Kasım'da Ankara'da yapılan Kutlu-Sargın duruşmasını izledi.

Kartaşkin 15 Kasım günü kendisiyle yaptığımız söyleşide Türkiye'ye geliş nedenini şöyle açıkladı: "Herşeyden önce Demokrasi, Özgürlük, İnsan Hakları konulu etkinliklere katılmak için buradayım. Tüm ülkeler için, Türkiye ve Sovyetler Birliği için bu sorun çok önemli. Ülkelerimiz Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği toplantılarına katılıyorlar. Paris'te yapılan konferansta Ortak Avrupa Evi kurulması yolunda adımlar atıldı. Bunun hukuksal temelleri için girişimde bulunuldu. Tüm Avrupa devletleri için ortak yasalar, normlar, ilkeler yaratılmaya çalışılacak. Bu yüzden ülkeler birbirlerinin yasalarını, hukuksal prosedürlerini öğrenmeli, pratiklerini bilmeli. Deney alışverişinde bulunmalıdır. Konferanslar, seminerler bunun en etkin yollarından biri" dedi.

Avrupa'da ortak bir yapı yaratabilmek için, önce ülkenin iç yapılarının adaletli, hukuğa uygun olması gerektiğini vurgulayan Prof. Kartaşkin, demokrasi sorununa genelde ve Türkiye'de de niye ilgi duyduğunu şöyle anlattı: "Hukuk devleti ne demek? Hukuk devleti her devlette insan haklarının ve sorumluluklarının bilinmesi, demokrasinin bilinmesi demektir. Bütün temel haklar ve sorumluluklar bu ülkelerde hayata geçirilebilmelidir. Bu özgürlükler ve haklar uluslararası anlaşmalarla pekiştirilmiştir. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde, Helsinki Sonuç Belgesi'nde ve kısa bir süre önce gerçekleştirilen Viyana Toplantısı Sonuç Raporu'nda bu olgular belirtilmiştir. Türkiye de Sovyetler Birliği gibi özgürlüğe yönelen bir ülke olmalıdır. Eğer ülkelerden birisi üzerine aldığı yükümlülükleri yerine getirmezse, Viyana'da alınan kararlarda belirtildiği gibi, başka bir devlet böylesine insan haklarının çiğnendiği bir ülkeye uyarıda bulunabilir. Ve durumu Avrupa Evi'nde tartışmaya getirebilir. İşte bu yüzden her bir ülkedeki hukuksal durumu, insan haklarını, demokrasinin gelişimini bilmek önemli. Bu Türkiye için de önemli. Viyana'daki toplantıda da belirtildiği gibi, ülkelerde insan hakları çiğneniyor mu, demokrasi işliyor mu, sorularının yanıtları, sadece uluslararası kontrol yolu ile değil, ülke içindeki toplumsal örgütlerin soruna sahip çıkması, gündeme getirmesi ile de değerlendirilecektir. Bu yüzden gerek resmi, gerek özel kuruluşların, örgütlerin, kişilerin, ülkelerindeki hukuksal durumun ne olduğunu bilmeleri gerekir. Herşeyden önce, bazı düşüncelerin örgütlenmeleri engelleniyorsa, uluslararası denetleme mekanizmaları olumluya doğru gidişin koşullarını hazırlamalıdır. Ortak Avrupa Evi'nde Türkiye'nin demokratik bir hukuk devleti olarak yeri vardır.

Kutlu ve Sargın davasının önemi işte bu noktada kendini hissettiriyor. Ben, Avrupa İnsan Hakları ve Özgürlükleri Denetleme Komitesi üyesi olarak mahkemede bulunacağım. Mahkemede, Türkiye'nin soruna hassas bir şekilde eğilip eğilmediği meydana çıkacaktır. Türkiye kendi üzerine aldığı yükümlülükleri yerine getiriyor mu, getirmiyor mu, somut bir şekilde görülecektir. Bu uluslararası hukuksal standartlar, her insanın özgürce örgütlenebilmesini içeriyor. Bu anlaşmalara göre insanların, toplumsal örgütler ve partiler kurma ve içinde çalışma hakları var. Bu işi yapanlar hiçbir şekilde cezai koğuşturmaya uğramamalıdırlar. Şimdi Türkiye, Kutlu-Sargın duruşmasında, Viyana'da altına imzasını atmış olduğu sonuç belgesine saygı gösterecek mi, hep birlikte göreceğiz. Değişim, Ortak Avrupa Evi'nin kurulmasında hukuksal standartın oluşturulmasını zorunlu kılıyor."

► Kartaşkin: Şimdi Türkiye, Kutlu-Sargın duruşmasında, Viyana'da altına imzasını atmış olduğu sonuç belgesine saygı gösterecek mi? Hep birlikte göreceğiz.

Avrupa Konseyi ve İstanbul Barosu Sempozyumu

İNSAN HAKLARI BİR AMAÇTIR

Şener Yardım (İstanbul) Avrupa Konseyi ile İstanbul Barosu'nun ortaklaşa düzenledikleri **"Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna bireysel başvuru hakkı ile Divanın yargı yetkisini kabul etmiş olmamızın etkileri ve yaratacağı sonuçlar"** konulu toplantı 15 Kasım 1989 Çarşamba günü İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezi'nde yapıldı.

İki oturum halinde yapılan toplantının sabah oturumunun açılış konuşmasını İstanbul Barosu Başkanı **Turgut Kazan** yaptı. Kazan konuşmasında İstanbul Barosu'nun bireysel başvuru hakkının tanınması ve divanın yargı yetkisinin kabulü için her zaman etkin çaba harcadığını belirterek, 1978 yılında İstanbul Barosu' nun Avrupa Konseyi ile birlikte İnsan Hakları Bilgi Merkezi'ni kurduğunu ve bu merkeze şimdi yeniden işlerlik kazandırılacağını anlattı.

Prof. Dr. **Mümtaz Soysal**'ın başkanlığında yapılan sabah oturumunda Avrupa İnsan Hakları komisyonunda görevli **M. Andrew Orzamczewski**, Avrupa İnsan Hakları sekreterliği üyesi **Civan Turmangil** ve Avrupa İnsan Hakları divanı Sekreteri **Marc-Andre Eissen** birer konuşma yaptılar. Konuşmacılar, Komisyon ve Divan' ın 30 yılı aşkın süre içerisindeki çalışmalarının bir değerlendirmesini yaparak, ilk on beş yıla oranla 1973-1988 döneminde Konseye başvuru sayısının sürekli arttığını, bu süre içinde kabul edilebilir görülen 12.903 başvurunun 573'ünün kabul edildiğini Konsey'ce kabul edilen dosya oranının yüzde 4.5 olduğunu bildirdiler. Türkiye'yle ilgili ise 260 başvuru olduğu 42 bireysel başvurudan 2'sinin kabul edilebilir görüldüğü, Divan'ın önüne ilk on beş yılda yalnızca 11 dosya gelirken, ikinci 15 yılda bu sayının 149'a çıktığı, 1989 yılında ise bu sayının 25'e ulaştığı bunun da her geçen yıl İnsan Hakları'nın korunması konusunda bilinçli tutarlı ve duyarlıklı tutumun artmış olduğunu gösterdiği konuşmacılar tarafından belirtildi. Avrupa İnsan Hakları divanı Yargıcı Prof. Dr. **Feyyaz Gölcüklü**'nün başkanlık ettiği öğleden sonraki oturumda, ilk sözü alan **Prof. Dr. Rona Aybay**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin onaylanması sırasında Türkiye'deki basının konuyla hiç ilgilenmediğini , meclis tutanaklarında ise , konu üzerine söz alan milletvekilinin bulunmadığını söyledi.

Prof.Dr. Münci Kapani ise, "İnsan hakları bir araç değil, başlı başına bir amaçtır. Uluslararası alanda başka devletleri etkilemek için, sırf bir jest olsun diye insan hakları alanında adım atılmaz atılmamalıdır" biçiminde kendi yaklaşımını dile getiriyordu.

Emekli Büyükelçi **Semih Günver** bir eski hariciyeci olarak, 1940'lardan 1985'lere değin hükümetlerin İnsan Hakları karşısındaki tutumunu kısaca sergiledikten sonra, kişisel başvurunun kabulünün otuzüç yıl sonra yapılmış olmasının çok geç alınmış bir karar olduğunu vurgulayarak, yine de zamanın Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu'nun çekinceler koyarak kişisel başvuru hakkını kabul etmeyi sağlamış olmasının kutlanılacak bir başarı olduğunu vurguladı.

Prof.Dr.Edip **Çelik**, yorum, açıklama vb. ne ad verilirse verilsin, Anlaşmalar Hukuku sözleşmesinin tanımına göre, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkının kabulüne ilişkin "Tebliğ" metnindeki yorum ve açıklamaların birer çekince olduğunu, teknik hukuk açısından böyle bir çekince koymanın mümkün olmadığını, çünkü sözleşme imzalanırken böyle çekincelerin konulmadığını belirtiyordu.

Daha sonra söz alan Prof. Dr. **Lütfi Duran**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin iç hukukta, özellikle yargıda normlar sıralanmasında uygulama yeri ve yasalarla çelişmesi halinde, hangi kuralın uygulanması gerektiği üzerinde durdu. Duran gerek 1982 gerekse daha önceki anayasalarda usulüne göre onaylanmış uluslararası sözleşmelerin yasa hükmünde olduğu, bu nedenle Sözleşme'nin imzalandığı 1954 tarihinden önce çıkmış yasaların İnsan Hakları Sözleşmesi ile çelişmesi halinde İnsan Hakları Sözleşmesindeki kuralların, 1954 'ten sonrakilerde ise Yasa kurallarının uygulanması gerektiğini belirtti.

Son konuşmacı olan, Dışişleri Bakanlığı Danışmanı Prof. Dr. Suat Bilge ise, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özel bir milletlerarası anlaşma olduğunu, bunlara karşı kanun olamayacağını, Anayasa Mahkemesi'nin normatif denetimde, yasaların üzerinde gördüğüne ilişkin kararı bulunduğunu ve İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki hak ve özgürlüklerin iç hukukta uygulanması konusunda avukatlara ve yargıya büyük bir görev düştüğünü belirterek, önceki konuşmacıların eleştirilerine yanıt verdi.

Daha sonra konuşmacılar dinleyicilerin sordukları soruları yanıtladılar. İstanbul Barosu yetkilileri toplantı tutanaklarının en kısa sürede bir kitapta toplanacağını belirttiler.

M.Emin Bozarslan ile, Kürd kültürü ve Jîn üzerine-2

"JİN'İN KÜRD YURTSEVERLERİNİN ELİNDE YAŞAMASINI SAĞLAMALIYIZ"

► Mevlüt İlgin

Adımlar'ın 22. sayısında ilk bölümünü yayımladığımız M. Emin Bozarslan ile söyleşinin ikinci bölümünü bu sayımızda, son bölümünü ise gelecek sayımızda yayımlayacağız.

- Bir de Kürd dili üzerine yaptığınız çalışmalar merak ediliyor. Bu konuda açıklama yapar mısınız?

Bozarslan: Dil üzerine yaptığım çalışmalar son derece ağır gidiyor. Hatta bazen aylarca o çalışmalara hiç el atamıyorum. Eski Kürd dergileri ile Kürd masal ve güldürüleri zamanımın tümünü aldığı için, dil konusuna zaman kalmıyor. Deyim yerinde ise, o konu tam bir üvey evlât gibi hep geride kalıyor. Bu konuyu da, tasarladığım Kürdçe öykü ve romanlar gibi dergi ve masallardan sonraya erteliyorum.

Dil konusundaki çalışmam iki alandadır. Biri sözlük çalışmasıdır. Buna yıllarca önce başlamıştım. Ancak, dediğim gibi, zaman kalmadığı için öyle kenarda duruyor. Henüz sözcük toplama aşamasındadır. Bilimsel bir yöntemle ve çok geniş kapsamlı hazırlamak istediğim için, aceleye getirmek istemiyorum.

- Bu bir Kürdçe-Türkçe sözlük mü olacak?

Bozarslan: Hayır, sadece Kürdçe sözlük olacak. Yani Kürdçe sözcükleri alıp anlamlarını Kürdçe olarak açıklayan bir sözlük olacak. Bir örnek vermek gerekirse, şöyle diyebilirim: Türkçede diyelim ki Türk Dil Kurumu'nun "Türkçe Sözlük"ü ya da Mustafa Nihat Özön'ün "Türk Dili Sözlüğü" neyse, Kürdçede de benim sözlüğüm öyle olacak, tamamlandığı zaman. Şimdiye kadar, Kürdçe söz cükleri değişik dillerde açıklayan birçok sözlük çıkmıştır. Örneğin Kürdçe-Türkçe, Kürdçe-Arapça, Kürdçe-farsça, Kürdçe-Fransızca, Kürdçe-İngilizce, Kürdçe-Rusça sözlükler çıkmıştır. Ama sadece Kürdçe sözlük henüz çıkmamıştır. Eğer programımdaki öbür işlerden sonra sözlüğü tamamlayabilirsem, ilk kez sadece bir Kürdçe sözlük ya da Kürdçe-Kürdçe sözlük çıkmış olacaktır.

Dil üzerindeki ikinci çalışmam ise, dilbilgisi çalışmasıdır. Buna da birkaç yıl önce başlamıştım. Ancak bu da, henüz not tutma aşamasından öteye gidememiştir. Elimdeki diğer çalışmalardan ona da zaman kalmıyor, o da sözlük gibi hep üvey evlât durumuna düşüyor, hep geri planda kalıyor. Eldeki işleri tamamladıktan sonra, sözlük gibi onu da ele alabileceğimi umuyorum.

Dokuz yıllık çalışma

- Biraz da "Jîn" üzerine yaptığınız kendi çalışmalarınızdan sözedermisiniz? Nasıl bir çalışma yöntemi izlediniz ve ne kadar süre içinde "jîn"i yeniden yayınlayabildiniz? Yani bu çalışma ne kadar zaman aldı?

Şimdiye kadar Kürdçe sözcükleri değişik dillerde açıklayan birçok sözlük çıkmıştır...Ama sadece Kürdçe sözlük henüz çıkmamıştır.Eğer programımdaki öbür işlerden sonra sözlüğü tamamlayabilirsem, ilk kez sadece bir Kürdçe sözlük ya da Kürdçe Kürdçe sözlük çıkmış olacaktır.

Bozarslan: Önce, dergide yayınlanmış olan tüm yazı, şiir, noktasına, virgülü virgülüne, hepsinin Arap "transkripsiyon" denilen harf çevirilerini yaptım, yani hepsini Arap harflerinden Latin harflerine aktardım. Bu iş tamamlanınca, bu kez ikinci işe sıra geldi. O da, dergide yayınlanmış olan Türkçe yazı, şiir ve başka parçaları Osmanlıcadan Türkçeye çevirme işiydi. Bilindiği gibi, o dönemde kullanılan Türkçeye Osmanlıca denirdi. Bugünkü ve gelecekteki kuşaklardan hemen hemen hiç kimse, o dili kolaylıkla okuyup anlayamaz. O nedenle, bugünkü ve gelecekteki kuşakların "Jîn"i kolaylıkla okuyup anlayabilmelerini sağlamak için dergide çıkmış Osmanlıca ne varsa, kitap ilânlarına varıncaya kadar, hepsini ayrıca bugünkü Türkçeye de çevirdim. Bu da, dergi üzerine yaptığım ikinci çalışma oldu.

Bundan başka, çok önemli gördüğüm ve Türkçe bilmeyen Kürdlerin de okumalarını gerekli gördüğüm bazı Osmanlıca bölümleri, ayrıca Kürdçeye de çevirdim. Örneğin "Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti"nin bildiri ve programı, "Hevi" derneğinin bildiri ve programı, Kurdiy Bitlisi'nin Kürd dili konusunda yazıp derginin 14. ve 15. sayılarında iki bölüm olarak yayınladığı çok önemli bir yazı bu türdendi. Bu parçaları Osmanlıcadan hem Türkçeye ve hem de Kürdçeye çevirdim. Böylece, Türkçe bilmeyen Kürdlerin de bunları okumaları olanaklı oldu.

Bir de dipnotlar çalışması vardı. "jîn"in gerek Kürdçe ve gerekse Türkçe bölümlerinde açıklanmasını gerekli gördüğüm yerler vardı. Onlar için de gerekli dipnotlar yazdım. Kürdçe bölümlere Kürdçe, Türkçe, bölümlere de Türkçe dipnotlar koydum. Derginin ilk sayısından son sayısının sonuna kadar yazdığım dipnotların sayısı, 1550 oldu.

Bütün bu çalışmalar dokuz yıldan biraz fazla sürdü. 1979 yılının yaz aylarında "jîn" üzerine çalışmaya başladım.1988 yılının sonbaharında beşinci cildin çıkmasıyla"Jîn" üzerindeki çalışmam tamamlanmış oldu.

85 sayfalık sunuş yazısı

- "Jîn" için yazmış olduğunuz bir de sunuş yazısı vardır. 85 sayfa tutan bu sunuş yazısı da ayrı bir çalışma niteliğinde gözüküyor. Bu kadar uzun bir sunuş yazısına neden gerek gördünüz?

Bozarslan: Evet, bu da ayrı ve başlıbaşına bir çalışma sayılabilir. Bu sunuş yazısı, gördüğünüz gibi her iki dildedir. Önce Kürdçe olarak yazdım. 85 sayfa tutan Kürdçesi "P şk şî" adını taşıyor. Sonra da Kürdçeden Türkçeye çevirdim ve Türkçesine de "Sunuş" adını verdim. Türkçesi de 85 sayfa tuttu. "Jîn"in her beş cildi için yazdığım sunuş yazısını, derginin birinci cildinin başında yayınladım ve Kürdçesi ile Türkçe çevirisini art arda yerleştirdim. Derginin kendisi Kürdçe ve Türkçe olduğu için, sunuş yazısının da her iki dilde olmasını gerekli gördüm.

Bu sunuş yazısını neden bu kadar uzun yazdığım konusuna gelince; bu konuyu şöyle açıklayabilirim:

Sunuş yazısında hem 1900-1920 yılları arasındaki dönemde Kürd ulusal hareketinin durumunu anlatmayı, hem de "jîn" dergisini tüm yönleriyle tanıtmayı amaçladım. Bilindiği gibi, yüzyılımızın başında, Osmanlı imparatorluğunun sınırları içinde bulunan halkların arasına ulusalcılık akımı girmiş ve giderek gelişip yaygınlaşmıştır. Bir yandan Balkan halkları, bir yandan Araplar kıpırdamaya başlamışlar ve imparatorluktan ayrılmak için bir takım örgütlenmelere yönelmişlerdir. İmparatorluğun en önemli unsurunu oluşturan Türklerin arasına da ulusalcılık akımı girmiş, İttihad ve Terakkî örgütü bunun sonucu olarak kurulmuş, tüm Türklerin bir tek devletin sınırları içinde toplanmalarını amaçlayan Turancılık fikri de yine bunun sonucu olarak doğmuştur.

Peki, o dönemde Kürdlerin durumu ve tutumu neydi? Osmanlı imparatorluğu sınırları içindeki halklardan biri olan Kürdler ve özellikle Kürd aydınları, ulusalcılık akımından ne ölçüde etkilendiler, neler yaptılar, hangi örgütleri kurdular, hangi dergileri çıkardılar ve o çalışmaları yapanlar kimlerdi? Ben, işte bütün bu sorulara yanıt vermek ve bu konuları aydınlığa kavuşturmak istedim bu sunuş yazısıyle. Çünkü sunuş yazısının yazıldığı "Jîn" dergisi de, o dönemdeki çalışmaların bir ürünüydü.

Bir de, bu sunuş yazısını okuyan kimsenin "Jîn" hakkında derli toplu bir bilgiye sahip olmasını istedim. İstedim ki okuyucu, sunuş yazısından sonra dergiyi okumaya başlayınca, güçlüklerle karşılaşmasın, tanıdık konularla karşılaşsın. Ayrıca, belki herkesin eline "Jîn"in her beş cildi geçmez. Böyleleri de, Kürdçe ya da Türkçe sunuş yazısını okumakla "jîn"i tanımış, hakkında bilgi sahibi olmuş olurlar. İşte, sunuş yazısını uzun tutmamın ikinci nedeni de budur.

Gerçekten de bu sunuş yazısı, hem Kürdçesi ve hem de Türkçe çevirisi, çok tutundu. O kadar ki, bazı dostlarım ayrı bir kitap olarak yayınlamamı önerdiler. Ama ben öyle düşünmüyorum. Sunuş "Jîn"e ait olduğundan ve onun için yazıldığından. Onunla birlikte olması gerektiğine inanıyorum.

Tüm dünyada bir tek koleksiyon

- Bir de "jîn"i nasıl bulduğunuzu sormak istiyoruz. Gerçi sunuşta bu konuyu anlatmışsınız ama, Türkiye'de bu konu da bilinmiyor. Bunu da açıklar mısınız?

Bozarslan: Ben "Jîn"'i 1968 yılında bir rastlantı sonucu buldum. Daha önceleri, bir zamanlar "jîn" adında bir derginin yayınlanmış olduğunu duymuştum. Ancak, "Kürd dilinin yasaklanmasından sonra bu derginin sayıları da yakılıp yok edilmiş ve dergiden bir şey kalmamış" söylentileri yaygındı. 1968 yılında bir konu için eski bir kitabı arıyordum. Osmanlılar döneminde Arap harfleriyle basılmış, tozlanmış yüzlerce eski kitabın arasından bana gerekli olan kitabı ararken, birdenbire, "Jîn"in ciltli bir koleksiyonunu gördüm elimde. Derginin her 25 sayısı biraraya getirilmiş ve "günün birinde birinin eline geçer de yararlanılır" diye düşünmüştür.

"Jîn" için yazdığım "Sunuş"un 7. bölümünde de belirttiğim gibi, hemen o anda, "Jîn"in tüm sayılarını Arap harflerinden Latin harflerine çevirmeye karar verdim. O zaman kendi kendime şöyle dedim: "Ne yapıp edip, "Jîn"i diriltmeliyiz. Bu derginin adı nasıl ki Kürd yurtseverleri ve ulusseverlerinin gönlünde yaşıyorsa, o'nun kendisinin de dirilmesini ve Kürd yurtseverlerinin elinde yaşamasını sağlamalıyız".

Ne var ki Türkiye'de öyle bir çalışma yapmam olanaksızdı. Öyle bir çalışma bir ayın, bir yılın işi değildi, yıllarca sürecek olan bir işti. O uzun süre içinde öyle bir çalışma yaptığımdan mutlaka polisin haberi olacaktı. O zaman da çalıştığım yeri basıp elimdeki o tek koleksiyonu alıp götüreceklerdi ve imha edeceklerdi. Ve "Jîn" o zaman, adı var kendi yok anka kuşuna dönecekti. Çünkü rastladığım o koleksiyon, bildiğim kadarıyle tüm dünyada var olan

tek koleksiyondu.

Bir de, varsayalım ki ben orada üzerindeki çalışmalarımı yıllarca sürdürebilseydim ve polisin haberi olmasaydı bile, derginin her beş cildini Türkiye'de yayınlayabilmeme olanak yoktu.

İşte bu nedenlerle, "Jîn"in o tek koleksiyonunu, ilerde uygun bir yerde ve zamanda üzerinde çalışmak üzere, olduğu yere bıraktım. Aradan zaman geçti, olaylar oldu, ben birkaç kez tutuklandım, 12 Mart faşizmi geldi, ben o dönemi Diyarbakır Askeri Cezaevinde geçirdim, sonra o dönem bitti ve yeniden serbest çalışmaya başladım. "Jîn" de hep orada, olduğu yerde duruyordu. Kimseye de söylemedim, hatta "jîn"in varlığından bile kimseye sözetmedim. Şimdi bazen düşünüyorum, o yıllarda ve o olaylar içinde başıma bir şeygelseydi, "Jîn"in o koleksiyonu kimbilir daha kaç yıl orada kalırdı, belki de hiç kimse ona rastlamayacaktı ve "jîn" yeniden dirilmeyecekti.

Nihayet, ben İsveç'e gelip yerleştikten sonra, üç arkadaşımın aracılığıyla o koleksiyonu Türkiye'den getirttim ve 1979'un yaz aylarında elime kazasız belâsız ulaştı. Hiç zaman yitirmeden, hemen üzerine çalışmaya başladım ve demin de dediğim gibi dokuz yıllık bir çalışma sonucunda tümüyle yeniden yayınladım. Bunu, 29 yıllık yazarlık yaşamımın en önemli çalışmalarından biri sayarım.

Orijinal sayılar da

- Derginin Arap harfleriyle olan orijinal sayılarını da yeniden yayınlamışsınız. Latin harflerine çevirdiğinize ve bu çevirileri yayınladığınıza göre, orijinal sayıların da yayınlanmasına gerek var mıydı?

Bozarslan: Evet , "jîn"in Arap harfleriyle olan orijinal sayılarının tümünün burada filmlerini çektirdim ve filmden hepsini yeniden yayınladım. Bu orijinal sayıları da Latin harfleriyle olan çevirilerinin yanı sıra yayınlamamamın bir nedeni, bir belge olarak ve "jîn"i yayınlamış o yüce insanlardan kalan bir anı olarak bunların orijinal biçimleriyle yaşamalarını sağlamaktı. İkinci neden de, Arap harflerini ve Osmanlıcayı bilen araştırmacılara, orijinal sayılar üzerinde çalışma olanağı sağlamaktı. Araştırmacılar böylece, benim yaptığım transkripsiyonlarla sınırlı tutmak zorunda kalmayacaklar çalışmalarını.

Ne var ki, orijinal sayıların 1918-1919 yıllarında basılmış olduğu kâğıdın kalitesinin iyi olmaması, bir de aradan geçen bunca uzun zamanın etkisiyle, bu sayıların bazı sayfaları ne yazık ki çok bozulmuş, yer yer silik duruma gelmiştir. O kadar ki, ben bazı yerlerini ancak büyüteçle okuyabildim, çalışmaların sırasında. Buna karşın, bu sayıların yeniden yayınlanmasını yararlı ve gerekli gördüm. Zaten bilimsel çalışmalarda bu yöntemin izlenip uygulanması gerekir. Tersi durumda, o çalışma bilimsel niteliğini yitirir.

Kürdçe masal kitapları

- Şimdi, isterseniz öbür kitaplarınıza geçelim. Avrupa'da birçok Kürdçe kitap da yayınladığınız biliniyor. Bunların hemen hepsi masal kitaplarıdır. Ancak Türkiye'deki okuyucularımız bu kitaplar konusunda yeterli bilgiye sahip değillerdir. Bu konuda da aydınlatıcı bilgiler verir misiniz?

Bozarslan: Bir yandan "jîn" dergisi üzerine çalışırken, bir yandan da Kürd halk masalları ve güldürüleri üzerine çalışıyordum, hâlâ da çalışıyorum. Bu masalları ve güldürüleri bir zamanlar halkın arasından toplamıştım. Ancak, Türkiye'de Kürd dilinin yasak olması ve uygulanan baskılar yüzünden, oradayken bu masallar ve güldürüler üzerine çalışmaya ve onları kitap olarak yayınlamaya olanak bulamamıştım. İsveç'e yerleştikten sonra "Jîn"in yanı sıra bunları da ele aldım. Toplamış olduğum masal ve güldürüleri konularına ve türlerine göre üç ayrı kategoriye ayırdım ve her bir kategoriye giren masal ve güldürülerden oluşan kitapları ayrı bir dizi olarak yayınlamaya başladım. Böylece üç dizi oluşmuş oldu. Birinci dizi, "fabel" denilen hayvan masallarından oluşuyordu. Beş kitap olan bu diziyi 1981 yılında yayınlamaya başladım. Dizinin ilk kitabı olan **"Mîr Zoro" (Kral Zorba)** 1981'de çıktı. Onu, 1982'de dizinin ikincisi olan **"Gur Bilûrvan" (Kavalcı Kurt)** ile üçüncüsü **"K z Xatûn" (Böcek Hatun)** izledi. Dizinin dördüncüsü **"Serketina Mişkan" (Farelerin Zaferi)** 1984'te, dizinin beşincisi **"Pepûk" (Guguk)** ise 1985'te, yayınlandı.

Kürdçe Nasreddin Hoca fıkraları

- Kürdçe kitaplarınız arasında bir de Nasreddin Hoca fıkraları kitabı vardır. Nasreddin Hoca'nın Kürdlerle bir ilgisi var mı? Bunu nasıl açıklarsınız?

Bozarslan: Nasreddin Hoca'nın Kürdler arasındaki adı, "Ünlü Hoca" anlamına gelen **"Melay Meşhûr"**dur. Ben de, o'nun fıkralarından oluşan kitabıma "Melay meşhûr" adını verdim. Bu kitap, 1986 yılında yayınlandı.

Nasreddin Hoca'nın Kürdlerle ilgisine gelince; Nasreddin Hoca'nın aslında tüm ortadoğu halklarıyle ilgisi vardır. Daha doğrusu, tüm Ortadoğu halklarının Nasreddin Hoca'yla ilgisi vardır. Ben, **"Melay Meşhûr"** adlı kitabıma yazdığım Kürdçe uzun sunuş yazısında bu konuyu ayrıntılı olarak inceledim.

Orada da belirttiğim gibi, Ortadoğu'nun başlıca dört dili olan Kürdçe, Türkçe, Farsça ve Arapçada Nasreddin Hoca fıkraları vardır. O fıkraların bir bölümü ortaktır, yani her dört dilde de ya aynen ya da ufak nüanslarla anlatılmaktadır. Bir bölümü ise bu dört dilden sadece birine özgüdür, sadece o dilde vardır ve Ortadoğu'nun diğer üç dilinde yoktur. Örneğin, bazı fıkralar sadece Kürdçede anlatılır ve ancak Kürd dil yapısına uyar; çünkü Kürd dil yapısına uygun biçimde yapılmıştır, diğer üç dilin yapısına uymaz. Aynı durum Türkçe, Farsça ve Arapçada anlatılan fıkralar için de söz konusudur.

Ben her dört dildeki fıkraları inceledim ve karşılaştırdım, ortak yönlerini ve nuanslarını, ayrıca bu dört dilden her birine özgü olanlarını da saptadım. Bu incelemelerin ve nuansları, ayrıca bu dört dilden her birine özgü olanlarını da saptadım. Bu incelemelerin ve karşılaştırmaların sonunda şu sonuca vardım:

Ortadoğu'nun başlıca dört halkı olan Kürdler, Türkler, Farslar ve Araplar, yaşamın başlarına getirdiği dertleri ve sıkıntıları, karşılarına çıkardığı sorunları ve güçlükleri yansıtan bir takım fıkralar yaratmışlardır. Bu fıkraların bir bölümü bölgeden bölgeye, dilden dile geçmiş ve her dört halkın ortak malı olmuştur. Bir bölümü ise sadece bir halkın arasında kalmış ve sadece o halkın malı olmuştur, sadece o halkın dilinde anlatılmıştır. Ve Ortadoğu'nun bu dört halkı, yaratmış oldukları o fıkraları zeki, hoşsohbet, hoşgörülü, hazırcevap, güçlüklere göğüs germesini bilen bir kişiye mal etmişler, o kişiyi bu fıkraların kahramanı durumuna getirmişlerdir. Böylece o kişi bir simge olmuştur. Bu dört halktan her biri o kişiye ayrı bir ad vermiştir. Kürdler kendisine "Melay Meşhûr" demişler, Türkler "Nasreddin Hoca" adıyle kendisini adlandırmışlar, Araplar arasında adı "Cuha" olmuş, İran'ın bazı bölgelerinde kendisine "Molla Nasîruddin", bazı bölgelerindede "Efendi" adı verilmiştir.

O kişinin soyu-sopu da anlaşmazlık konusu olmuştur. Türkler kendisinin Akşehirli Nasreddin Hoca adlı bir Türk olduğunu öne sürerken, İranlılar da kendisinin Horasanlı Molla Nasîruddin-i Tusî olduğunu iddia ediyorlar. Irak Kürdistanında ise O'nun "Melay Meşhûr" adlı bir Kürd olduğu söyleniyor. Ben ise, bu kitaba yazdığım sunuş yazısında şu görüşü getiriyorum: Bu konuda şovence davranış ve iddialardan sakınmak gerekir. Nasreddin Hoca fıkraları, aslında Ortadoğu halklarının ortak malıdır ve Ortadoğu kültürünün ortak ürünüdür. Nasreddin Hoca da, Ortadoğu halklarının yaratmış olduğu değişik adlı ortak bir tiptir, ortak bir masal kahramanıdır.

Şimdiye dek Türkçe, Farsça ve Arapçada bu fıkralar birçok kez yayınlanmıştır. Ancak Kürdçe yasak olduğu için Kürd dilindeki fıkralar yayınlanamamıştır. Şimdiye kadar susturulmuş olan Kürd halkı da sesini yükselterek, bu fıkraların dört sahibinden birinin de kendisi olduğunu, bu fıkraların yaratılmasında kendisinin de payı bulunduğunu bildiriyor.

Kürd halk güldürüleri

- Bir de yayınladığınız güldürüler dizisi var, değil mi?

Bozarslan: Evet, hayvan masalları dizisinden ve **"Melay Meşhûr"** kitabından sonra, Kürd **"Halk Güldürüleri"** dizisine başladım. Bu dizi de yine beş kitaptan oluşmaktadır. Dizinin ilk kitabı olan **"Masty n Bejî"**(Susuz Balıklar) 1987 yılında yayınlandı. Onu, 1988'de yayınlanan **"Jî Dînan Dîntir"** (Delilerden Daha Deli) ve 1989'da yayınlanan **"İlme Türik"** (Torbalık Bilim) izlediler. Eğer bir engel çıkmaz da p rogramımı uygulayabi lirsem, dizinin dördüncü kitabını 1990'da , beşincisini de 1991'de yayınlamayı düşünüyorum.

Ayrıca , tüm diziyi kapsayacak bir uzun sunuş yazısı yazdım ve onu da dizinin ilk kitabı olan **"Masîyen Bejî"**nin başında yayınladım. Kürdçe olan bu sunuş yazısında halk güldürülerinin Kürd folklorundaki yerlerini ve önemlerini çeşitli yönlerden inceledim, bu güldürülerin bir bölümünün taşıdığı mesaj bir değere de sahiptir. Örneğin şiir biçiminde ve uyaklı (kafiyeli) olan güldürüler de vardır, sözcük oyunlarının yer aldığı güldürüler de vardır. Bu tür güldürüler, yazıları olmayan Kürd halk edebiyatının, yani sözlü edebiyatın bir bölümü oluşturmaktadırlar. İşte bütün bu konuları o sunuş yazısında ayrıntılı biçimde ve örneklerle inceleyip açıklığa kavuşturmaya çalıştım.

Bu kültür değerlerinin ve folklor ürünlerinin hiç değilse küçük bir bölümünü yok olmaktan, imha edelmekten kurtarabilmek için, bir zamanlar halkın arasından toplamış olduğum bu masal ve güldürüleri yayınlamak ve kağıda döküp korunmalarını sağlamak istiyorum.

DAC halkı artık eskisi gibi yaşamak istemiyor

YENİ BİR DÜNYA KURULUYOR

▸ Ayşe Bilge Dicleli/Batı Berlin

Artık Avrupa için yepyeni bir politik, ekonomik ve askersel çerçeve gerekmektedir. Ve böyle bir çerçeve Doğu'da da, Batı'da da, Türkiye'de de eski klişeleşmiş anlayışlarla oluşturulamaz. Yeni yaklaşımlar gereksinimi gelmiş, kapıya dayanmıştır.

"Duvar Yıkıldı! Sosyalizm Bitti!..." Gazetelerin manşetlerine, kitle iletişim araçlarının insanların kafalarına vermek istedikleri yöne bakılırsa "Duvar yıkıldı! Sosyalizm Bitti!" Peki, gerçekte ne oldu?

DAC'ndeki son yığınsal gösterilerde sürekli taşınan bir pankart var: "1989 Ekim Devrimi!" Evet, bu bir devrim, kesinlikle bir devrim. Lenin'in yıllardır tartışageldiğimiz devrimci duruma ilişkin olarak sıraladığı hangi koşul varsa, tümü şu anda DAC için geçerli. Halk, yazgısını eline almaya başlıyor, sözünü söylüyor, söylediğini gerçekleştirtiyor. Bu öyle bir devrim ki, bugüne kadar gerçekleşenlerden farklı olarak, trenler işlemekte, fabrikalar çalışmakta, dükkanlar açık. Aynı anda insanlar düşünüyor. Geceleri sokağa çıkıp sözünü söylüyor.

40 yıldan beri, iki Almanya'nın birleşmesinden yana olanlar, 1937 sınırlarından söz edenler, en gerici, militarist güçler şaşkın ve hazırlıksız. ABD Başkanı Bush, sevinç içinde demeç üstüne demeç verirken, çağın devriminin mantığını hiç anlamamış: Hala büyük güç olma stratejisiyle konuşarak, DAC'nin

▸ "Duvar" artık buluşma noktası...

Batılı değerler sistemine tümüyle entegre edilmesi gerektiğinden dem vurmakta. Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl, Berlin'deki bir mitingde, "iki Almanya'nın birleşmesi" derken, Doğu'lu-Batı'lı Almanlar tarafından ıslıklanacağını acaba düşünmüş müydü? Açık ki, eski stratejilerle, eski yaklaşımlarla böylesi bir gelişmeyi açıklamaya ve de yönlendirmeye kalkışmak olanaksız!

DAC'ndeki gelişmeler, "sosyalizmin iflası"yla birlikte "kapitalizmin zaferi"ni ilan edenleri niçin şaşırtıyor? Çünkü dünyada olmadık bir biçimde ya da bizlerin tanık olamadığı ölçüde taban demokrasisi söz konusu. Bu öyle bir demokrasi ki, Batı ya da "burjuva" demokrasisi denilenden büyük çapta ayrılmakta. Üniversitelerde, işletmelerde, okullarda, toplumun her yanında özyönetim mekanizmaları üzerinde duruluyor. Kapitalist dünyada nasıl her yanda "pazar ekonomisi"nden konuşuluyorsa, DAC'ndeki muhalefet çevrelerinin hükmünde de aynı şekilde toplumsal değer sistemleriyle konuşulmakta. İnsanların birbirlerinden sermaye aracılığıyla ayrılmadığı toplum, yeniden uyanışını nasıl örgütleyebileceğini tartışmakta.

Açıklanan programlara, önerilere bakıyorsunuz. Yasaklanan TBKP programının ana doğrultuları, Nihat Sargın, Haydar Kutlu, Mehmet Bozışık, Ahmet Kardam, Şeref Yıldız, Erdal Talu, Alattin Taş ve tüm TBKP tutukluları, yalnızca Türkiye özgülünü değil, evrenseli yakalamış olan bir hareketin mensupları olarak dünya ölçeğinde doğrulandılar.

DAC'ndeki gelişmeler, dünya üzerinde de yepyeni bir durum yarattı. Artık dünya da eski dünya değildir. Artık Avrupa Topluluğu, 1992-Tek Pazar ile ilgili gelişmeler, yeni bir biçim almak zorundadır. Artık NATO ile Varşova Paktı'nın varlığını, zorunluluğunu, silahlanmanın ve daha fazla silahlanmanın gerekliliğini insanlara anlatmak ve kabul ettirmek hiç de kolay olmayacaktır. Çünkü artık, Avrupa için yepyeni bir politik, ekonomik ve askersel çerçeve gerekmektedir. Ve böyle bir çerçeve. Doğu'da da, Batı'da da, Türkiye'de de eski klişeleşmiş anlayışlarla oluşturulamaz. Yeni yaklaşımlar, yeni anlayışlar gereksinimi gelmiş, kapıya dayanmıştır.

Peki gelişme ne yönde olacak? Bunu, sağduyu belirleyebilecek mi, yoksa bütün devrimlerde görüldüğü gibi, bir karşı-devrim mi söz konusu olacak? Açık ki, bu durumda karşı-devrim yeryüzünün varlık-yokluk sorununu gündeme getirir. Çünkü her iki Almanya'da da kendi denetimlerinde olmayan silahlar, silahlı kuvvetler vs. vs. mevcuttur. O halde herkes için bir tek çıkar yol kalıyor: Sağduyu! Soğuk savaş klişelerinin terkedilmesi! Yalnızca Almanya için değil, tüm Avrupa için yeni bir alternatifin oluşturulması!

Bütün politik güçler, bu görev ile karşı karşıya. Bu görevin üstesinden hiç kimse tek başına gelemez.

Peki ya Türkiye? Yeni gelişmelere, oluşmakta olan yeni dünyaya nasıl ayak uyduracağız? Bence, ülkede buna programatik yaklaşım açısından en hazırlıklı akım TBKP'dir. Programı toplatılmış, yöneticileri hapis bir TBKP ile Türkiye hiçbir şeye ayak uyduramayacağı gibi, tam tersine, ayak bağı olacaktır! Duvar bizde de yıkılacaktır, ancak barışçı, yığınsal, yaratıcı biçimlerde mücadeleyi öğrenebildiğimiz ölçüde...

ASBP'NİN YENİ PROGRAMI

Eylem Programı, demokratik bir koalisyon hükümeti ve radikal reformlar öngördüğü gibi, DAC'ndeki sosyalizme daha fazla demokrasiyle yeni bir dinamizm katmayı hedefliyor.

Almanya Sosyalist Birlik Partisi Merkez Komitesi'nin 10. Plenumu'nda kabul edilen Eylem Programı, partinin şu andaki genel sekreteri Egon Krenz tarafından parti tabanıyla birlikte düzenlenen mitingde açıklandı. Eylem Programı, demokratik bir koalisyon hükümeti ve radikal reformlar öngördüğü gibi, Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki sosyalizme daha fazla demokrasiyle yeni bir dinamizm katmayı hedeflemekte.

"Politik Sistemde Reform" başlıklı bölümde, yeni bir seçim yasasının yapılması öngörülüyor. Özgür, genel, gizli, demokratik seçimler ve bu seçimlerin her aşamasının demokratik denetime açık olması ilkeleri esas alınmakta. Muhalefet açısından önemli olan ise şu: Anayasal zemin üzerinde tüm yeni politik örgütlenmelerin de seçimlere katılabilmesi.

"Sosyalist Hukuk Devleti" başlıklı bölümde, Merkez Komitesi bir Anayasa Mahkemesi'nin kurulmasını öngörmekte, bir dizi yeni yasanın çıkarılması gerektiğini vurgulamakta. Bunlar: örgütlenme özgürlüğü, gösteri özgürlüğü, seçim yasası, kitle iletişim araçları üzerine yasa, ceza hukukunun değiştirilmesi. ASBP, parti içindeki tüm ayrıcalıkların kaldırıldığını açıklarken, hükümetin de aynı yönde davranmasını talep ediyor.

"DAC'nin Savunması" başlıklı bölümde, ülkenin askeri doktrinin parlamentoda ve kamuoyunda tartışıldıktan sonra biçimlendirilmesi öngörülmekte. Askerlik yerine sivil görevlerin gündeme getirilmesi de söz konusu ediliyor.

"Geniş Kapsamlı Enformasyon ve Kitle İletişim Araçları Politikası" başlıklı bölümde, sosyalist demokrasi için tüm kitle iletişim araçlarına özgürlük tanınması gerektiği kaydediliyor.

"Geniş Kapsamlı Ekonomik Reform İçin" başlıklı bölümde, Merkez Komitesi, pazar koşullarına yönelik sosyalist plan ekonomisinin ekonomik süreçlere katılan herkesi teşvik edecek biçimde örgütlenmesini düşünüyor.

"1990 İçin Yeni Bir Plan" başlıklı bölümde, tüketim araçları ile yedek parça üretimine ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmekte. İstatistiklerin ekonomik ve sosyal tüm verileri içermesi gerektiği vurgulandıktan sonra, yeni bir Emeklilik Yasası'nın çıkartılması öngörülmekte.

"Yenilenmiş bir ASBP" başlıklı bölümde, Marksizm-Leninizmin partinin dünya görüşü olarak kalmaya devam ettiği, ancak partinin bundan böyle gerçeği tekeline almaktan vazgeçtiği, farklı ve çeşitli görüşlerden yana olduğu kaydedilmekte. Parti içi demokrasinin tabana dayalı olarak gerçekleştirilmesi üzerinde durulan bu bölümde, yeni bir tüzüğün yapılması, bu tüzükte, bir göreve birkaç adayın çıkmasının garanti altına alınması öngörülmekte. Parti aygıtının küçültülmesi, yetkilerinin azaltılması ve yönetim görevlerindeki kadınların sayısının artırılması, yeniden yapılanma için mihenk taşları arasında sayılmakta.

"Kadınların Özgürce Gelişmesi İçin" başlıklı bölümde ise, hükümet, parlamento, belediyeler düzeylerinde kadın organlarının oluşturulması önerilmekte.

Eylem Programı, "özgür, bağımsız sendikalar" ile birlikte yeni bir Gençlik Yasası'nın da gündeme getirilmesini savunuyor.□

MUHALEFET GÜÇLERİ VE GÖRÜŞLERİ

Kendimize özgü, demokratik bir sosyalizmi gerçekleştirebilirsek, DAC dünya tarihini yazacaktır.

"Yeni Forum" kurucularından Baerbel Bohley'in açıklamaları:

— "Ülkedeki değişim, ASBP'nin girişimleriyle değil, halkın baskısıyla gerçekleşmektedir."

— "Biz bir parti olmak istemiyoruz, ama yine de milletvekili olacağız. Yeni partiler kadar, yeni, alternatif hareketler de önemlidir. Tabana çok sıkı bağlıyız, tabanın girişimlerine yabancılaşmak istemiyoruz, ki partileşince bu oluyor. 40 yıllık vesayet döneminden sonra inanıyoruz ki, insanlar ancak güçlü bir taban hareketiyle sözlerini söyleyebiliyorlar. FAC'ndeki "Yeşiller" bizi korkutan bir örnek. Bonn'da oturanlar ile taban arasında bir kopma var. Üstelik iç ve dış iktidar mücadeleleriyle yaratıcılık yokoluyor."

— "Gösterilerde iki Almanya'nın birleşmesi yolunda tek bir belgi söz konusu olmadı. Eğer değişim gelmezse, o zaman insanlar umutlarını Batı'ya bağlayabilir."

— "Sosyalizm, FAC'ndeki toplum düzeninin alternatifi değil. Batı'da söz konusu olan, insanın ve doğanın sömürüsü, bizim amacımız olamaz. DAC'nin kendi ulusal varlık hakkı vardır, bu da Doğu'dan ve Batı'dan bağımsız olarak, gelecek ile ilgili soruları kendisinin yanıtlamasına bağlıdır. Şimdi, kapitalizmin de, "reel sosyalizm"in de ötesine geçen bir toplumsal sistemin değerlerini tartışma şansına kavuştuk. Sosyal adalet ve korunmuş çevre bizde çok yüksek bir değere sahiptir. Bu gereksinimler, sıradan insanlar için de geçerlidir, yalnızca aydınlar için değil.

"Yeşil Parti Kuruluş Girişimi Açıklaması"ndan:

— "...DAC'ndeki Yeşil Parti, ülkemizdeki demokrasiden, özgürlükten ve derin reformlardan yana olan tüm güçlerin yanındadır..."

— "Partimiz, çevrecidir, feministtir ve şiddete karşıdır..."

— "...Partimiz genel ve tam silahsızlanma ile barışın kesin güvenlik altına alınmasından yanadır. Askersel paktlar kaldırılmalı, ordudaki asker sayısı azaltılmalı, savunmaya yetecek düzeye dek azaltılmalı, askersel yasak bölgeler kaldırılmalıdır..."

— "Ekonomik ve politik her düzeyde, yerel halk temsilciliklerinde, ve devlet aygıtının her düzeyine dek her yerde kadınlarla erkeklere sınırsız eşitlik! Erkek egemen kurumlara son verilmeli."

— "Şiddeti, milliyetçi şovenizmi ve ırkçılığı reddediyor, anti-faşizmin tüm sonuçlarına sahip çıkıyoruz."

"Sosyal Demokrat Parti'nin Amaçları"ndan:

— "Demokrasi, yani tüm kadın ve erkek yurttaşların tüm karar alma süreçlerine eşit hak ve yükümlülüklerle katılmaları, DAC'nin temel ilkesi olmalıdır. Ancak böylelikle insanlar, kendilerini bu ülkeyle özdeşleştirebilirler. Politik iktidar, çoğunlukla oluşmalı, kamuoyunun denetimine açık olmalı, seçimle değiştirilebilmelidir.

— "...Biz, çok çeşitli ve farklı ekonomik yapıları (kooperatifler, işçi özyönetimleri, devlet işletmeleri, özel işletmeler) bünyesinde bulunduran sosyal pazar ekonomisinden yanayız."

— "Almanya'nın, halkımızın geçmişte işlediği suçun sonucu olarak iki devletli olmasını tanıyoruz. Barışçı bir Avrupa düzeni içinde geleceğe yönelik olasılıklara açığız, ancak bunlar şu ana ilişkin politik amaçlar değildir."

— "Birleşme yönündeki sözler, üretici değildir, aslında geriye dönüştür... DAC yurttaşlarının kendi yazgılarını özgürce belirleme hakkını savunuyoruz. FAC'ne vizesiz geçişi, DAC yurttaşlığının FAC tarafından tanınmasını savunuyoruz."

"Birleşik Sol":

Birleşik Sol, ADC'nde en son kurumlaşan muhalefet. Bu grubun mensuplarının çoğunluğunu ASBP üyesi olması ve parti üyelerine yönelik koğuşturmalar nedeniyle örgütlenmede büyük oranda geride kalmasını getirmiş bulunuyor. Birleşik Sol, Kasım ayı sonunda ülke çapında bir toplantı düzenleyerek "tümüyle legale çıkacak."

Bu arada, Humboldt Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyelerinden bir grubun, 1988'in Kasım ayında DAC'nin reforme edilmesi üzerine bir yaklaşım hazırladıkları, bu yaklaşımın "Çağdaş Sosyalizm Konseptinin Hazırlanmasına Yönelik Felsefi Temeller" başlığını taşıdığı açıklandı. 22 Ekim 1989'da bu grupta yer alan ASBP üyeleri ve üniversite mensupları Michael Brie, Rainer Land, Dieter Segert ve Rosi Will bir basın toplantısı düzenleyerek, konseptlerini kamuoyuna açıkladılar.

BİR KAMUOYU YOKLAMASI

▶ Ünlü duvarın yıkıntılarından bir parça hatıra eşyası oluyor...

11-12 Kasım 1989'da DAC'nden Batı Berlin'e gelenlerin sayısı, 930.000 olarak açıklandı. DAC'nden Federal Almanya'nın Bavyera eyaletine geçenlerin sayısı ise 32.519 idi. DAC'nde kısa seyahat vizesi almış olanların sayısı ise 4.5 milyonu aşmıştı.

Batı Berlin'de bulunan Rönner-Partner firması hafta sonunda gelenler arasında derhal bir kamuoyu araştırması yaptı. Bu araştırmanın sonuçları şöyle:

Gelenlerin, yüzde 50.2'si kadın, yüzde 49.8'i erkek. Gelenlerin yüzde 94.8'i geri döndü.

Kamuoyu araştırma şirketinin soruları ve verilen yanıtlar:

Soru: ASBP içinde kime güveniyorsunuz?

Yanıtlar: Hans Modrow (% 61), Egon Krenz (% 7.5), Schabowski (% 3.3)

Soru: Seçimlerde kime oy vereceksiniz? ASBP'ne (% 7.5), Blok Partilerine (% 28.3), muhalefet örgütlerine (% 38.4), kararsız (% 25.4)

Soru: İki Almanya birleşsin mi?

Yanıt: Evet (% 26.1), Hayır; sınırları açık, iki ayrı demokratik devlet (% 73.9)

Soru: FAC'nde en beğendiğiniz politikacı kim?

Yanıt: Helmut Kohl Hristiyan Demokrat Başbakan (% 16.3), Sosyal Demokrat Vogel (% 25.1), Liberal Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Gensher (% 34.2).□

İzlenimler...

BERLİN,BERLİN OLALI

Yüzlerce insan duvarın tepesine çıkmış... Duvarın üzerinde dans ediliyor... İnsan seli akıyor. Millet sarhoş...

"Duvar yıkıldı!" "Bu gece Alman halkı, dünyanın en mutlu halkı" "Berlin'de tarihsel saatler" "Berlin'de açık sınır gecesi"...

10 Kasım gecesi Berlin sokaklarında bedavaya dağıtılan büyük tirajlı gazetelerin manşetleri böyle. Sokaklar ana-baba günü, trafik yoğun. Gelişmeleri, artık gazetelerden izlemek mümkün değil. Sokağa fırlayacağız, ama biraz işimiz var. Çünkü ertesi gün Umur Coşkun ve Ali Taygun'un katıldıkları "Demokrasi ve Kültür-Kültür ve Demokrasi" toplantısı var. Hazırlıklar yapılıyor.

Radyoyu açıyoruz.

Berlinin Schöneberg belediyesi önünde miting yapılıyor. Mitingde Berlin Belediye Başkanı Momper konuşuyor: "Sınırların açıldığı gün, birleşme günü değil, yeniden görüşme günüydü." Alkışlar... Mitingde FAC Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher konuşuyor: "Polonya'ya garanti veriyoruz: Almanya bundan böyle hiçbir zaman Polonya sınırlarını tartışma konusu yapmayacaktır!" Islıklar... Başbakan Helmut Kohl konuşuyor: "Ulusumuzun birliği..." Islıklar...

İşimiz bitti, artık biz de sokağa fırlayabiliriz. İdil'le birlikte Prinzenberg sınır kapısına varıyoruz. Gülenler, ağlayanlar, bağıranlar, ve tabii gazeteciler, televizyon kameraları... Karşıdan gelen DAC arabalarına tak,tak,tak diye vurarak selamlama, karşıdan gelen insanları alkışlarla karşılama. Birçok kişinin elinde şampanya şişeleri: arabalara döküyorlar, gelenlere ikram ediyorlar. Şişeler elden ele geziyor...

Karşıyı görmek için ne yapmalı? Yalnızca görevliler için yapılan bir kulenin üzerinde birikmiş insanların yanına çıkmaktan başka çare yok. Kule yüksek, ben biraz kilolu. Herşeyi göze alarak çıkıyor ve fotoğraf çekiyorum. Karşıdaki kuyruğun ucunu görmek mümkün değil.

Aşağıya başarıyla indikten sonra İdil'le birlikte Kochstrasse kapısına varıyoruz, aynı sahneler.. Derken ilerden bir ıslık korosu başlıyor. İdil'le birlikte kalabalığı başarıyla yarıyor ve kendimizi FAC Başkanı Helmut Kahl'ün karşısında buluyoruz. Fotoğraflar çekiliyor.. Sonra kapının en önüne, dibine gidiyoruz. kafamızdaki en büyük soru: Geri dönen var mı? DAC yetkilileri, Berlin'in Batı yakasındaki insanlara rica ediyor: "Lütfen yolu açık bırakın!" Arabalar, insanlar, bisikletler, yine akın akın insanlar, geldikleri gibi geriye dönüyorlar. Gelenleri olduğu gibi, dönenleri de resmettikten sonra soluğu Brandenburg kapısında alıyoruz.

Brandenburg kapısı, daha kalabalık. Yüzlerce insan duvarın tepesine çıkmış, kiminin elinde DAC, kiminin elinde FAC, kiminin elinde kızıl, kiminin elinde kırmızı-siyah bayraklar. Arada bir "duvar yıkılmalı" diye sloganlar atılıyor. Herkes seyrediyor. Duvarın üzerinde dans ediliyor. Havayi fişekler atılıyor. Hiçbir şey görmek mümkün değil. Duvarın üzerindekiler, öteyi kapatıyor. Dünya büyüklerinin gelip de anti-DAC demeçler verdikleri ve karşıyı seyrettikleri kuleler dopdolu. İtiş-kakış tepeye varıyor ve tabii hiçbirşey görmüyoruz. Yollara seyyar tuvaletler konmuş. Köşeyi dönmek isteyenler de Coca-Cola, vb.. satışları yapıyor.

"Nereye?" demeye bile gerek yok Savaşta yıkılan ve savaşı hatırlatsın diye bir bölümü yıkılmış haliyle olduğu gibi bırakılan "Gedachnis" (Hafıza) Kilisesi'nin oraya doğru yollar acayip tıkanık. İdil, yılların buralısı. Arka sokaklardan yol bulup, ünlü Kudamm'a varıyoruz. Ünlü Alman bira firmaları, gelenlere bedavadan bira ve sıcak şarap dağıtıyor. Kudamm, trafiğe kapanmış. İnsan seli akıyor. Millet sarhoş. Bir DAC ailesi, seks filmlerinin gösterildiği bir sinemanın önünde durmuş şaşkın şaşkın ilanlara bakıyor: Anne, baba, biri 4 öteki 10 yaşlarında iki çocuk.. Yol soranlar,bağıranlar, elektrik direklerine sarılıp öyle duranlar..

Karnımız aç. Merkezde bir sandviççiye giriyoruz. Kahve, vs. alırken DAC'lı bir karı-koca geliyor. 10 DM var ellerinde, satıcı soruyor: "Buyrun?" Adamcağız bakıyor, ne alacağını bilemeden "yiyecek bir şey verin" diyor. 9.20 DM... DAC'lı beyninden vurulmuşa dönüyor: İki sandviçe bu kadar para?..

Evet, duvarlar yıkılıyor. Ama hangi duvarlar? Şu anda bunu kimse bilmiyor.

Macaristan'da kongreden sonra da tartışmalar sürüyor...

YENİLENME-REFORM MU, KOPMA MI?

Bizim ortak amacımız, içinde belirli komünist, sosyalist,sosyal demokrat ve kısmen burjuva demokrat düşünceleri ortaya koymak isteyen bir toplumsal oluşum olarak demokratik sosyalizmi kurmaktır.

Dış Haberler Servisi - Macaristan Sosyalist İşçi Partisi (MSİP)'nin geçen ay yapılan 14. Kongresinde alınan tarihsel bir kararla oluşturulan yeni Macaristan Sosyalist Partisi(MSP) politik yaşamda ilk ayını geride bırakırken, bu partinin karakteri ve geleceği hakkında tartışmalar da yeni boyutlar kazanıyor.

Adımlar'ın 21. sayısında, bu kongrede İmre Pozsgay'ın önderliğindeki "radikal reformcular" ile eski MSİP Politik Büro üyesi ve MK Sekreteri Janos Berecz'in "MSİP'nin Yenilenme Birliği" platformu etrafında toplanan "reformcu komünistler" arasında bir uzlaşma sağlanarak, partinin yeni temelde birliğinin MSP içinde sağlandığı haberi veriliyordu. Ancak, kongre sonrası gelişmeler bu uzlaşmanın oldukça kaygan bir zemine dayandığını gösteriyor.

31 Ekim 1989 tarihinde son bulan, eski MSİP üyelerinin yeni oluşturulan MSP'ne üye olma başvurularının sonuçlarına göre, parti tabanının büyük çoğunluğunun MSP'ye girmediği gözleniyor. Bu ise, kongrede sonuçlandığı sanılan "yenilenmiş komünist parti (MSİP) mi, yeni tipte sosyalist parti (MSP) mi?" biçimindeki tartışmanın daha bir canlanarak sürmesini teşvik ediyor. Öte yandan, MSP'ye girmeyi reddeden yüzbinlerce eski MSİP üyesinin büyük bölümümeyi reddeden yüzbinlerce eski MSİP üyesinin büyük bölümünün bu karışık ortam içinde MSİP üyeliklerini koruma kararlığında olduğu da bir hayli kuşkulu görülüyor.

Reformcu tutucu mu?

Moskova'da çeşitli dillerde yayınlanan haftalık "Yeni Zamanlar" (New Times) dergisinin kendisiyle yaptığı bir söyleşide (sayı 44, 1989) Janos Berecz, karşıtlarının kendisini "tutucu" olarak tanımlamasına karşılık, "reformcu" bir çizgi savunduğunu belirterek, şöyle konuşuyor: "Bizim yürütmeye çalıştığımız sosyalizm modelinin geçerli olmadığı kanıtlandı ve bu bizi bir çıkmaz sokağa götürdü. ... Reform bizler için yaşamsaldır." Hemen ardından ise, Berecz şöyle ekliyor: "Demokratik merkeziyetçilik, Bolşevik gelenekler ve proletarya diktatörlüğünün geçersiz olduğu yolunda görüşlere sahip olan insanların yaşamla bağları kalmamıştır."

Macaristan'da partinin geleceği hakkında Janos Berecz şu görüşleri dile getiriyor: "Bir kehanette bulunmak zor, ama benim tahminime göre yakın bir gelecekte MSİP'nin pek çok üyesi yine onun üyesi olarak kalacak ve kendi partilerini MSİP olarak koruyacaktır."

Böylece, yaklaşan parlamento seçimlere kaçınılmazlıkla bölünmüş bir biçimde girecek olan Macar solunun "seçimlerden önce ortak bir asgari platform" üzerinde güçbirliği yapmasının zorunlu olduğunu vurgulayan, ancak böylelikle "yüzde 30-40" dolayında bir oy gücüne ulaşılabileceğini belirten Berecz, güncel politik hedeflerini şöyle tanımlıyor: "Önde gelen ödevimiz, sol güçlerle işbirliği içinde devlet başkanlığını kazanmaktır. Parlamento seçimlerinde ise, solun bir güç olduğunu, onsuz ülkenin yönetilemeyeceğini kanıtlamak zorundayız."

▶ Macaristan Cumhuriyeti'nin Tuna kıyısındaki tarihsel parlamento binası önümüzdeki genel seçimlerden sonra ateşli tartışmalara sahne olacak.

Liderler kongreyi tartışıyor

"Yeni Zamanlar" dergisinin 43. sayısında da, önümüzdeki başkanlık seçiminde partinin adayı olan Devlet Bakanı İmre Pozsgay, Ulusal Konsey başkanı Matyas Szuros ve kongreden sonra sonucu beğenmeyip, politik sahneden çekileceğini açıklayan MSİP'nin eski genel sekreteri Karoly Grosz'la bir söyleşiye yer verildi. Bu söyleşi özetle şöyle:

Yeni Zamanlar: Yeni sonuçlanmış olan kongreyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Beklentileriniz doğru çıktı mı?

Karoly Grosz : Kongre uygun bir şekilde hazırlanmadı. Örgütsel değil, psikolojik hazırlıktan söz ediyorum. Partide temel konular üzerinde büyük ölçüde ayrıldık. Örneğin, pek çoğu demokratik sosyalizmin anlamının ne olduğunu anlamadı.

Sonuç olarak MSP, sol güçlerin birliğini kurmayı tasarlayan bir politik uzlaşma olarak ortaya çıktı. Bunu memnuniyetle karşılıyorum, çünkü ben de birlik istedim. Ancak, eski partinin yenilenmesi üzerinde birlik başarılmadan yeni bir parti biçimlendirildi.

Komünist ve sosyal demokrat görüşlerin sentezi

Yeni Zamanlar: Kongrede ana karşıtlar reformcu komünistler ve radikal sosyal demokrat görüşün temsilcileriydi. Yeni partinin ideolojik temelleri nedir?

İmre Pozsgay: Basında ben de sıkça reformcu komünist olara adlandırılıyorum ve ben de kendimi reformcu komünist olarak adlandırıyorum. Demokratik sosyalizmin ilerlemesini hedef alan parti Avrupa sol hareketinin sosyalist görüşüne uymayı taahhüt etti. Bu, MSP'nin programının temelleri olarak, komünist ve sosyalist görüşlerin birliğidir.

Matyas Szuros: Biz yeni partiyi ideoloji haline getirmek istemiyoruz. Biz sosyalizmi yüzyıl önce başlayan ve sadece Marks, Engels ve Lenin tarafından değil, aynı zamanda Saint Augustin, Thomas More ve Büyük Fransız Devrimi ile de geliştirilen bir tarihi süreç olarak kabul ediyoruz. Bu, sosyal demokrat ve komünist eğilimlerin henüz ayrılmadığı zamanda da böyleydi. Ben, Avrupa sol hareketinin değerlerine, geleneklerine ve günümüzdeki deneyimine, demokratik süreç içinde varolabilen bu geleneklere ve deneyime dayanmamız gerektiğini düşünüyorum. Diğer taraftan, biz Macaristan işçi sınıfı hareketinin, onun sosyal demokrat ve komünist eğilimlerinin değerleri ve geleneklerinden yola çıkacağız. Örneğin biz, insanın gereksinimleri üzerine yoğunlaşma, yüksek bir kollektivist ruh ve örgütlenme düzeyi olarak, komünist eğilimin özelliklerini demokratik sürecin içinde hesaba katacağız. Fakat aynı zamanda bazı burjuva demokratik geleneklerden, özellikle özyönetim, insan hakları ve özgürlük görüşleri gibi değerli deneyimleri almamız gereklidir. Bizim görüşümüz, bu geleneklerin henüz eskimedikleridir.

Karoly Grosz: Ben, tüm inançlara karşın MSP'nin saf bir sosyal demokrat parti haline geleceğini düşünüyorum. Bu, reformcu komünistlerin kendi örgütsel birlik biçimlerini araştıracaklarını gösteriyor. Bu, kendi politik örgütlerin kurmak demektir.

Birlik-bölünme-birlik

Yeni Zamanlar: Bazı Macarlar MSP'nin kurulmasıyla sol güçlerin biçimsel birliğinin korunduğunu, fakat bunu gerçekte bir bölünmenin izleyeceğini söylüyorlar.

İmre Pozsgay: Her türlü spekülasyonu duyabilirsiniz. Ben asla bölünme taraftarı değilim.

Matyas Szuros: Bizim ortak amacımız, içinde belirli komünist, sosyalist, sosyal demokrat ve kısmen burjuva demokrat düşünceleri ortaya koymak isteyen bir toplumsal oluşum olarak demokratik sosyalizmi kurmaktır.

Doğru, 159 kongre delegesi yeni partinin karakteri üzerine program belgesine karşı oy vermiştir. Onların ardında büyük sayıda parti üyesi bulunabilir. Bu sorun üzerinde çalışılmalıdır. Fakat kongrede karar uygun şekilde kabul edilmiştir.

Karoly Grosz: Çin'de, insanları toplamadan önce dağıtmalıdır, derler. Biz, kesinlikle böylesi bir anda yaşıyoruz; dağılıyoruz. Şimdi Macaristan'da, sol hareket de içinde, değişik eğilimler ve güçlerin politik yaklaşımları biçimleniyor. Bu süreç boyunca halk, bu eğilimler ve güçlerin politik görüşlerinin kendi gereksinimleriyle uyumluluğunu bulmaya çalışacaktır.

Yunanistan'da hükümet krizi çözülebilecek mi?

SANDIKTAN YİNE SANDIK ÇIKTI

Sol Birlik oylarındaki gerilemede birincil etken Yeni Demokrasi Partisi ile birlikte Canetaki hükümetinin desteklenmesinin tabanının bir bölümü tarafından onaylanmaması...

▶ **Bünyamin Gülşen**

Atina- 5 Kasım seçimlerinin sonuçları öngörüleri doğrulamadı. Yeni Demokrasi Partisi yüzde 46 ile (yüzde 2,5 artış) 148 milletvekili, PASOK yüzde 40 ile (yüzde 1,5 artış) 128 milletvekili, Sol Birlik yüzde 11 ile (yüzde 2 düşüş) 21 milletvekili çıkardı.

Diğer taraftan, bir milletvekili çıkaran Çevreciler ilk defa Yunan parlamentosunda temsil ediliyorlar. Bir seçim bölgesinde PASOK ve Sol Birlik'in ortak adayı olarak seçilen bağımsız bir milletvekili ve Batı Trakya'dan seçilen bağımsız Türk milletvekili ile, 300 sandalyeli Yunan parlamentosu tamamlanmakta.

Sonuç olarak, Yunanistan'da yine hiç bir parti tek başına hükümet kurabilmek için gerekli 151 milletvekilini çıkaramadı.

Partiler açısından seçim sonuçları

Bu seçimlerde de Yeni Demokrasi Partisi tek başına hükümet kuracak güce ulaşma hedefini gerçekleştiremedi. Oylarındaki artışta ise, kısmen PASOK seçmen tabanında sağa doğru bir kayma, kısmen ise Yeni Demokrasi Partisi'nden koparak daha liberal bir çizgi izleyen Demokratik Doğuş Partisi'nin yüzde 2'lik oy oranının bu partinin 5 Kasım seçimlerine girmemesi sonucu büyük ölçüde Yeni Demokrasi'ye dönmüş olması etken olmuş gözüküyor.

A. Papandreu yaptığı ilk açıklamada seçim sonuçlarını PASOK için "zafer" olarak nitelendirerek, politik haklılıklarını vurguladı ve "demokrat-ilerici güçler" arasında işbirliği gereğini dile getirdi. Kuşkusuz, PASOK oylarındaki yüzdeki 1,5'luk artış Sol Birlik seçmeninden geliyor.

Eklenmesi gereken bir diğer nokta da, PASOK'un, iktidar dönemindeki politikasından hoşnutsuz olarak, partiden uzaklaşan unsurları ortak-birleştirici bir kongre hedefi ile önce önemli ölçüde toparlamayı başarması.

Sol Birlik oylarındaki gerilemede birincil etken Yeni Demokrasi Partisi ile birlikte Canetaki hükümetinin desteklenmesinin tabanının bir bölümü tarafından onaylanmaması olsa gerek. Nitekim PASOK sol seçmen yığınına yönelik propagandasını bu noktada yoğunlaştırarak Sol Birlik'i seçim öncesi dönemde hep savunmada bırakmayı başarabildi.

Diğer taraftan, Sol Birlik'in desteklediği Canetaki hükümetinin attığı olumlu adımların toplumda etkilerinin ortaya çıkması için daha fazla zamana gereksinim olduğu açıktı. Ancak, seçimlere dek geçen çok kısa süre içinde Sol Birlik'in halkla ilişkilerindeki, yeni politikasını açıklamadaki gecikmeler ve eksiklikler de sonuçta etkili oldu.

5 Kasım'dan sonra, 17 Kasım'dan önce

Yeniden seçimlere mi gidilecek, yoksa hükümet krizine bir çözüm mü bulunacak? Bu soruların yanıtları 17 Kasım günü Miçotakis, Papandreu ve Florakis'in katılacağı, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığındaki görüşmenin sonucunda netleşecek.

Yeni Demokrasi Partisi eski, "PASOK'un sağlıklı bir bölümü" ile işbirliği politikasından vazgeçerek, güçlü bir Yeni Demokrasi hükümeti çıkarma hedefiyle, yeni bir koalisyon hükümetinin oluşturulmasını ve 1990 başlarında yeniden seçimlere gidilmesini savunuyor.

İlk başta PASOK'un önerisi "demokrat-ilerici güçlerin hükümeti"nin kurulmasıydı. Bu güçler; PASOK, Sol Birlik, ortak aday olarak seçilen bağımsız milletvekili ve Çevreci milletvekili olarak öngörülüyor ve böylece parlamentoda 151 sandalye sağlanmış oluyordu. Ancak, Çevreciler hiç bir hükümeti desteklemeyeceklerini açıkladılar. Sol Birlik, Çevrecilerin bu kararından bağımsız olarak, parlamentoda "ilerici bir hükümet" için gerekli çoğunluğun bulunmadığı gerekçesiyle PASOK'un önerisini kabul etmedi.

Sol Birlik'in PASOK ile koalisyona girmemesinde önemli bir neden olarak, PASOK içindeki "Avriani" (Yarın) gazetesi çevresi gösteriliyor. PASOK yönetiminde önemli bir ağırlığa sahip olan bu grup, Sol Birlik tarafından, "anti-komünist" eğilimli olduğu gerekçesiyle "ilerici" olarak nitelendirilmemekte.

Bir başka neden de, PASOK'un söylediklerini yapacağı konusunda bir güven boşluğunun olması. Bu boşluğun kaynağı olarak, PASOK'un iktidar döneminde programı ile yaptıkları arasındaki fark gösteriliyor.

Bunun üzerine, PASOK da sonunda geniş tabanlı bir hükümet görüşünü benimsemiş bulunuyor, ancak bunun için nisbi temsile dayalı seçim sisteminin benimsenmesini koşul olarak öne sürüyor. Bu konuda anlaşma sağlanamazsa, hükümetin gerekli ekonomik kararları alıp, uygulayabilmesi için en az 12 ay işbaşında kalmasını istiyor.

Sol Birlik, en geniş güçlerden oluşan, kimi acil sorunları (nisbi seçim sisteminin yasalaşması, Cumhurbaşkanlığı üzerinde mutabakat gibi) çözecek kısa vadeli bir hükümet öneriyor. Bunu ise, böylesi bir hükümetin büyük kararlar alamayacağı görüşüne dayandırıyor.

Yine "seçim hükümeti"

Ortaya çıkmış bulunan son durumda, tüm partiler arasında bir koalisyon hükümeti kurulması üzerinde mutabakata varılmış bulunuyor. Bu hükümetin kısa vadeli olması konusunda Yeni Demokrasi Partisi ile Sol Birlik anlaştı; PASOK da, Yeni Demokrasi Partisi'nin nisbi temsil yöntemini kabul etmesi koşuluyla, buna katılmakta. PASOK ve Sol Birlik arasında, nisbi temsile dayalı seçim sisteminde ısrar edilmesi konusunda anlaşma sağlandı. Yürürlükteki sistem temelinde tek başına hükümet kurabilmeyi hedefleyen Yeni Demokrasi Partisi'nin şimdiye kadar bu konudaki tavrı ise olumsuz.

Bu nedenle, 17 Kasım görüşmesinde kilit sorunun bu konu olacağı gözlenmekte.

Sol Birlik'i hükümet görüşmelerinde temsil eden YKP başkanı H. Florakis kısa vadeli ve geniş bir koalisyon istiyor.

Bulgaristan'da da perestroyka gündemde...

GECİKEN İSTİFA VE SONRASI

▶ **Sadettin Yumuşak**

Sovyet perestroykasını "coşkuyla selamlayan" ilk ülkelerden biri Bulgaristan'dı. Ama bu, özünde eski tarz, "geleneksel" yaklaşımın bir ürünü olduğu için, "Bulgar perestroykası" -kimi alanlarda ve zaman zaman istisnaları olmakla birlikte-genel olarak lafta kalan, yüzeysel bir taklidin ötesine pek geçemedi. Bunun tek değilse de, başlıca nedeni gerçek bir yenilenme için, 21. yüzyıl eşiğinde Bulgaristan'ın gereksinim duyduğu yeni politikaları başarıyla üretebilecek ve yaşama geçirebilecek bir kadro yenilenmesinin önündeki güçlüklerdi. Bulgar Komünist Partisi 1980'lerin başlarından beri, yaşlı kuşağın yeni gelişmelere ayak uydurma sorunu ile kadro alanında kendini dayatan "gençleşme" arasında bocalayarak, bu soruna çözüm arıyor.

yeni olanak

Son Ulusal Konferansında, Genel Sekreterlik sorunu üzerinde de düşünülmesine karşın, bu olanağı kullanamayan Bulgaristan Komünist Partisi, gecikmeden kaynaklanan bir dizi sorunların artan ağırlığı altında sonunda yıllardır üzerinde konuşulan konuyu çözmeye girişebildi. Ancak sorun hiç kuşkusuz eski genel sekreterin görevden çekilmesiyle bitmiyor, tersine henüz başlıyor. Partide, devlette, parti ile devlet ve devlet ile toplum arasındaki ilişkilerde, bütün alanlarda köklü bir yeniden yapılanma, açıklık ve demokratikleşme Bulgaristan'da nasıl bir süreç izleyecek, bunu önümüzdeki aylarda göreceğiz. Umarız Bulgaristan önünde açılan yeni olanakları bu kez iyi değerlendirebilir.

Balkanlar bölgesinde, Türkiye'ye komşu bir ülke olması kadar, toprakları üzerinde önemli sayıda bir Türk kökenli etnik grubun bulunması nedeniyle de, Bulgaristan'daki bu süreçler Türkiye'yi, ilerici-demokratik kamuoyunu ve özel olarak komünistleri yakından ilgilendiriyor. Sofya'dan son günlerde gelen işaretler yeni yönetimin bu soruna yönelik daha gerçekçi yaklaşımlar geliştirebileceği umudunu veriyor. Bilinmelidir ki, sorunun çözümü sosyalist devletin yurttaşlarının küçümsenmeyecek bir kesimiyle içine düştüğü anlaşmazlığa son verilip, adil, demokratik bir çözüm barış" yönünde köklü ve içten adımlar atılmasından, bu yurttaşların tüm diğer yurttaşlarla eşit haklara sahip olarak, etnik-dinsel-kültürel kimliklerini özgürce yaşatmalarına olanak tanınmasından geçiyor. O zaman, iki komşu ülke için de bir sorun olan göç olayı kolayca geride bırakılabilecektir...

Namibia'da ilk genel seçimler

ÇOĞUNLUK SWAPO'DA

Gürhan Uçkan (Stockholm) - Yüzyıla yakın bir süredir işgal altında yaşayan Namibia'da Birleşmiş Milletler'de geçtiğimiz Nisan ayı içinde alınan karar gereğince genel seçimler yapıldı. Ülke yüzeyinin genişliği ve oy verme merkezlerinin dağınıklığı yüzünden beş gün süren oylama sonucu SWAPO, oyların %54'ünü alarak parlemantodaki 72 sandalyeden 41'ini kazandı. Seçimlerin ikinci büyük partisi Democratic Turnhalle Aliance (DTA) oyların %30'unu toplayarak 21 sandalye elde etti. Diğer oylar seçime katılan 8 küçük parti arasında paylaşıldı.

Seçimlerin yasalara uygun olarak gerçekleştirildiği, BM sözcülerince açıklandı. Oy vermenin fiziki nedenlerle güç olduğu bu seçimlere katılım oranının yüzde 97.28 gibi yüksek olması, Batılı yorumcuları şaşırttı.

SWAPO için bu sonuç, hem kazanç, hem de kayıp içeriyor. Ağırlıkla ülkenin kuzeyindeki Owambo halkının partisi olan SWAPO, Güney Afrikalı beyazlarca, "halkı terör ile sindirmiş" olmakla suçlanıyordu. Onlara göre "halka bir kez serbest oy kullanma şansı verilse, SWAPO' luların eline yüzde 20 oranında bile oy geçmeyecekti." Sonuç, tam tersini kanıtladı. Owambolular, oylarının yüzde 93'ünü SWAPO'ya verdiler. SWAPO'nun kaybı ise oyların 2/3'ünü (yüzde 64) bulamaması oldu. Dolayısıyla ülke tarihinin ilk anayasasını kendi başına yapamayacak.

Halkın büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmediği Namibia'da seçimlere, eşit olmayan koşullarda sürdürülen bir kampanya ile gidildi. Güney Afrika'dan bol para, tehditler ve gözdağı kullanılan yöntemler oldu. Ayrıca, SWAPO'dan ayrılan bir grubun kurduğu SWAMPO-D partisi de ad ve amblem benzerliği ile, okur yazar olmayan halkın kafasını karıştırdı.

SWAPO'nun 23 yıldır verdiği silahlı uğraş, bu seçimlerden sonra sivil uğraşa dönüyor. SWAPO'lular sürekli olarak "ılımlı sol" görüşler belirterek, güçlü ve büyük komşusunu kızdırmamaya gayret gösteriyorlar. Hem iç, hem de dış ticarette bu komşuya Güney Afrikaya bağımlı olan Namibia'nın gerçek kurtuluşu, uzun sürecek bir demokrasi ulusal ekonomik ve toplumsal gelişme ve yeni bir uluslararası ekonomik düzen uğraşı sonucu gerçekleşecek.

▶ SWAPO'nun başkanı Sam Nujoma,büyük olasılıkla ülkesinin ilk lideri olacak.

EL SALVADOR'DA SİLAHLI AYAKLANMA

SAN SALVADOR (SALPRESS)- Kurtuluş Ordusu FMLN, 12 Kasım Pazar günü başlatmış olduğu eylemi sürdürüyor. Gerillalar Başkent San Salvador'un iki semtini ele geçirdiler. Kentin kuzey semtlerinden, ordu ile gerillalar arasında kanlı çatışmalar sürüyor. Hükümet güçleri, sivil halka ateş açarak gerillaların yayılmasını önlemeye çalışıyorlar. Başkentte gerillaların halkın desteğini aldığı gözleniyor. Evlerin birbirlerine komşu duvarlarını delen halk, gerillaların evlerden evlere dışardan gözükmeden geçmelerini sağlıyorlar. Aynı zamanda, sokaklara şilteler yığan halk, askeri araçların geçmelerini önlüyor. Salsapress'in muhabiri, gerillaların" karınca gibi yayıldığını" bildiriyor.

Ordu güçleri basına da saldırıyor. 12 Kasım Pazartesi günü üzerinde büyük harflerle "press" yazan otobile el bombası atan askerler, Reuter Ajansından bir muhabiri ağır yaraladılar. Bir süre sonra, bölge basınından "Al Dia"ya ateş açan askerler, otomobili tahrip ettiler, gazeteciler canlarını güç kurtardılar. Doğrulanamayan haberlere göre, "El Mundo" gazetesinin tanınmış muhabiri Rene Rentado ile. "YSKL" radyosundan bazı gazeteciler, askerlerce götürüldüler. Savunma Bakanı General Larios, basının serbest dolaşma hakkının yasaklandığını bildirdi.

FMLN (Fronte Fardabundo Marti Para La Leberacion Nationale) tarafından halka yapılan çağrıda şu görüşler dile getirildi:

- "FMLN, 1981'den beri iç savaşın politik bir çözümle sonuçlanmasına uğraştı. Bu çabamız, ordunun ve aşırı sağın silahlı saldırıları ile karşılaştı. Ülkemizdeki gerçek iktidarın ordu olduğu bir kez daha ortaya çıktı... Fenestres Sendikasının bazı işçilere karşı yapılan soykırım; bu şiddetin son örneğidir."
- "İşçilerden, bize destek olmak için işyerlerine gitmemelerini istiyoruz." - "Uluslararası kuruluşlardan, yaralı sivilhalka yardım göndermelerini bekliyoruz. Dünya kamuoyunu, Christiani Hükümetinin halka karşı girişitikleri soykırımı kınamaya çağırıyoruz."
- "Askerleri, ARENA partisinin ve ABD'nin oyunlarına kurban olup, ellerini kardeş kanına boyamamaya çağırıyoruz. Bizler; eşitlik, bağımsızlık ve gerçek demokrasi isteyen ordu kesimlerini dostumuz olarak görüyoruz.

İŞKENCEYE KARŞI PROTESTO

TT-Ajansı/İsveç/ "İsveç, Türkiye'de geniş çapta uygulanan işkenceye karşı Avrupa Konseyi nezdinde protestoda bulunmalıdır!" Parlamentoda grubu bulunan altı partinin ortak önergesini, sosyal demokrat parlamenter ve avukat **Hans-Gören Franck** bu sözlerle basına açıkladı. Franck, Türkiye'de gözaltında bulunan kişilere karşı uygulandığı bilinen işkence konusunun, Avrupa Konseyi'nin yakında yapacağı bakanlar düzeyindeki toplantıda gündeme getirilmesini istedi. Partilerin ortak önergesinde, bu önlemin ivedi bir çözüm getirmemesi halinde Türkiye'nin Avrupa Konseyi'nin "İşkence ve İnsan Hakları Anlaşmasına"aykırı suç işlediği gerekçesi ile ihbar edilmesine gidileceği yer alıyor.

IRKÇI TOPRAK YASASI

Adımlar(Kudüs) Arapların Beka Vadisi'nde toprak edinip işlemelerin engellemeyi amaçlayan bir yasa önerisi, girişimin arkasındaki parlamenterlerin ve resmi makamların "apartheid"le suçlanmalarına yol açtı. Yasa önerisinin girişimicilerinden sosyal demokrat parlamenter **Micha Goldmann**, radyoda kendisiyle yapılan söyleşi sırasında, önerinin "biraz ırkçılık koktuğunu" itiraf ederek, "ama, vadinin Arap toprağı haline gelmesini engellemek için elimizde başka çare yok", dedi.

Yasa önerisi, söz konusu bölgelerdeki toprakların dağıtımının yüzyıllık bir geçmişi olan siyonist "Yahudilerin Ulusal Fonu" örgütüne bırakılmasını içeriyor. İsrail yasalarına göre İsrail vatandaşı olan herkesin toprak satın alma hakkı varken, siyonist örgütün tüzüğünde, toprakların yalnızca yahudilere satılabileceği geçmesi halinde, mutlaka Anayasa Mahkemesi'nden döneceğine inandıklarını açıklıyorlar.

ORTA AMERİKAYA BARIŞGÜCÜ

Adımlar(Waşington) Uzun süre çekimser kaldıktan sonra ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Orta Amerika'ya gözlemciler gönderilmesi önerisine olumlu oy verdi. 6 Kasım günü yapılan oylama sonucu; 260 asker ve 360 teknisyenden oluşacak olan gözlemciler, Nikaragua-Honduras sınırında yer alacaklar ve 33 ayrı üsse yerleşerek, Honduras'tan Kontralara, Nikaragua'da El Salvadordaki sol gerillalara silah kaçırılmasını önleyecekler. Gözlemciler, Kanada, F. Almanya, İspanya ile çeşitli Latin Amerika ülkelerinden gelecekler. ABD'nin öneriye olumlu oy vermesi, bu konuda yüzde yüzlük bir dönüş yapma olarak yorumlanıyor. Anımsanacağı gibi, geçtiğimiz İlkbaharda ABD'nin BM'deki o zamanki büyükelçisi **Vernon Walters**, bölgeye gözlemci gönderilmesinin, Nikaraguali Sandinistlere arka çıkmak anlamına geleceğini söyleyerek, bu tür girişimlere hayır oyu vereceğini açıklamıştı. ABD'nin BM'deki şimdiki büyükelçisi **Thomas Pickering** ise, kararı, "Orta Amerika'da barışa yönelik önemli bir adım" olarak nitelediğini söyledi.

GANDİ'LERİN SONU MU ?

22-26 Kasım süresince yapılacak parlamento seçimlerinde yarım milyar kişi sandık başına gidecek. Seçimler, skandallarla donanmış bir iktidar döneminin temel sorumlusu olarak gösterilen Başbakan Rajiv Gandi'nin geleceğini de tayin edecek. Ülkede yaygın olan hoşnutsuzluk sandık başında da sürerse, belki Gandi ile birlikte Gandiler devride kapanmış olacak. Ülkenin bağımsızlığını söke söke kazandığı 1947'den buyana Gandi ailesinin değişik temsilcileri bir iki kısa aralıklar dışında hep iktidarda kalmıştı.

15.Genel Kurul Aralık ayında toplanıyor

GENERAL KAPP, DEMOKRASİYİ KAZANMAK VE TÜRK-İŞ

▶ Aziz Çelik

● General Wolfgang Kapp'ı bilirsiniz. 1920'de Almanya'da düzenlediği askeri darbeyle Başbakan olan bu zat Alman Sendikalar Birliğinin düzenlediği genel greve ancak 5 gün dayanabilmiş, tası tarağı toplayarak İsveç'e kaçmıştır.Darbeden sonra Güney Almanya'ya kaçan yasal yöneticiler ise genel grevin ardından geri dönerek parlamentoda yerlerini almışlardır...

● Kasım 1989, TIME dergisi Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesini "yeni tip darbe" başlığıyla verdi. Sendikalar ve Türk-İş Cumhurbaşkanlığı döneminde son yılların en suskun dönemini geçirdiler...

▶ İşçi sınıfı zengin deneyim ve yaratıcılığıyla örgütlerine, sendikalarına, yöneticilerine şekil veriyor.

Türk-İş 15.Genel Kurulu Aralık ayında toplanıyor.Genel kurul yaklaştıkça genel kurul çevresindeki tartışmalar, kulisler yoğunlaşıyor. Türk-İş genel kurulu giderek daha büyük bir ilgi odağı haline geliyor.Gelmesi de doğal.Türk-İş 1,5 milyon üyesi,32 üye sendikası, 10 bine yaklaşan seçilmiş yöneticisiyle ülkemizin en büyük kitle örgütü. Sendikal çevrelerde "silahlı kuvvetlerden sonra ülkemizin en organize gücü "tanımı yapılır Türk-İş için. Oysa Türk-İş'in elindeki güç, hiçbir silahla karşılaştırılamayacak bir güçtür:üretimi elinde tutan güç, hayatı elinde tutan güç.

Türk-İş genel kurulu sadece üyelerini değil ülkedeki tüm toplumsal ve politik güçleri yakından ilgilendiriyor. 15. genel kurul, önümüzdeki dönem sendikal mücadelenin, sınıf mücadelesinin genel eğilimini ortaya koyacak sendikal hareketin karşı karşıya olduğu devasa sorunlara cevap arayacaktır. (aramalıdır).

Bugün sendikal hareketin karşı karşıya bulunduğu sorunların iki temel nedeni vardır. Birincisi, sendikalara bütün dünya çapında yönelen yeni tutucu saldırı, ülkemizde 12 Eylülle başlayan ve otoriter-baskıcı niteliği süren rejimin kıskacı.- Bugün 12 Eylül öncesinden farklı olarak sendikalar bir bütün olarak etkisizleştirilmek tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ekonomik ve politik otoriter yapılanma sendikaları en temel işlevlerini yapamaz hale getirmeyi, giderek silikleştirmeyi hedeflemektedir. Kısaca, sendikaların sorunlarının temel nedenlerinden birisi rejimin anti-demokratik karakteridir. Sendikalar varlık nedenleri gereği demokrasi talep etmek, talepte de yetinmeyip demokrasiyi kazanma mücadelesinde fiilen yer almak zorundadırlar.

Sendikaların karşı karşıya bulunduğu sorunların ikinci nedeni varolan sendikal yapılanmanın kendisidir. Bugün sendikal hareketin belki de en ciddi sorunu sağlıklı bir iç demokrasi ve üye-sendika ilişkisinin olmamasıdır.Sendikalara bir vekalet kurumu olarak bakılmakta, İşçi-sendika ilişkisi, aidat-- toplu iş sözleşmesi yoluyla dolaylı olarak kurulmaktadır.

Bugün rejimin antidemokratik otoriter karakteri ve geleneksel sendikal yapılanma sendikaların önündeki en ciddi tehlikelerdir. Bu tehlikeler Türk-İş 15.Genel Kurulu'nun somut içeriğini de belirlemektedir:

Türk-İş 15. Genel Kurulu "demokrasinin kazanılması için yeni bir Anayasa hedefini ve Türk-İş'te yeniden yapılanmayı"temel gündem olarak ele almalıdır. Bu iki hedef birbiriyle içiçedir. Demokrasinin kazanılması için güçlü, mücadeleci, demokratik bir konfederasyona ihtiyaç vardır. Demokrasinin kazanılmasına aktif katkı için Türk-İş'in kendini yenilemesi zorunludur.

Türk-İş artık eski Türk-İş değil

Çok değil 8-9 yıl önce Türk-İş'in "sokağa çıkacağı", "eylem kararı alacağı", "boykot" yapacağı, hükümete açık tavır alacağı, kendi dışındaki sendikalara duyarlılık göstereceği destek vereceği, cezaevlerindeki açlık grevlerine duyarlılık göstereceği söylenseydi gülünüp geçilirdi. Oysa bütün bunlar artık birer gerçeklik. Nedenleri ne olursa olsun Türk-İş artık bugün bu çizgiye ulaşmış durumda " Teslimiyetten mücadeleye" bir evrim sözkonusu. Artık eski suskun, iktidarların dümen suyunda Türk-İş yok. Belki bir çok eski Türk-İş'li sendikacı hala yerinde, ama asla eski konumlarında değiller. Yaşadılar ve gördüler: hayat yerinde sayamı aşıyor. Mücadele hangi biçim ve koşullar altında olursa olsun serpilip gelişiyor.İşçi sınıfı zengin deneyim ve yaratıcılığıyla örgütlerine, sendikalarına, yöneticilerine şekil veriyor.Türk-İş bugün dünden çok ileride. Ama olması gereken yerden de çok geridedir. Ancak Türk-İş ne yarısı dolu bir bardaktır ne de yarısı boş bir bardak. Türk-İş dolmakta olan bir bardaktır. Sorun Türk-İş'i daha güçlü, daha etkili, daha demokratik hale nasıl getirebiliriz sorunudur. Yoksa Türk-İş ne yaptı ne yapmadı sorunu değil.

Demokrasi ve sendikal yenilenme için

Türk-İş'in demokrasiyi kazanmada etkin olabilmesi için mücadele anlayışı ve yapılanmasında yenilenme zorunludur.

● Türk-İş'in birliği, Türk- İş'te birlik sendikal alanda kilit bir sorundur.İşçi hakları ve demokrasi mücadelesinde birleşik ve mücadeleci bir Türk-İş tayin edici bir öneme sahiptir. Bunun için , bağımsız sendikaların katılımını sağlayacak tüzük değişikliği gerekir.

● 15.Genel Kurulu'nda Türk-İş'in iç birliği korunmalı, Türk-İş'te etkin bütün eğilimleri , ortak bir program etrafında bir araya getiren geniş tabanlı bir yönetim, bir mutabakat zorunludur. Ekip anlayışına , kılpayı kazanma anlayışına dayalı modeller, yerini ortak yönetim ve nispi temsile bırakmalıdır. Böylece sandık demokrasisinden sendikal demokrasiye geçilebilir. Yönetim kurulu üye sayısının arttırılması hem daha çok sendikanın yönetimde temsilini sağlayacak, hemde farklı görüşlere yer açılmış olacaktır.

● Sendikal demokrasi, Türk-İş'in yeniden yapılanmasında en kritik sorunlardan biridir. Sağlıklı bir sendikal birlik ancak sendikal demokrasinin işlediği koşullarda gerçekleşebilir. Türk-İş, sendikal demokrasinin işyeri delege seçimlerinden başlayarak Genel Kurullara kadar her aşamada uygulanmasını sağlamalı, kim yaparsa yapsın anti-demokratik uygulamalara karşı çıkmalıdır. İşçiler ancak söz ve karar sahibi olurlarsa sendikalarına güvenirler.

● Türk-İş merkezi olarak güçlendirilmeli, sorumluluklarıyla uyumlu yetkilere sahip olmalıdır. Üye sendikalar sıkça topu Türk-İş'e atmakta, Türk-İş'i eylemsizlikle, basiretsizlikle suçlamaktadırlar.Oysa işkolu sendikalarının yetkileri Türk-İş'e oranla çok daha geniştir.

● Sendikal demokrasinin yerleşmesi için Başkanlar Kurulu etkin hale getirilmeli ve Bölge Temsilciliklerinin seçimlere gelmesi sağlanmalıdır.

● Türk-İş toplu sözleşme mücadelesinde daha etkin tavır almalı, Kamu ve özel sektörde ulusal çapta asgari koşulları belirleyen sözleşmelere yönlenmeli bunun için gerekli "fiili" çalışmayı yapmalı ve koordinasyonu ve sözleşmelerin eş zamanlı oluşunu sağlamalıdır.

Demokrasiyi kazanmak için

● 15.Genel Kurul bir demokrasi ve özgürlükler programı ortaya koymalı, ülkemizde demokrasinin kazanılmasında korunup kollanmasında "üretimden gelen gücünü" kullanacağını ilan etmeli ve buna her zaman hazır olmalıdır.

● Türk-İş 1982 Anayasasının tümüyle değiştirilmesini, tüm toplumsal sınıfların ve politik örgütlerinin katılımına açık bir tartışmayla yeni bir Anayasa yapılmasının mücadelesini vermelidir.

● Tam demokratikleşmenin sağlanabilmesi için 12 Eylül uzantısı otoriter rejime son verilmesi çok sınıf partili demokratik bir rejim için, çalışma yaşamının demokratikleştirilmesi için mücadele etmelidir.

● Türk-İş toplum yaşamından otoriter eğilimlerin, şiddet kullanılmının, militarizmin sökülüp atılması için mücadele vermelidir.

● Türk-İş üyelerinin ve tüm ücretlilerin daha insanca bir yaşam sürebilmeleri için çalışan insanı temel alan bir ekonomik politika uygulanması konusunda mücadele vermelidir.

● Tüm bunlar için açık-seçik, üzerinde Türk-İş'in ezici çoğunluğunun mutabaka varacağı bir eylem programı ortaya koymalıdır.

Sonuç

Demokratizm, katılım, açıklık, kendi geleceğinde söz sahibi olma... Bunlar hızla çağımızın temel değerleri oluyorlar. İşçiler, ücretliler tüm çalışan insan, demokrasiyi ve katılımı başa alıyor. Daha insanca bir yaşama giden yol bu değerlerden, bu değerler uğruna verilecek mücadeleden geçiyor.

Sendikal hareket, Türk-İş , bu mücadelede etkin olabilmek için, demokrasiyi kazanabilmek için, gelişene ayak uydurabilmek için demokrasiyi, katılımı, açıklığı, kendi içinde de gerçekleştirmeli geniş yığınların benimsediği bütün meşru mücadele yollarını kullanmalıdır.

15.genel kurul demokrasiyi kazanma ve yeniden yapılanma doğrultusunda somut adımlar attığı oranda amacına ulaşmış olacaktır.

144 bin okur kitapla buluştu

TÜYAP'LI GÜNLER

▶ **Atilla Birkiye**
TYS Genel Sekreteri

Sekizinci TÜYAP Kitap Fuarı da geçen hafta sona erdi. Bir hafta boyunca kitapla haşır neşir oldu binlerce insan. Yetkililerin bildirdiğine göre yüz kırk dört bin kişi gezmiş bu yıl Fuarı. TÜYAP bu yıl da, bazı eksikliklerin yanı sıra başarılı bir sınav verdi. Yabancı konuklar, çeşitli basın toplantıları ve oturumlarla gerçek bir kültür etkinliğine dönüştürüldü bu yıl da...

Bu yıl Fuarda 112 yayınevi kitaplarını sergiledi. Sergilenen kitap sayısı da 13 bini buluyor. Yayıncılardan edindiğimiz genel bilgiye göre, Fuar'ı artıyla geçmişler. Ancak, enflasyonu düşündüğümüzde, geçen yıla göre satış miktarının düştüğünü söylüyorlar. Ama bence bu çok önemli değil. Önemli olan tanıtımdı ki, o başarıldı; ve insanların kitapla ilgilerini sürdürmeleriydi, ki o da sürdü. Zaten Fuar yöneticileri son yıllarda yüz elli binlik bir kitlelerinin olduğunu belirtiyorlar.

Bu yıl TÜYAP'ın önemli konukları vardı. Bunların başında dünyaca ünlü şair Adonis ile uluslararası PEN başkanı Tavernier, geliyordu. Romen şair **Dragos**, İsveç Yazarlar Birliği başkanı **Peter Curman**, İsveç'te yaşayan sanatçı **Lütfi Özkök** ve yunanlı Yayıncılar birliği ikinci başkanı **Todoros Malikiosis** ve yönetim kurulu üyesi **Aristidis Kladox** diğer konuklardı. Yabancı konukların hemen hepsi birer basın toplantısına; ardından da kendi alanlarıyla ilgi oturumlara katıldılar. Genellikle ilgiyle izlendi bu oturumlar. Edebiyat, yayıncılık gibi konuları içermesine karşın, dinleyenlerin politik sorular yöneltmesi de dikkat çekti. En son günde gerçekleştirilen Türk ve Yunanlı yayıncıların ortak toplantısındaki tartışmanın politikaya yönelmesi de kaçınılmaz gibi görünüyordu. Özellikle Yayıncılar birliği başkanı **Erol Erduran** ile yönetim kurulu üyesi **Erdal Öz**'ün Kıbrıs konusundaki görüş ayrılıkları ve izleyenlerin tavırları da ilgi çekici notlar arasındaydı. TÜYAP'ın bu yılki onur sanatçısı Turhan Selçuk'tu. Halk ödülü ise Emin Çölaşan'a verildi.

▶ **Kitap Fuarı'nda gerçekleştirilen "Kitap ve Barış" söyleşisi: Lütfü Özkök, Peter Curman, Cengiz Bektaş.**

TÜYAP'ın önemli özelliği kurumsal biryapıya ulaşması. Ülkemizde kültür faaliyetlerinin çarpıklığı ve azlığını düşünecek olursak, bu anlamda TÜYAP'ın önemi daha da artıyor. Sinema Günleri, İstanbul Festivali gibi İstanbul'un kültür etkinlikleri arasında, belki onlardan daha da işlevsel bir yeri olduğunu söylemek hiç de abartı olmaz kanımızca.

Önceki yıllarda olduğu gibi, bu yıl da Türkiye Yazarlar Sendikasının imza standı vardı. Yaklaşık altmış yazar kitaplarını imzaladı, okurlarıyla söyleşi olanağı buldu. **Aziz Nesin, Uğur Mumcu, Ali Sirmen, Hasan Cemal, Leyla Erbil, Nazlı Eray, Ataol Behramoğlu, Adnan Özyalçıner, Sennur Sezer** gibi yazarlar katıldı.

Fuarın bir başka ilginç, belki de en çok önemsenecek olaylarından biri de CEM Yayınevinin 25. yılını Fuar'da kutlamasıydı. Fuara tam 60 yeni kitapla gelen CEM Yayınevi, böylece Türkiye'de aynı zamanda kültür adına da bir rekor kırıyordu. Bu vesileyle CEM Yayınevini bir kez daha kutlayalım.

Günlük politikanın bulaşmadığı, havanın kitap, dostluk, insan sevgisi koktuğu bir atmosferi vardı TÜYAP'ın. Kültür kişilerinin, ama gerçek kültür kişilerinin özlediği, hani söz yerini bulursa "uğrunda aç yattığı" bir ortamdı. Kuşkusuz tüm bu övücü sözlerin yanına eleştirileri, eksiklikleri de eklemek gerekmez mi diye sorulabilir. Tabii ki vardı ve bir süre daha giderilmesi güç görünüyordu. Daha iyi bir örgütlenme olabilirdi, örneğin bence dağıtıcılar Fuar'a alınmamalıydı, kitap indirimi denetlenmeliydi, dolayısıyla haksız rekabet ortadan kalkmalıydı gibi eleştirileri çok rahatlıkla yöneltebiliriz. Ama olumlu yanı, çok çok üstün olduğunu bir kez daha belirtelim ve bir dahaki yılda, daha sonraki yıllarda da TÜYAP'ın etkinliğini sürdürmesini dileyelim. Üstelik sürmesi için yazarlar, aydınlar, kültür kişileri olarak çaba gösterelim.

Mehmet Çetin "Cezaevi edebiyatı" nitelemesine karşı çıkıyor

"DÖVÜŞKENLİKLE İNCELİĞİN KESİŞTİĞİ YERİ ARAMAK"

▶ Füsun Öztürk Baysan

Mehmet Çetin 34 yaşında, Uluslararası PEN ve TYS üyesi bir şair. Şiirin yanısıra düzyazı, tiyatro çalışmaları ve oyun yazma etkinliklerinde de bulunmuş. Çalışmaları yurt içinde ve dışında çeşitli dergilerde yayımlanmış. **Rüzgar ve Gül İklimi** isimli ilk şiir kitabı 1988'de yayımlandı. 1 Eylül 1981'de tutuklanan Çetin, 12 Eylül 1989'da Bursa Özel Tip Cezaevi'nden tahliye oldu. Geçtiğimiz Eylül ayında **Birağızdan** isimli ikinci şiir kitabı çıktı. Çetin bu kitapla 1988 **Enver Gökçe Şiir Birincilik Ödülü**'nü almıştı. 8. Tüyap Kitap Fuarı'nda söyleşi yaptığımız Mehmet cezaevlerinin edebiyat ürünleri açısından henüz daha yazılmadığını söylüyor. Cezaevlerinde müthiş birikmeler olduğunu söyleyen Çetin; cezaevlerinin yazılacağına inancını da ekliyor.

- Mehmet Çetin'i daha çok son yıllarda şiirleriyle tanıdık. Yeni bir kitabınız çıktı. Cezaevine girmeden önce de şiir yazıyor muydunuz?

- Çetin: Şiire cezaevinde başlamadım. Yetmişli yılların başında şiir, öykü denemelerim oldu. Tiyatro çalıştım. Oyun yazma deneyimlerinde bulundum. Bunlardan ikisi amatör tiyatro topluluklarınca sahnelendi. Ancak politik donanımımız 74'den sonra farklı bir mecraya akmamızı sağladı. O noktadan sonra yazı olayı yine sürdü ama, farklı bir düzlemde. O anlamda bir Mehmet Çetin olayı oluşmadı sözkonusu yıllarda. Fakat ilgi düzeyinde, yaşamdan ve okunandan biriktirme düzeyindeki, şeylerin yeniden, sözkonusu düzlemde ürüne dönüşmesi o yıllarda da sürdü. Fakat bu biriktirme ve ilişkileniş cezaevine düştükten sonra artık bir edebiyatsever olarak bu işle ilgilenme şansı tanımadı bana.

BİRAĞIZDAN

Mehmet Çetin

Sonuçta gerçekleşen şu; kişi kendi firarını gerçekleştiriyor, önce bireysel düzlemde. Bu, esir düşmesine rağmen, teslim olmayan insanın yaşama, direnme tavrıdır. Öncelikle budur.

Nitekim 1 Eylül 1981'de yakalandığımda, ilk dört ay sürekli sorguda kaldım. Ardından 15 gün kadar bir süre cezaevi gözetim koğuşunda kaldığımda ki bu ölümlerden dönülen, işkencelerden soluk alınan küçük bir andı, o an hemen şiirle ifadesini buldu yaşadığım süreç. İlk şiirim cezaevinde yeniden o koşullarda yazıldı. Dışarıdaki son şiirim İrlanda'da ki açlık grevi sürecinde ölen İRA militanlarına, Boby Sands ve diğerlerine ilişkindi. Yani o günlerdeki küçük denemelerim bunlar oldu. Fakat benim işkence sorgu sürecim biraz farklı bir akarda seyretti. Üç yıl boyunca 9 kez cezaevinden alınıp sorguya götürülmem ve yaklaşık 220 gün dolayında bir süre sürekli sorguda kalmam demek oldu bu. Ve bu anlamda ilk üç yıl işkenceden, sorgulardan soluk alır gibi olduğum anlar yazabildiğim çalışmalarım çoğunlukla kötü çalışmalar oldu. Tavır anlamında iyi şeylerdi, ancak şiir estetik bir olay ve doğal ki kendine özgü yasaklılıkları var; yani tavır yetmiyordu. Bu anlamda sözkonusu çalışmalarımdan çok azını ilk kitabında değerlendirdim. Sonrası devam etti geldi. Cezaevi koşulları değişti. Özellikle son yıllarda kitabı, dergiye kavuşmak, okuyarak biriktirmek, tanıklıklardan, gözlemlerden biriktirilenlerle kuramsal donanımı geliştirmek gibi aşamalardan sonra, nispeten beni de ikna eden şeyler ortaya çıktı.

- Önce tavır, sonra estetik kaygı. 12 Eylül sonrası yazılan şiirlerde, tavır daha çok öne çıktı. Bazı şairler, özellikle yeni şiir yazanlar o dönemde kendilerini "önceden politik mücadele yapıyorduk; şimdi onu yapamıyoruz, daha doğrusu onu şiirle yapıyoruz" diyorlardı. Sizin için şiir ne ifade ediyor?

- Çetin: Biraz geçmişe dönük olarak yanıt oluşturmaya çalışacağım. 80 öncesinde şiir de, düzyazı da yazdım. Ancak dediğim gibi bunlar estetik olarak örgütlenmekten, böyle bir kaygıdan çok, bir tavrı, bir gereksinim sonrasını ifade eden ve bu anlamda özel işlevleri olan çalışmalardı. Bundandır ki, o dönem yazdıklarımı şiir, öykü olarak tanımlamıyorum. Daha özel kaygılarla oluşturulan şeylerdi. Cezaevi sürecinde sözünü ettiğim öncelikle ideolojik tavır olayı şöyle bir açıklamayı kendisinde içselleştiriyor sanırım; esir düşmüştük, teslim olmamamız gerekiyordu. Teslim olmamaksa, daha çok fiili olarak direnişi sürdürmek olarak kaldı. Uzun yıllar farklı cephelere yayılamadı bu direniş. Egemen güçlerin niyeti de buydu zaten.Düşünen, üreten, kendisiyle de hesaplaşabilecek, öğrenmeye, değiştirmeye ve dönüştürmeye yakın potansiyellere sahip insanların önünü kesmek zorundaydılar. Bu yüzden uzun yıllar dergi kitap ve hatta gazete bile okutmak istemediler. Bu kuşatmayı da yarmak gerekiyor.

▶ "günü gelince elbet öleceğiz/mümin cennete gidecekmiş/kafir de cehenneme/ ya biz/ nerdeyiz o gün/ korkarım ya yine/tam tekmil emniyette miyiz"

- Tam bu noktada, sizin için politik tavrı estetik kaygı ve donanımla birleştirmek gerekliliği düşüncesinde etkili olan neydi? Yani şiiri kendine özgü bir sanat etkinliği olarak alma düşüncesinde etkili olan?

- Çetin: Etkili olan birkaç şey var. Birincisi artık çok ciddi bir şekilde yazmak istiyorsun. Yani, herşeye rağmen. Şiirleriniz aramalarda elegeçirilip yırtılıyor olsa bile. Siz artık içindesiniz. Biriktiriyorsunuz ve bu biriktirdiklerinizi yazıya, şiire döküyorsunuz. Bu öğrenmeyi de koşulluyor. Bu öğrenme süreci size söylüyor ki, bu iş öyle tavırla filan yetinmez. Tamam, bir çıkış noktasıdır bu, geldiğiniz kültür gereği bir çıkış noktasıdır. Ayrıca politik mücadeleyle ilişkili olarak sürmesi de olanaklı. Ama bu yine de kendine özgü bir alan. Kendi yasallıkları var. Bu kavrayış, okumayı, daha çok öğrenmeyi, artı olarak da, hesaplaşmayı koşulladı. Geçmişte ideolojik kaygı başat rolü oynuyordu. Yazdıklarınız, çizdikleriniz yeterli bir kuramsal donanımı, yeteri bir estetik beğeniyi üstlenmiyordu. Hesaplaşma ve öğrenme olayı bu gerçeği ortaya çıkardı. Önceye dair asıl eksikliğimiz ideolojik tavır, içerik olayı değil, alanın kendi yasallıklarını bilmemekti. Estetik beğeni yetersizliğiydi. Bir anlamda popülizmin hala etkisini sürdürmesiydi ve bununla hesaplaşmanın gerekliliğiydi. Kuramsal donanımın sağlanmasıydı. Böylece yeni bir tavır oluşmaya başladı.

Ben bu tavrı daha sonraki yıllarda şöyle anlamaya çalıştım; ideolojik estetik bütünselliğin ve sonuçta estetik dengenin yaratılması bizim yeni yazım-sanat çabamızda esası oluşturmalıydı. Bunu ben daha çok, dövüşkenlikle inceliğin kesiştiği yeri aramak, olarak ifade ettim. Dövüşkenliği ideolojik tavır, inceliği de estetik beğeni gelişkinliği, kuramsal donanım olarak anlıyorum.

- 12 Eylül'den sonra binlerce insan cezaevlerine girmek durumunda kaldı. Bu insanların bazıları çeşitli sanat dallarında ürünler verdiler. Öyle ki "Cezaevi Edebiyatı Sanatı" olarak da nitelendirildi.Bu nitelendirme olumlu ve olumsuzu içinde barındırıyordu. Sizin bu konudaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

- Çetin: Kuşkusuz ki cezaevi kimi duyguların, duyarlılıkların derinleşmesi bakımından çok özel bir mekan. Ve bu anlamda duyguların çoğunlukla yetkin bir şiir, öykü, roman disiplini bulamadan kendilerini o tarzda ifade etmeleri de sözkonusu. Tıpkı yetkin düzeyde kendilerini ifade ettikleri gibi. Yoğun duygular, yoğun yaşanmışlıklar, tanıklar var. İnsanlar gerçekten mekana sığmıyorlar. Mekana sığmayanlar da firar etmek zorundalar. Kemisi yeraltından firar eder, kimisi yerüstünden. Sonuçta ben "Cezaevi Edebiyatı Sanatı" olarak tanımlanan olaya kavram olarak karşı çıkıyorum. Kuşkusuz ki, iyi niyetli yaklaşımları yargılamıyorum ama ideolojik önyargılar, çevre, yayıncılıkla ilgili kimi kaygılar sonrasında önünde durulamayan birşeyin kategorik olarak bir yere oturtulması ve orada daha zararsız hale getirilmesi gibi bir çırpınışla kimi tanımlamalar geliştirildi. Böylesi bir kullanıma karşıyım. İçerik anlamında da karşı olduğum yanlar var. Çünkü olayı bir firar olarak anlıyorum. Yani cezaevinden firar eden şiir, öykü, roman var, karikatür, resim var. Müzikte bile firar var. Bu ilgiye değerdir.

Sonuçta gerçekleşen şu; kişi kendi firarını gerçekleştiriyor, önce bireysel düzlemde. Bu, esir düşmesine rağmen teslim olmayan insanın yaşama, direnme tavrıdır. Öncelikle budur. Çıkış noktasıdır. Sonrası da var. Sonrası bu firarın ustalıkla başarılmasıdır. Şimdi bu süreci yaşıyoruz. Yani bu tartışılıyor. Bu tartışmada elbette kendimize ve başkalarına dönük diyeceklerimiz var. Yazılan, üretilen şey sanat, edebiyat düzleminde söylüyorum, bulunduğu mekandan, diyelim ki, cezaevinden, diyelim ki bir ülkeden firar etmiyorsa, gidip yeryüzü kalabalığına karışmıyorsa, böylesi evrensel bir maceraya akmıyorsa, böylesi bir kaygıyı taşımıyorsa, zaten iyi bir sanat ürünü, iyi bir edebiyat ürünü değildir. Dolayısıyla bu firar durmaksızın gerçekleşmek zorunda. Kimi insanlar cezaevinde firarı fazla görmesinler, yargılamasınlar. Bu firar bir haklılık ve kazanımdır. Bundan mutluluk duymak gerekiyor. Yoksa cezaevi edebiyatı vb. diyerek, zararsız hale getirmeye çalışmak çok anlamlı gelmiyor bana. Sosyal devrim mi, sosyal reform mu tartışmasının yeni ve zengin içeriklikler yeryüzü sınırlarını dinamitleyen yoğunlukta yeniden yaşandığı günümüz dünyasında, çıkış noktası haklılık, direniş ve ütopyayı yitirmiş olan yeniden üretimlere karşı daha sevgiyle yaklaşmak hepimizin kazanımı olacaktır. Bu unutulmamalıdır.

Türkiye'de ilk kez

KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİ KURULUYOR

Avrupa'da benzer örnekleri bulunan Kadın Kütüphaneleri'nden biri de Türkiye'de kuruluyor. **Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı**'nca İstanbul'da kuruluş çalışmaları sürdürülen **Kadın Eserleri Kütüphanesi**, Ocak ayı sonuna doğru açılacak. Vakfın kurucuları **Füsun Akatlı, Jale Baysal, Aslı Mardin, Şirin Tekeli** ve **Füsun Yaraş**.

Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin amacı, "kadınlar tarafından Türkçe yazılmış her türlü yazılı malzemeyi toplamak, kütüphane bünyesine yerleştirmek, muhafaza etmek, okuyucu ve araştırmacılara sunmak" şeklinde belirtiliyor. Kütüphane bu genel amacı üç ana işlev çerçevesinde gerçekleştirecek. Birincisi, bugün mevcut olan kadın yazılarını bir araya getirecek; ikincisi, eski harflerle yazılmış olanları Türkçeleştirecek ve tanıtımını yaparak kamuoyunun kullanımına sunacak; üçüncüsü de, kadınlarla ilgili her tür belge değeri taşıyan malzemeyi toplayacak.

Vakfın kurucuları tarafından hazırlanan "Kuruluş Taslağı"nda Kadın Eserleri Kütüphanesi oluşturma amacı ve çalışmaları nedeni şöyle açıklanıyor: **"Tarihte unutulmuş birçok önemli unsur gibi, toplumun yarısını oluşturan kadınların, toplumdaki yerleri, yaşantıları ve yaratmış oldukları eserler, bilinçli bir çaba gösterilmez ise gün ışığına çıkarılamayacak, son derece önemli ve değerli pek çok deneyim, duygu ve düşünce karanlıkta kalmaya mahkum olacaktır. Bir yandan o yaratıcıların anısına duyulan saygı, diğer yandan onlardan öğrenecek çok şeyimizin olması, böyle bir çabayı, bugün biz kadınların önüne bir görev olarak koymuştur."**

Kütüphane, erkekler ya da kadınlar tarafından üretilsin, konusu **"kadın"** olan her türlü eseri bünyesinde toplayacak. Bunun dışında yazarı kadın olup, konusu genel olan eserler ve kadınlarla ilgili diğer her türlü meteryal de kütüphane de toplanacak. Kütüphaneye girecek eserlerde aranan başka kıstaslar da var. Eski ve yeni türkçe olması, konusu ne olursa olsun Türkiye'de kadınlarla ilgili olması, yabancı bir dilde yazılmış ve Türkçe'ye çevrilmiş kadınlarla ilgili olması ve Türkiye'deki kadınlarla ilgili yabancı bir dilde yazılmış eserler olması. Bunlara eski Türkçe yazılmış, ancak hiç gün ışığına çıkmamış eserleri, çeşitli dönemlerde yaşamış kadınların yaşantılarını tanıtacak özel mektupları ya da sahafların bir kenarında unutulmuş bir kadın günlüğünü örnek göstermek mümkün.

Günümüzde Avrupa'nın hemen her ülkesinde, Türkiye'de ilk kez kurulacak olan Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin benzer örnekleri bulunuyor. Paris'de bulunan **Marguarite Durand Kütüphanesi** de bunlardan biri. 1932 yılında kurulan bu Kütüphane'nin bütçesi Paris Belediyesi'nin verdiği bir sübvansiyondan oluşuyor. Kütüphane'nin 23 bin kitabı var ve bugün Fransa'da ve dünyada çıkan kadın dergilerinin 105'i düzenli olarak buraya geliyor. Avrupa'nın bütün başkentlerinde değişik adlarla ama aynı amaçlarla oluşturulan Kadın Kütüphaneleri'nden biri de Londra'da birkaç yıl önce kurulan **Feminist Library**. Bu kütüphane de Büyük Londra Belediyesi tarafından mali yönden destekleniyor.

Çalışanlarının bir bölümünün, hattâ bazılarında tümünün gönüllülerden oluştuğu bu tip kütüphanelerin en büyük sorunu, harcamalarını karşılayabilmek. Belediyelerden alınan yardımların dışında, çeşitli kişi ve kuruluşların yaptıkları bağışlarla çalışmalarını yürüten kütüphaneler; bir yandan kadınların geçmişteki yaşamlarını, çalışmalarını bugüne taşımayı, diğer yandan da günümüzdeki kadın araştırmalarını, hareketlerini, belgelerini toplayarak hem gelecek nesillere, hem de araştırmacılara kaynak sunmayı amaçlıyorlar.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nca Türkiye'de ilk kez kurulacak olan Kadın Eserleri Kütüphanesi Ocak ayı sonuna doğru açılmış olacak. Vakıf ilgilileri Kütüphane'nin tamamen açılması için hazırlıklarının bir-iki ay daha sürebileceğini belirtiyorlar. Yani kütüphanenin halka açık hale gelmesi ise Nisan ayı başında gerçekleşecek. Kadın ya da erkek, dileyen herkes kütüphaneye üye olabilecek.

Kadın Eserleri Kütüphanesi için bilgi almak, bağışta bulunmak isteyenler, gündüzleri 9.00-17.00 arası 374 04 03 (İstanbul)'e telefon edip ilişkiye geçebilirler. □

KADIN ESERLERİ

KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİ VE BİLGİ MERKEZİ KURULUŞUDUR

Kampanyalar, merkezler, toplantılar: Kadınlar sürekli gündemde

BAĞIR, HERKES DUYSUN

Füsun Öztürk (İstanbul) Kasım ayı, kadın hareketi ve kadın sorunlarının dile getirilmesi açısından oldukça hareketli başladı. Bu hareketlilik önümüzdeki günlerde de sürecek. Bu arada **Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği**'nin İstanbul'da Basın Müzesi'nde düzenledikleri **"Kadın Başları"** konulu Fotoğraf Sergisi'ne içlerinde türbanlı kadınların da bulunduğu bir grubun 10 Kasım 1989 günü yaptığı saldırı da bu hareketli günlerin nefretle kınanan olaylarından biri oldu.

Kampanyalar sürüyor

Kadın kurtuluşu için mücadele eden kadınların bazıları daha önce, bazıları yeni başlayan kampanyaları sürüyor. Yaklaşık iki yıl önce başlatılan **"Dayağa Karşı Kampanya"** son günlerde açılan dayak yiyen kadınlar için **Sığınak Kampanyası** ile yeniden gündeme geldi. **Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır Kampanyası** ise sürüyor.

12 Kasım'da sona eren 8. Tüyap Kitap Fuarı'nda stand açan kadınlar, on gün boyunca bu üç kampanyayı birlikte sürdürdüler. Bir yanda sarkıntılığa karşı mor iğne satan, gazetelerden kestikleri sarkıntılık ve kadına yönelik şiddeti gösteren haberlerden oluşan bir pano sergileyen kadınlar, diğer yandan da izleyicilere Sığınak için önerecekleri isimleri belirtmeleri için bir "İsim Kutusu" açtılar. 12 Kasım günü de **Tüyap Konferans Salonu**'nda Cinsel Tacize Hayır Kampanyası'nı anlattıkları, tartıştıkları bir forum düzenlediler.

Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır Kampanyası Kasım ayı sonuna kadar çeşitli etkinliklerle sürecek. Semt pazarlarında kampanya standı açmayı da düşünen kadınlar, 19 Kasım günü Ortaköy'de olacaklar. Kampanya ile ilgili 21-24 Kasım tarihleri arasında da **BİLSAK**'ta toplantılar düzenleyecekler. Saat 18.00 de başlayacak ve üç gün sürecek toplantıların ilk günkü konusu **Cinsel Taciz Nedir?** 23 Kasım Perşembe günü yapılacak toplantıda, cinsel tacize uğramış kadınların tanıklıkarını anlatacakları bir sohbet şeklinde olacak ve bu toplantıya erkekler alınmayacak. 24 Kasım Cuma günü yapılacak toplantının konusu da **Giysimiz Davetiye Değildir.** Kampanyanın sembolü olan **Moriğne Koşusu** da ay sonunda Bakırköy'de yapılacak.

Araştırma, Uygulama Merkezi

İstanbul'da **Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi** kuruldu. İstabul Üniversitesi bünyesinde ve Rektörlüğe bağlı olarak kurulan Merkez önümüzdeki günlerde Genel Kurulu'nu gerçekleştirerek yasal statüsüne kavuşacak ve amaçları, yapmayı düşündüğü çalışmalar konusunda bilgi verecek. Merkezin müdürlüğünü **Prof. Dr. Necla Arat**, müdür yardımcılıklarını da **Prof. Dr. Aysel Çelikel** (Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısı) ve **Prof. Dr. Türkan Saylan** (Tıp Fakültesi öğretim üyesi) yapacaklar. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin amaçlarından biri de önümüzdeki yıl lisans üstü düzeyinde Kadın Araştırmaları eğitimi verebilmek.

5-6 Aralık'ta toplantı

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği 5-6 Aralık 1989 tarihlerinde İstanbul'da Harbiye'deki yeni açılan **Cemal Reşit Rey müzik salonunda Kadınların Siyasal Yaşama ve Karar Mekanizmalarına Katılımı** konulu iki günlük bir toplantı düzenleyecek. Yurtdışından çeşitli kadın araştırmacılarının da katılacağı toplantıların ilk gününde çeşitli bildiriler sunulacak. İkinci gün ise, siyasi parti başkanlarının kendi partilerinin kadın sorununa ilişkin politikalarını ve stratejilerini sunacakları konuşmaları olacak. Toplantıya katılacağı kesinleşen parti başkan ve temsilcileri şunlar. **Bülent Ecevit, Süleyman Demirel, İmren Aykut, Celal Ertuğ.** İki gün sürecek toplantı sabah onda başlayıp akşam beşe kadar sürecek ve izlemek isteyen herkese açık olacak.

"Bedenimiz Bizim - Kimliğimiz Bizim - Emeğimiz Bizim"

Yöre halkı santral değil, göğüs hastanesi istiyor

TERMİK SANTRALA HAYIR...

Kemal Özçakar-Mete Erden (İzmir): Aliağa, Gencelli'de kurulması kararlaştırılan termik santrale karşı kamuoyunda tepkiler sürekli artarken olayın ekonomik boyutları da tartışmaya açıldı. Elektrik Mühendisleri Odası, santral projesinin ekonomik rasyonalitesinin çok düşük olduğunu ve ithal kömüre dayalı olarak kurulacak olan tesislerin çevre kirlenmesi yanında ülke ekonomisine de ağır bir yük getireceğini açıkladı. Türkiye'de bugün ve önümüzdeki yıllarda elektrik açığının söz konusu olmadığını, tersine üretimde kapasite fazlalığı olduğunu belirten Oda yetkilileri, bu nedenle ithal kömüre dayalı olarak kurulacak bin megawat gücündeki termik santrale ülkemizin ihtiyacı olmadığını savundular.

Elektrik Mühendisleri Odası, Adımlar muhabirine yaptığı açıklamada; Türkiye'nin elektrik enerji üretim kapasitesinin 1989 yılı itibariyle 75 milyar kilovatsaat olduğunu, tüketimin ise 53 milyar kilovatsaat civarında gerçekleştiğini ve üretimde yüzde 25 oranında kapasite fazlalığı olduğunu belirtti. Yapımları devam eden ve 1993 yılında işletmeye girecek olan termik ve hidroelektrik santraller sayesinde bu üretimin 16 bin megawattan, 22 bin 787 megewata ulaşacağını, buna göre Türkiye'nin elektrik açığı değil tersine üretimde kapasite fazlalığı olduğunu savundular.

Diğer yandan "Yap-İşlet-Devret" modeli ile ülkemiz mühendisliğinin tam anlamıyla var olma sorunu ile karşı karşıya kaldığını belirten oda yetkilileri açıklamalarını şöyle sürdürdü:

"Son yıllarda siyasi iktidar tarafından benimsenen bu yatırım modeli, köprüler, ulaşım sistemlerine, santrallara kadar ihaleleri uluslararası yabancı sermaye firmalarına vermekte. Projesinden yapımı ve işletmesine kadar bu firmalar tarafından üretilen tesislerde çalışan mühendislerimiz yardımcı elemanlıktan öte gidememekte, imalatın içersinde alınmamaktadır. Aliağa termik santralı yapımı da diğer yanlışlıkları yanında yabancı mühendisler tarafından üretilecek bir projedir. Mühendislerimize bu tür ulusal projelerde kendilerini kanıtlama, temel araştırmalardan pratiğe geçme olanağı sağlamalıdır. Yoksa ileri teknoloji transferi bile olanaksız olacaktır. Çünkü daha önceki teknolojileri ülkesine adapte edememiş, sindirememiş bir ülkenin daha sonraki transferleri kullanabilmesi ve uygulaması olanaksızdır."

Aliağa Belediye Başkanı Hakkı Ülkü ise, Adımlar muhabirine yaptığı açıklamada, 12 Eylül'den sonra bazı ayrıcalıklı firmaların doğayı tahrip ederek büyüdüğü iddia ederek, termik santralin bu kirlenmeyi geri dönülemez bir noktaya getireceğini savundu. "Termik santralin yapılmasının kararını halk vermeli." diyen Ülkü, bu konuda bir referandum uygulayacaklarını ve santral yerine göğüs hastalıkları hastanesi kurulmasını önereceklerini açıkladı. "Anayasanın 56. maddesine göre herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir," diyen belediye başkanı Hakkı Ülkü, "Termik santralin yapımı için 2872 sayılı çevre yasasına göre yapılacak tesislerin Çevresel etki değerlendirilmesi raporu hazırlaması öngörülmekte. Oysa santral için böylesi bir rapor hazırlanmamıştır. Durum hukuka aykırı bir biçimde gelişmektedir."diyerek kamuoyunu bu konuda duyarlı olmaya çağırdı.

Aliağa, Gencelli'de yapımı tasarlanan termik santralın iptal edilmesi için harekete geçen yöre sakinleri, yeşiller ve İzmirli gönüllüler, bisikletleriyle santralın yapılacağı bölgeye giderek çadırlar kurdular ve gece boyunca nöbet tuttular, gitar çalarak, şarkılar söyleyerek sabahladılar. Santralın kurulacağı bölgede 19 Aralık pazar günü miting düzenleyeceklerini açıklayan Bakırçay Belediyeler Birliği, çevrenin korunmasına duyarlı tüm kişi ve kurumları mücadelelerine destek vermeye çağırdılar. Santralın kurulacağı bölgeye ağaç dikimi de yapan yeşiller ve İzmirli gönüllüler, mitingin yapılacağı güne kadar yöre halkıyla birlikte çeşitli eylemler yapmayı planladıklarını ve kamuoyunun ilgisini sürekli canlı tutmak istediklerini söylediler.

Son Bakanlar Kurulu kararıyla

"DOĞAL ÇEVRE" YERİNE "ÇIKAR ÇEVRELERİ" KORUNUYOR

Adımlar (İstanbul)- Resmi Gazete'nin 10 Kasım 1989 gün ve 20338 no'lu sayısında yayınlanan ve Cumhurbaşkanı olarak Kenan Evren'in imzasının bulunduğu son Bakanlar Kurulu kararnamesi; Turizm alanı olarak belirlenen yerler dışındaki orman arazilerini de yapılaşmaya açıyor. Bu kararla; bir yandan özel çevre koruma bölgelerinde daha önce tahsis edilen kamu arazilerini kiralayan şirketlere yeni olanaklar sağlanırken diğer yandan da "nazım planlar" da "turizme ayrılmayarak, korunması hedeflenen" ormanlık kıyılarımızın özel çıkarlar uğruna gözden çıkarılacağı bildirildi.

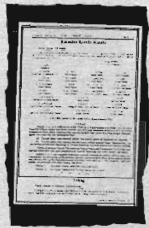
Sözkonusu Bakanlar Kurulu Kararında; Özel Çevre Koruma Bölgelerinde daha önce kamu arazisi tahsis edilen, ancak yatırımlarına izin verilmeyecek olan girişimcilere, başka turizm alanlarıyla birlikte, bu alanlar dışında kalan orman arazilerinden de yer verileceği hükme bağlanıyor.

Karar, bu şekliyle, gerek planlama ilkelerine, gerek çevre ve imar hukukuna ve kamu yararı ilkelerine, gerekse Türkiye'nin de imzası bulunan Akdeniz ülkeleri arası çevre koruma protokolüne ve diğer uluslararası çevre sözleşmelerine aykırı düşüyor.

Bu konuda bir açıklama yapan Mimarlar Odası Çevre Komisyonu Başkanı Oktay Ekinci, "Ege ve Akdeniz kıyı bandında daha önce yapılan Çevre Düzeni İmar Planları'nda; doğal ve kültürel çevre zenginliği bakımından korunması gerekli orman ve hazine arazileri turizme açılmamış, tesis yapılmasında koruma kullanma dengeleri gözetilerek kamu yararı açısından yarar görülen bölgeler turizm alanı olarak planlanmıştır. Bunların dışında kurulan orman arazilerini, aynı şekilde genel bir makro planlama çalışması yapmadan, salt özel çevre koruma uygulamasından ötürü yatırım yapmayan girişimcilerin çıkarlarını korumak uğruna yapılaşmaya açmak, hem önce fiziksel planlama çalışmalarını çiğnemek, hem de genel planlama ilkelerini ve bilimsel yöntemleri dışlamak demektir."dedi.

Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı'nın geçen sonbahar Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren ve Türkiye'nin de imzası bulunduğu Akdeniz'de Çevre korunması ile ilgili uluslararası protokolle de çeliştiğini söyleyen Ekinci; "Uluslararası protokolde imza atan ülkelerin korumada ayrıcalık getirecek kararları kesinlikle almayacakları açıkca hükme bağlanmıştır. Oysa sözkonusu Bakanlar Kurulu kararı, doğrudan doğruya özel çevre koruma uygulamasından ötürü yatırım yapmayan kuruluşlara özel olanaklar sağlayarak, bu protokolde kabul edilen ilkeyi de gözardı etmektedir," diye belirtti.

Mimarlar odası Çevre komisyonu Başkanı Oktay Ekinci 10 Kasım tarihinde de Resmi Gazete'de yayınlanan son kararın Mimarlar Odası'nın ve diğer duyarlı kuruluşların, çevrelerin kamuoyunun da etkin ilgi ve desteğiyle sürdürdüğü mücadele sonucunda, Özel Çevre Koruma Bölgelerinde iptal edilme noktasına gelinen yatırımların sahiplerine, çevre zenginliklerimizin ve orman arazilerimizin daha geniş boyutlu tahribatına yol açacak şekilde yeni yatırım alanlarının açılması anlamına geldiğini söyleyerek, "Bu kararnameye göre henüz uygulamalar başlamadan ve yeni tahsisler yapılmadan, yanlıştan bir an önce dönülmelidir." dedi.

10 Kasım 1989 günlü Resmi Gazete

Öldürülüşünün 9. yıldönümü

İLHAN ERDOST'U ANDIK

Adımlar (Ankara)- Yayıncı **İlhan Erdost**, Mamak Askeri Cezaevi'nde öldürülüşünün 9. yıldönümü olan 7 Kasım 1989 günü, Karşıyaka'daki mezarı başında ailesi ve dostlarınca anıldı.

Karşıyaka'daki anma toplantısında, çevirmen **Alaattin Bilgi**, İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri **Akın Birdal** ve **İlhan**'ın Mamak Askeri Cezaevi'nde askerlerce dövülerek öldürülmesine tanık olan ağabeyi **Muzaffer Erdost** birer konuşma yaptılar. **İlhan**'ın yakın dostlarından ozan **Metin Demirtaş** ile **Vecihi Timuroğlu**, İlhan Erdost'u anlatan şiirler okudular. **Muzaffer İlhan Erdost**, kardeşinin mezarı başında yaptığı konuşmada, "**İlhan**"ın artık bir simge olduğunu belirterek şunları söyledi: "İlhan'ı öldürenleri ve öldürtenleri öldürmeyi değil, öldüren ve öldürten düşünceyi öldürme kavgası veriyorum. Burada İlhan, birey ya da kişi değildir. Yani kimimizin babası, kimimizin eşi, kardeşi, arkadaşı değil, faşizmin zindanında boğdurulanlardan, faşizmin kurşununa göğüs gerenlere değin tüm öldürülemez ölülerimizdir.

Evet, öldürüm ilk vurduğunda deli gibiydim. Ağıtlar yaktım. Yüzümü ve acımı gizlemedim. Bugün kavgamı sürdürmek için sürekli değişik yöntemler arayışı içindeyim. Bir şey öğretmek düşüncesini değil, bir şeyi duyumsatmak amacını taşıyorum. Faşizmin, incelen yöntemlerine karşı, incelmiş savaşım yöntemleri bulgulamaya çalışıyorum. Şiir, bu; öykü, bu; deneme, bu; resim ya da yayın, bu. Fil olan faşizm silahla öldürülebilir. Virüs olan Faşizmi öldürmektir şimdi sorun. Denebilirse, yeni biyotekler arayan faşizm avcılarından biriyim, ya da amacım böyle."

İmza günü

İlhan Erdost'un ölüm yıldönümü dolayısıyla, aynı gün Ankara'da "İlhanilhan Kitabevi"nde bir imza günü düzenlendi. İmza gününde **Muzaffer İlhan Erdost**, son günlerin cezaevi direnişleri ve ölüm olayları karşısındaki duyarlıklarını özgün bir deneme türünde kaleme aldığı; "**Onu Anlat İşte**" adlı yeni kitabını okurlarına imzaladı. İmza gününü, ozan **Metin Demirtaş** da İlhan'ı anlatan şiir kitaplarıyla paylaştı.

Resim sergisi

Anma gününün üçüncü etkinliği, Ankara Sanat Yapım Galerisi'nde aynı akşam açılan resim sergisiydi. **Muzaffer İlhan Erdost**'un, kardeşinin öldürülüşünü ve 12 Eylül faşizminin karanlığını vurgulayan suluboya, guaj ve akrilik resimleri, sanatseverlerin değerlendirmesine sunuldu. Resim sergisi dolayısıyla verilen kokteyle, sanatçılar, aydınlar ve insan hakları savunucuları başta olmak üzere, çok kalabalık bir topluluk katıldı.

M. İlhan Erdost, resimlerinin özelliği konusunda şöyle konuştu:

"Bir özellik saptamak gibi bir sıkıntıya düşülürse, bu, hiçbir özelliğim olmamasıyla açıklanabilir. Sürekli değişen yöntemlerle oluşuyor her şey."

MERCEK

Hazırlayan: Atillâ AŞUT

Sovyet Basınında "Özal Mucizesi"

Bir süre önce Türkiye'de incelemelerde bulunan Sovyet gazeteci **V. Zaharko**'nun gözlem ve izlenimleri, "**İzvestia**" gazetesinde yayımlandı. "**Türkiye'de Her Şey Var**" başlığını taşıyan bu yazıda, "**Türkiye'de tam bir ekonomik mucize yaşandığı, aranan yerli ve yabancı her malın kolaylıkla bulunabildiği, çeşitli mağazaların özellikle yabancılar üzerinde silinmeyecek etkiler bıraktığı**" belirtildikten sonra, "**Bu mucizenin mimarının Turgut Özal olduğu**" özellikle vurgulanıyordu.

Özal'ın tam da kendisini sıkıştırmaya hazırlanan Avrupa Parlamenterler Meclisi toplantısı öncesinde, etkili bir Sovyet gazetesinde çıkan bu yazıdan, her zamanki fırsatçılığıyla yararlanacağı kuşkusuzdu. Nitekim, "**İzvestia**" daki yazının hemen çevrilerek, yaygın biçimde dağıtılmasını istedi. Ağzı sevinçten kulaklarına varan **Özal**, Strasbourg'ta "insan hakları" konusunda kendisine yöneltilecek eleştirilere karşı, Sovyet basınında yer alan övgüleri kullanmak eğilimindeydi...

Doğrusu, kavramakta güçlük çektiğimiz bir çelişki söz konusuydu:

Türkiye gazetelerinde her gün yerden yere vurulan Turgut Özal, Sovyet basınında yere-göğe sığdırılamıyordu...

Biz Türkiyeli devrimciler, farklı ekonomik-toplumsal sistemli devletlerin, birbirlerinin içişlerine karışmadan, hele hele silahlı tehditlere yönelmeden, yan yana ve barış içinde yaşamaları gereğini hep savunduk; şimdi de savunuyoruz. Ancak, bir noktanın açıklığa kavuşturulması gerekiyor: "**Müdahale**" olgusu, yalnızca "olumsuz görüş" belirtmekle mi sınırlıdır? Örneğin, "**Pravda**"nın Türkiye'deki kimi uygulamaları eleştirmesi "**içişlere karışma**" sayılırken, "**İzvestia**"nın "Özal ekonomisi"ni göklere çıkaran yazısı neden "dostluk gösterisi" olarak nitelendiriliyor?

Sovyet dostlarımız alınmasınlar ama, Türkiye ekonomisi bugün "iflasın eşiğinde" iken, bu yıkımın baş sorumlusunu "**Türk mucizesinin mimarı**" diye tanıtmak da bir bakıma "dışarıdan karışma" ve "tersinden müdahale"dir.

Vazgeçtik "proletarya enternasyonalizmi"nden, uluslararası işçi sınıfı dayanışmasından... Ama, bu denli "Özal yanlısı" görüntü de fazla değilmi?

Sovyet basınından Başbakan'a övgü

Övücü yazılara sevindi

Başbakan'ın yabancı basın keyfi

Peki, ya Sovyet insanları nasıl etkileniyor bu yazılardan?

İşte, bu sorunun yanıtını , kısa bir süre önce Sovyetler Birliği'nden dönen, dış politika uzmanı Dr. **Haluk Gerger**'den aldık. **Gerger**, merkezi Cenevre'de bulunan **Birleşmiş Milletler Dernekleri Dünya Federasyonu**'nun Moskova'da yapılan 32. Genel Kurulu'ndan Ankara'ya döner dönmez, "ayağının tozuyla", son Moskova izlenimlerini anlattı. Bu izlenimlerin pek "iç açıcı" olduğunu söylemek kolay değil. Ama Haluk Gerger, sosyalizme inancı sağlam ve geleceğe ilişkin umutları pırıl pırıl bir arkadaşımız. Söze başlarken dedi ki :

"Size , sosyalizmin kazanımlarından söz etmeyeceğim. Onları biliyorsunuz. Daha çok, çözülmemiş sorunlar üzerinde duracağım. Ancak, bu durum sizi umutsuzluğa düşürmesin. Ben , sosyalist ülkelere her gidişimde bir çok sorunla yüz yüze geldim. Bu kez Sovyetler Birliği'nde tanık olduğum olgular, sorunların biraz daha ağırlaştığını gösteriyor. Ne var ki, sosyalist öğretinin, bütün bu güçlüklerin üstesinden gelebilecek yetenekte olduğuna ilişkin inancım daha da pekişmiş bulunuyor."

Haluk Gerger, bugün Sovyetler'de insanların, sanılanın tersine, "**glasnost**" ve "**perestroyka**"dan çok, "**mal alış-verişini**" konuştuklarını belirttikten sonra, bir gözlemini şöyle anlattı:

Türk olduğumu öğrenen sokaktaki Sovyet yurttaşlarının, -"**Ooo, sizde her mal varmış;**" diye söze başlaması dikkatimi çekti. Bu tür sözlerin sıkça yinelenmesi üzerine, bu kez ben sovyet yurttaşlarına sordum:

- "**Türkiye'nin bir bolluk ve zenginlik ülkesi olduğunu nereden biliyorsunuz?**"

Aldığım yanıtların hepsi aynıydı:

- "**İzvestia'da okuduk... Sovyet basını Türkiye'yi böyle tanıtıyor.**"

Başka söze gerek var mı?

"Sade Vadandaş"a İlk Protesto...

12 Eylül darbesinin önderi Kenan Evren, 9 Kasım'da Cumhurbaşkanlığı makamından ayrılıp, Marmaris'te "Sade Vatandaş"lığa başladığı ilk gün, eski silah arkadaşlarından Suphi Karaman'ın ilginç bir telgrafıyla "27 Mayıs Hareketi"ni gerçekleştirenlerden, Emekli Kurmay Albay **Suphi Karaman**; "**12 Eylül Hareketi"nin önderi**, karşılaştı. "**12 Eylül Hareketi"nin önderi, Emekli Orgeneral Kenan Evren'e "veryansın" ediyordu.**

Biz, belgesel bir değer taşıdığına inandığımız bu telgrafı olduğu gibi köşemize aktarırken, değerlendirmeyi okuyucuya ve tarihe bırakıyorsuz.

"Sayın Kenan Evren
Emekli Asker, Sade Vatandaş
Marmaris

Her zaman yaptığınız gibi, yine birçok dedikoduları da içeren veda konuşmanızı TRT'den izledim. 1961 Anayasasına yaptığınız değinme, haksız ve yersizdir. Ben 27 Mayıs'ta, emir ve komuta zincirl içinde, 65 yaşında, bir orgeneral değildim; 38 yaşında bir yarbaydım. Bir ara sizin de kaderinize hâkim olmuştur. Bu tasarrufumu niçin iyi kullanmadığımın hesabını elbet tarih benden soracaktır. Fakat iyi biliyorum ki tarih, başta Atatürk'ün laik Cumhuriyetine verdiğiniz zarar ve 1961 Anayasasını kaldırmak eyleminiz olmak üzere, pek çok işleriniz için sizi de yargılayacaktır.

Demokrasilerde "sade vatandaş" olabilmek sanattır. Bizler, 1961 seçimlerinden hemen sonra bu statüye geçebilmiştik. Sizler aradan dokuz yıl geçtiği halde henüz "sade vatandaş" olamadınız. Bu kaygımı, 12 Eylül 1980'den 56 gün sonra bir arkadaşınıza belirtmiştim. Bu konumu koruyabilmenin, demokrasiye geçişin temel koşulu olduğunu da söylemiştim.

Çankaya'dan ayrılış töreniniz, demokrasi açısından görkemli oldu. Sadece bunun için sizi kutluyorum. Sağlık ve başarılar diliyorum.

9 kasım 1989
Sade Vatandaş, Emekli Asker
Suphi Karaman

Zorunlu bir açıklama

Adımlar'ın Notu

Gazetemizin 17. sayısında Şükrü Gülmüş'ün "Aç Kalın Ama Sevgisiz Kalmayın" başlıklı yazısını yayımlayarak bilmeden kendisini zor durumda bıraktır. Elimizde olmayan bu olay için gerçekten üzgünüz. 17. sayımızdan sonra arkadaşlarından, dostlarından durumu açıklamaya çalışan mektuplar aldık. Ancak yanlışlığın tam nerden kaynaklandığını öğrenemediğimiz için durum açıklığa kavuşmadı. En son kendisinden aldığımız "Zorunlu Açıklamayı" bir sayı gecikmeyle yayınlıyoruz. Bu gecikme için de ayrıca kendisinden özür diliyor, bize kızmayacağını umuyoruz.

"...Kartın ve sonra da mektubun o kadar güzeldi ki, hepimiz çok duygulandık. Anlattıkların hepimizi çok etkiledi. Senden izinsiz bir şey yaptık. Bunun için bize kızar mısın bilmiyorum.

Süresiz bir Açlık Grevi'nin 10 gününde, yazdığın ve Aç kalın ama sevgisiz kalmayın" tümcesiyle biten mektubunun sonuna kadar olan bölümünü daktilo ettirip, **Adımlar Gazetesi**'ne götürdük. Onlar da beğenmiş olacaklar ki, o bölümü tümüyle yayınladılar. Ben sana, göndermek için hemen aldım. Ama gel gör ki **Adımlar'ın** o sayısı toplatıldı. Ben gönderemedim. Ama belki elinize ulaşmıştır. Senden izinsiz böyle şey yaptığıma kızdıysan yaz. En azından bundan sonra yapmam..."

Adımlar Gazetesi'nde çıkan: **"Aç Kalın Ama Sevgisiz Kalmayın"** yazımı koğuşta okudum günün akşamı, **Amaç Yayıncılık**'ta çalışan dostumdan yukardaki mektubu aldım...Dostun mektubu şöyle devam ediyordu.

"...Açlık Grevi'nin 10. gününü anlatmışsın. Her ne kadar yaşamak ayrı bir şeyse de, yine de ucundan, kıyısından nasıl bir şey olduğunu anlayabiliyor insan. Hele 20. gün, 30. gün, 52 gün nasıl bir şeydir acaba?... Açlık Grevi'yle ilgili sorular soruyorsun... Öncelikle ilk aklıma gelen ölen insanlar, o güzel insanlar, 80 sonrası onlarca insan, ya sakat kalanlar, bir daha hiç düzelmeyecek olanlar, Aysel Zehir'ler ve Açlık Grevi'ne katılan yüzlerce insan... Sonra aklıma yaşama onuru, cesaret, yaşama sevinci... Yaşama böylesine bağlı insanların ölüme koşması..."

Mektup böyle uzayıp gider. Yaşanan bir dostluktur... Yazışılan binlerce konudur, insandır ölüm karşısındaki, insandır ölüm orucundaki, Açlık Grevi'ndeki...

İçeri kapatıldık, duvarlar örüldü çevremize boy boy...Yetmedi, dostlukları, arkadaşlıklarımızı elimizden almak istediler. Direndik yıllar boyu... Bildik; korunursa dostluklar, yıkılacaktır duvarlar. Kapkaranlık edinmek istenen dünyamız, ışıl ışıl olacaktır dostluklarla. Riskliydi bizimle yazışmak, bir selam göndermek esrardan öteydi. Riske katlanmak için; hem inanç hem de batman batman bir yürek taşımak gerekti...

Kendimi bildim bileli; dostu, dostluğu ararım. Sonuçta "Mevla da olsa, belada olsa" hep aradım. Yine de arayacağım. **Amaç Yayıncılık'ta** çalışan dostum, yürekli, inançlı, gencecik yaşam dolu. Yazıştık dolu dolu... Duygular döküldü orta yere, inançlar paylaşıldı. O zaman acılar ve çekilenlerde paylaşılmalıydı...

İşte bedenimde mazoşist acının onur çiçeği açarken, ruhumda şanlı Aydın Direnişi'nin nidaları yükselirken; ben de bu acımla, özgecanlarımla yaşam ve ölümün sıratında olanlar, onlardı. Bir haber duymanın okumanın sevincimizde yarattığı royter ölçeğinin bile tespit edemediğim duygular yaşıyorduk. Yüreğimize gelen haberler, çılgın dalgalar gibi, bizi bir sevince bir acının yalçın kayalarına savuruyordu. İkinci 10 günlük destek Açlık Grevi'nin içindeyken, güzel bir mektup aldım. Aynı gün, sıcağı sıcağına yanıtladım... Direnen bir sesin onurlu haykırışı, acı çeken bir bedenin kah sevinçten kah acıdan feryadıydı. Bu zorlu ve yaman bir mücadeleydi. Ve bunu gürül gürül akan dünyaya taşımak istiyordum. Her özel mektup gibi, yazıtımın sınırları bir dostluğun iki kişilik dünyasıydı. Cümle dost ve düşmana-yayın vs. bir yolla-ulaşacak bir dil, uslup ve önceliklere sahip değildi...

Adımlar'da; "Aç Kalın Ama Sevgisiz Kalmayın" isimli bir yazımın çıktığını duyduğumda, inanmadım.Çünkü yayınlanması için en küçük bir yazı göndermemiştim. Okuduğumda şaşkınlıkla beraber, sorunu anladım. Akşama doğru ise dostumun açıklayıcı mektubunu aldım. Durumu soran ve öğrenmek isteyen arkadaşlarıma ve yapılar'a açıklayıp gelen mektubu da okuttum. Adımlar'a da bir açıklama yapmayı düşündüm. Durumu Ceyhan Genel Tutsak Yapılanması'na da götürdüm. Görüş, düşünce ve önerilerinizi dikkate alacağım, dedim. Adımlar'ın adı geçen sayısının toplatılmış olması ve Genel Tutsak Yapılanması'ndan hiç bir yanıtın verilmemiş olması, doğal olarak beklememi zorunlu kıldı.

Ben, bu bekleme içindeyken: **2000'e Doğru Dergisi**'nin mektup bölümünde, **Adımlar**'daki yazıma göndermeler yapan bir mektup çıktı. **2000'e Doğru**'da çıkan mektubun amacının ne olduğunu anlayabilmiş değilim. Amaç, yanıt vermek mi, yoksa devrimci kişilik ve onurum hakkında kuşkular yaratmak gibi, yararsız boş ve ancak kullanmak isteyen kişiye dönecek, bir çaba mı belli değil...

Öncelikle; yukarda da, belirttiğim gibi **Adımlar**'da çıkan yazım, bir dosta yazılmış özel bir mektubun sadece bir kısmıdır... İyi niyetle verilmiştir... Ama ne şekilde olursa olsun o haliyle **yayınlanması iyi olmamıştır.** Çünkü, kamuoyuna yazılacak yazıtın; dil, uslup ve önceliklerine sahip değildi, iki dostun söyleşisiydi...

2000'e Doğru'daki mektubu okuyan bir insan, benim hakkımda acaba devrimci bir insan mı, devrimci bir koğuşta mı kalıyor, diye kuşkuya düşebilir. Bunlara bir açıklık getirmem bir zorunluluk olmuştur. Bunun bir devrimci görev ve ödev olduğunun bilincindeyim.

14 yıllık kesintisiz süren bir devrimci eylemim, ve bu eylem içinde oluşmuş; devrimci onur ve kişiliğim var. Profesyonel mücadele sürdürürken yakalandım. Urfa ve Mardin şubelerinde sorgu ve işkencelerden geçtim. O dönemin revaçta olan işkence yöntemlerinin hepsinden yüzümün akıyla geçtim. İçimde faaliyette bulunduğum yapı'yla ilişkilerim dahil hiç bir şey kabul etmedim, bu doğrultudaki hiç bir ifadenin altına imzamı atmadım.

Ünlü Diyarbakır Zindan'ını duymayan kalmadı. Uygulama ve yöntemlerden sağır sultan bile haberdardır artık. 80'den 88'in Şubat Direnişi'ne kadar ordaydım. 8 yılımı ve şifreleri çözülemeyen yüreğimin anahtarı hala orda gömülüdür. Fiili direnişler, yengiler ve "Yenilgi Yılları"nın her adımında en ön safta direnenlerin yanındaydım. Onur, kişilik ve insanlık değerlerinin korunmasının bir tek yolu vardı; **DİRENMEK YAŞAMAKTIR**, şiarı altında yürümek... Yaşamı uğruna ölebilecek kadar sevmek... Ben de bunları yaptım. Ve yaptığım içindir ki; devrimci kişilik ve onurumu korudum, diyorum. Her kelimesi için, anında infaz mangalarının kurulduğu mahkeme kürsülerinde, düşüncelerimi, inançlarımı savunmasını bildim. Direnebildiğim kadar da haykırdım o kürsüden... Bu benim zorunluğumun bilince vurmasıydı. Bu zorunluluğun bilinci benim gerçek özgürlüğümdü. Yaşama olduğu kadar özgürlüğümün de yılmaz takipçisiyim. Dün, bugün ve yarın da bu bilinç ve inançla hareket edeceğim.

88' yılının Şubat Direnişi'nden sonra Urfa sürgünü... 8 aylık bir yer değişimi... 1 Ağustos Genelgesi'ne karşı fiili tavır alış, Açlık Grevi'nin 8. gününde, yeni bir sürgün... Bu kez mesken Ceyhan... Bütünlüklü direniş anlayışımın da aynı şekildeki devamıdır, pratik yaşamım.

Bu yılın ortalarında, içinde bulunduğum yapı'yla organik tüm bağlarımı kesip, yine devrimci tutsakların yaşadığı C-4 koğuşuna geldim. İçinde bulunduğum yapıyla bağlarımı kesmem birey olarak devrimci onur ve kişiliğimden bir eksilme olarak görmüyorum. Bir eksilme yapmış olmaz da, çünkü "şu veya bu yapı'yla organik bağı olan devrimci, olmayan değildir" gibi bir düşünceyi yanlış buluyorum. Devrimcilik; siyasal bir edim ve kişiliğe denk düşüyor... " Bir yapı'nın ya içinde olmalıyım ya da ona düşman olmalıyım" gibi bir paradoksun içine düşmeyi kendi adıma yanlış buluyorum. Hayır... Hedefimin yöneldiği yön bellidir ve o yönde mücadele eden tüm birey ve yapı'lar dostumdur...

Devrimci Siyasi Tutsakların bulunduğu her siyasi cezaevlerinde; Genel Tutsak Yapılanması bulunmaktadır. Doğal olarak, her eylem - Açlık Grevi, Süresiz Açlık Grevi vs.. vs..'Genel Tutsak Yapılanması' karar verdiği gibi, o eylemin kararlarını, uyulması gereken şartlarını, süre ve biçimyönetemlerini hüküm altına alır. Bu kararlara uyup uymamak her yapı ve bireyin kendi sorunudur. Ben bir devrimci birey olarak bu kararları kendime esas alıyorum ve uymayı siyasal kişiliğimin doğal bir zorunluluğu olarak görüyorum.

Şanlı Aydın Direnişi'nin birincisinde 10, ikincisindeki Süresiz Destek Açlık Grevi'nin iki hafta süren- destekleme kararı, Genel Tutsak Yapılanması'nın uyulması gereken kurallarına zaman biçim ve yönetimi harfiyen uymuşumdur. Bu doğrultuda, eylemimiz Aydın yengisine dek hiç bir aksama olmadan sürdürülmüştür. Tüm bu süreçte, toplam 24 günlük Açlık Grevi'yle bulunmuş olmaktan gurur duyuyorum...

Dostça selamlar
Şükrü Gülmüş

adımlar

Temsilcilikler
YURTİÇİ

Koordinatörler İstanbul-Taner Renda, Abidin Sökmen, Emin Turan, M.Ata Uçum, Haydar Yılmaz Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok., Selimbey İşhanı No: 8/12 Çemberlitaş Tel: 516 23 27 • **Ankara**-Ziya Yavuzer Sağlık 1 Sok., No: 9/9 Sıhhiye • **İzmir**-Mustafa Karakuş, **Trakya**-İ.Cen Ciril • **Adana**-Ömer Uz-İnönü Cad. Aydın İşhanı Asma Kat: 5 No: 607 □ **Taşova/Amasya**-Ömer Ünal-Ballıca Köyü □ **Antakya**-Fırat Lif-Saray Cad. Gedikoğlu İşhanı No: 17/1 □ **Bandırma/Balıkesir**-Mehmet Aydın-**Kaşıl Acar Cad. Durnalar Paj.** No: 36/4 □ **Bursa**-Necdet Filizoğlu-Hacılar Mah. Ecelar Sok. Sema Apt. No: 1/1 □ **Gaziantep**-Halef Şarvan-Bey Mh. Abdullah Edip Çiftçi Cd. No:122 □ **Bakırköy**-Hamdi Eskioğlu-Vahap Ünsever-No: 38/7 Tel: 542 41 07 □ **Bayrampaşa**-Selahattin Sabırı-Hayrettin Altuncevahir-Yenidoğan Mah. Numunebağ Cad. No: 36 □ **Beykoz**-Ahmet Özgül-İsmail Yıldız-Kayabaşı Sok. No: 17 Paşabahçe □ **Eminönü**-Salih Karakaynak, Yeşil Tulumba Sok. No: 56 □ **Kadıköy**-Erol Karasoy-Ali Şimşek-Osmanağa Mah. Reşit Efendi Yeni Yol Sok. No: 1/3 □ **Kartal**-Hamit Akıncı-Mehmet Malkaç-Yukarı Mahalle Yanık Sok. No: 11/3 B Blok Tel: 374 32 44 □ **Şişli**-Müslüm Erdal-Mahmut Doğan-İzzetpaşa Mah. Deniz Sok. No: 5/3 □ **Ümraniye**-Ali Şen-Alemdağ Cad. No: 53/C □ **İzmir**-Vedat Pekal-1471 Sokak No: 45/5 Alsancak Tel: 22 87 33 □ **Denizli**-Atilla Erenler-Doktor Cad. Menteş İşhanı Kat: 3 Tel: 366 20 □ **Diyarbakır**-Mustafa Dağcı-İsfendiyar Eyüboğlu-Mehmet Karabulut-Salih Şimşek-İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat: 4 No: 32 Tel: 427 32 □ **Kocaeli**-Nevzat Cingirt-Ali İhsan Kayalar-Ömerağa Mah. Sallom Sok. Ekşiler Han Kat: 2 Tel: 14 42 28 □ **Mersin**-Adil Alaybeyoğlu-Hastane Cad. 38. Sok. No: 10/1 □ **Manisa**-Ramazan Tütüncü-Kuyualan Mah. Erler Cad. No: 113/6 □ **Muğla**-Necati Demirel-Özcan Özgür-Belediye İşhanı No: 215 Kat: 2 Tel: 8387 □ **Sakarya**-Hayri Çiftçi-Kavaklar Cad. Sürekçioğlu İşhanı Kat: 1 No: 39-40 □ **Çerkezköy/Tekirdağ**-Hüseyin Öztürk Gazi Mustafa Kemal Mah. Edip Sok. □ **Zonguldak**-Öner Güven-Ahmet Öztürk-Alemdar Cad. Ömeryiğen İşhanı Kat: 5 D: 5 □ **Antalya**-Ahmet Yalçın-Gençlik Mah. 30 Ağustos Cad. Meriç Apt. 3/7 □ **Eskişehir**-İrfan Pervane-Suat Atsak-İsmet İnönü Cad., Üstün İşhanı, No: 36 D: 29 □

YURTDIŞI

Genel Koordinatör: Veysi Sarısözen □ F.Almanya-Aydın Şenesen-Moltke Str. 45 4100 Duisburg Fax: 203 339229 Tel: 203 340395-**Güney Bölgesi**-Nejat Yalçın Sulzbacher Str. 19 8500 Nürnberg Tel: 911 555289 □ **B. Berlin**- Donau Str. 104 1 Berlin 44 □ **Avusturya**-Halit Erdem-Mittelsteig 7/19 A-1040 Wien Tel: 222 5667445 □ **Belçika**-Turgay Çelikörs-Chee d'Alsemberg 455 1180 Bruxelles Tel: 322 345 1076 □ **Danimarka**-Ayşe Coşkun-Dyringparker 122,2 th, 2660 Brondy Str Tel: 452 544262, **Fransa**-Hayri Ata-57, Rue de la mare 75020 Paris Tel: 331 43493639 □ **Hollanda**-Semra Ulusoy-Mexico Dreef 229 3563 Utrecht Tel: 030 623029 □ **İngiltere**-Cahit Baylav-6 Stoke Newington Road N 16 7XN London Fax: 1-9231902 □ **İsveç**-Salih Salman-C.O.Köylüoğlu-Visbringen 42 NB 163/73 Spanga Tel: 36 6311 □ **İsviçre**-Hasan Demircan-Postfach 56 5614 Sormenstrof, Tel: 4157 271971 □ **Kıbrıs**-Zeki Erkul-19 Necmi Avkıran Sok. Lefkoşa Tel: 520 75407 □ **Yunanistan**-Gülenay Öztürkçü-00301 2285148 Rizou Neroulou 11141 Galatsi-Athens Tel: 19 512929 □

Abone Koşulları

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini, "**Şu Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş, Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi, Hesap No: 1066904**"ya yatırmanız ve banka dekontu fotokopisini, "**Adımlar Gazetesi, Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4, Sultanahmet-İstanbul**" adresine bildirmeniz yeterlidir.

Abone Fiyatları
Altı Aylık
Yurtiçi 15 bin TL
Yurtdışı (Avrupa) 30 DM
Yıllık
Yurtiçi 30 bin TL
Yurtdışı (Avrupa) 60 DM
Tek Gazete Fiyatı
Yurtiçi 1500 TL
İngiltere 1 Sterlin
Diğer Avrupa Ülkeleri 3 DM
İlan Koşulları
Siyah Beyaz 10 bin TL. (sütun/cm)

adımlar

Su Basın Yayın ve Ticaret Adına Sahibi: **Şefik Çalık** İşletme Müdürü: **Atilla Tanıkan** ☐ Yazıişleri Müdürü: **Semih Gümüş** ☐ Yayına Hazırlayanlar: **Füsun Öztürk Baysan, Haluk Tan İpekçi, Nurettin Pirim, Sadettin Yumuşak, Semih Gümüş, Göksel Beleli** ☐ Yönetim Yeri: Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4 Sultanahmet-İstanbul Tel: 516 11 79 Fax: 516 11 79 ☐ Ankara Temsilcisi: **Özcan Kesgeç** ☐ Ankara Büro: Marmara Sok., No: 16/16, Sıhhiye Tel: 135 36 08 Fax: 135 36 08 ☐ Ofset Hazırlık: Ekol 522 77 76 ☐ Baskı: Son Havadis Web Ofset 575 35 60 ☐ Dağıtım: GAMEDA ☐

NUSHED Başkanlığına Yeniden Seçilen Prof. Dr.Leziz Onaran

"BARIŞÇILARA GÖSTERİLEN DÜŞMANLIĞI,DEMOKRAT OLMAMAKLA AÇIKLIYORUM"

Japonya'da gördüğümüz atom bombası kurbanları, kendilerini "zavallılar" olarak algılamıyor,geleneksel saygıları ile, öbür insanları korumak istiyorlardı.

▶ Atilla Aşut

Kısa adı NÜSHED olan "Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği"nin ilk genel kurul toplantısı, üç yıla yaklaşan bir "hukuk savaşımı" ndan sonra, 11 Kasım 1989 günü Ankara'da yapılabildi. 12 Eylül sonrası ülkemizde kurulan "ilk ve tek barış örgütü" NÜSHED'e çıkarılan güçlükler, bir bakıma anlaşılır şeylerdi. "Barış Derneği" yöneticilerini yargılayıp mahkum ettiren bir rejimden, başkası da beklenemezdi. Ama, ülkemizde barış davasına yürekten bağlanmış, bu uğurda gerekirse "bedel" ödemeye hazır insanlar vardı.

İşte, Prof.Dr. Leziz Onaran, bu yürekli insanlardan biriydi. Barış savaşçılarının güç durumda olduğu günlerde "bayrağı" ele aldı.

Prof.Dr.Leziz Onaran'la NÜSHED Genel Kurulu'nun hemen ertesinde görüştük. Önce, kendi ağzından, kısa özgeçmişini dinleyelim:

"Aydın'ın Söke ilçesinde 1930 yılında doğdum. İzmir Kız Lisesinde okudum. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdim.İç Hastalıkları ve Gastroenteroloji uzmanı oldum. Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesinde çalışırken, dışardan doçent ve profesörlüğü kazandım. Gene aynı hastanede, 1974 yılından beri Gastroenteroloji Kliniğinin şefliğini yürütüyorum. Fransızca ve İngilizce biliyorum. Evliyim,biri kız, biri erkek, iki çocuğum, bir torunum var."

Leziz Onaran daha sonra sorularımızı şöyle yanıtladı:

- NÜSHED'i kurma düşüncesi nereden doğdu?

- Hiroşima ile Nagazaki'ye 1945 yılında atılan atom bombalarının üzerinden yıllar geçtiği halde tıbbi etkileri sürüyordu. Buna karşılık, nükleer silahlanma çılgınca bir yarışmaya dönüşmüştü. "Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Uluslararası Hekimler Birliği" nin 1985 Nobel Barış Ödülünü alması, hekim olarak uzaktan bizleri heyecanlandırmıştı. Türk Tabipler Birliği'nin 1986 yılında yapılan 34.Genel Kurul Toplantısı'nda "Nükleer Savaşa Karşı Türk Hekimleri Derneğinin de kurulması kararı alındı. Derneğimizi kurma çalışmaları yapan arkadaşlara ben de katıldım. Bugünlere geldik...

- Kuruluş sürecinde karşılaştığınız güçlükler nelerdi?

- Önce, Ankara Valiliğinin gönderisi (sevki) ile gittiğimiz Ankara Emniyet Müdürlüğü Dernekler Masasında, başvuru belgemiz için gün ve sayı vermediler. Kurucuların kimliklerini araştıracaklarını söylediler. Savcılıktan alınmış, "dernek kurucu üyeleri olabileceğimizi" bildiren yazılarımıza karşın, kendilerindeki kayıtların esas olduğunu belirttiler. Sıkı izlememiz sonunda , 30 Ocak 1987 günü yerine 25 Şubat 1987 itibariyle kod numaramızı verdiler.

Kuruluşumuzdan üç ay sonra aldığımız yazıda ise Ankara Valiliği, yapmayı planladığımız işi üstlenen kurumların (Atom Enerjisi Komisyonu ve Sivil Savunma) bulunduğunu, bize gerek olmadığını; ayrıca " nükleer savaş gibi çok önemli bir konuda, sorumsuz kimselerin yapacakları açıklamalarda panik doğabileceğini" söylüyordu. Bunların hiçbiri gerçek değildi. İleri sürülen gerekçe , tutarlı değildi.

- Türkiye hükümetleri, geleneksel olarak Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" özdeyişinde özetlenen "Barışçı dış politika" anlayışını savunur görünmekle birlikte, "barış" sözünden ve kavramından oldum-bittim ürkmüşler, ülkemizdeki barış hareketlerine hep düşmanca yaklaşmışlardır. Çelişkili bu politikanın kaynağında sizce ne yatıyor. Türkiye hükümetlerinin "barış" korkusu nereden kaynaklanıyor?

▶ Onaran: Bir yandan nükleer konularda temel bilgiler yayarken, bir yandan da bilimsel araştırmalarla yüksek düzeyde çalışmaları sağlamak istiyoruz.

- "Barışçı" olanlara karşı gösterilen düşmanlığı, demokrat olmamakla açıklıyorum. Demokrat olmanın çizgisi, eğitimden, öğrenimden, dünyaya bir bakış açısı edinmekte ülkesinin ve dünyasının insanını tanımaktan, kendisine olan saygısını onlara yansıtabilmekten geçer. Bir de bütün bunlara inanıp güvenmek gerekir. Kendine ve başkalarına güven duymayanlar, olumlu tartışmalara giremez, kişisel konumlarına göre yargıda bulunmayı yeğlerler. Bir hekim olarak (bu yıl 36. yılımdayım), psikolojik değerlendirmeme başka bir ekleme yapmak istemiyorum. Hükümetleri oluşturan politikacıları ayrıca incelemedim.

- Dünyadaki ve ülkemizdeki köklü değişimler karşısında, siyasal iktidarların, "barış korkusu"na dayalı politikalarını daha uzun süre götürebilme olanağı var mı?

- "Uzun süre"den neyi anladığımıza bağlı. Halkımızın, önüne sürülen " demokrasi modelleri"ni değerlendirmesine bağlı.Kılıkkıyafet ayrıntıları yaratılıp, hem Atatürkçülüğün özüne-sözüne, hem de yürürlükteki Anayasa'ya aykırı davranışlarla çiğnenen laikliğe sahip çıkabilmemize bağlı. Demokrasilerin dayandığı vatandaşların yarısını oluşturan kadınların, yalnız hak beklemeyip görevleriyle birlikte haklarını benimsemelerine bağlı... Ama, "uzun süre"yi tarihsel akış içinde ele alırsak, en kısa zamanda sonlanmaya yargılı.

- Bağlanmak istediğiniz IPPNW hareketinin belirgin özelliklerini kısaca açıklar mısınız?

- "Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Uluslararası Hekimler Birliği"nin (IPPNW) özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Hekimliğin temelinde bulunan insan sevgisi. (Konusunun iç karartıcılığına karşın, davranışlar sevgi dolu.)
- Resmi politakalara ve kamplaşmalara karşı ilgisiz.
- Hükümetler dışı.
- Çalışmaları bilimsel temellere dayanıyor. Çıkar gözetilmiyor.
- Önde gelen yöneticilerinden hiçbirinin adını duyurmaya gereksinimi yok. Her biri kendi dalında ünlü, buluşları olan , kanıtlanmış hoca hekimler...

- Ekim ayının ilk haftasında Japonya'daydınız. Atom bombasının ilk kurbanları olan Hiroşima ve Nagazaki'de nükleer savaşa karşı uluslararası hekimler ve sağlıkçılar hareketinin 9. Dünya Kongresi'ne katıldınız. En çarpıcı izlenimlerinizi öğrenebilir miyiz?

- Japonya'da gördüğümüz Hibakuşa'lar (Hiroşima ile Nagazaki'de atom bombası felaketini yaşayanlar) kendilerini, "zavallılar olarak algılamıyorlardı. Bütün insanlıkla bütünleşmişler, geleneksel saygıları, saygıdeğerlikleriyle öbür insanları korumak istiyorlardı. Hatta, bombaların sahibi Amerika Birleşik Devletlerine karşı bir davranış sergilemiyorlardı. Ancak, belki sezgi ile, belki önyargımla, onurlarını kalkan gibi kullandıklarını düşündüm. Ordu beslememeleri, yenilerek, ama haksız bir biçimde ezilerek çıktıkları savaşın kazananlarına "ekonomik çıkartma" yapmalarını sağlamıştı. Teknik gelişme çok yüksek düzeyde, günlük yaşamlarına girmişti. Eğitimsiz bir halkın ayak uyduramayacağı biçimde yaşıyorlardı. Saygılı bilgelikleri, başkalarına tepeden bakmalarını engelliyordu. Genel çizgileriyle, bir haftalık izlenimlerim bunlar...

- NÜSHED'in yeni dönemine ve geleceğe ilişkin programınız, tasarılarınız nelerdir?

- İlk olağan genel kurulumuz, bir yandan kuruluşumuzu tamamlamak rahatlığını verdi, bir yandan özürsüz çalışma yükümlülüğünü getirdi.Genel Kurulumuz, IPPNW'ye katılmak için girişimde bulunma kararı aldı.Üye sayımızı artırmak için, tüzüğümüzün kabul edilmiş olması, bize daha çok ilgi ve güven sağlayacak sanıyoruz. Bir yandan nükleer riskler, tehditler, radyasyon konularında temel bilgileri yayarken, bir yandan da bilimsel araştırmalarda yüksek düzeyde çalışmaları sağlamak istiyoruz.

Ayrıca şunu eklemek istiyorum: Dünyanın gidişinde bizim böyle bir dernek kurmamız, Türkiye'nin uluslararası düzeydeki saygınlığı için bir katkı sağlamıştır. Üzerimize düşen görevi yaptığımıza inanıyoruz.